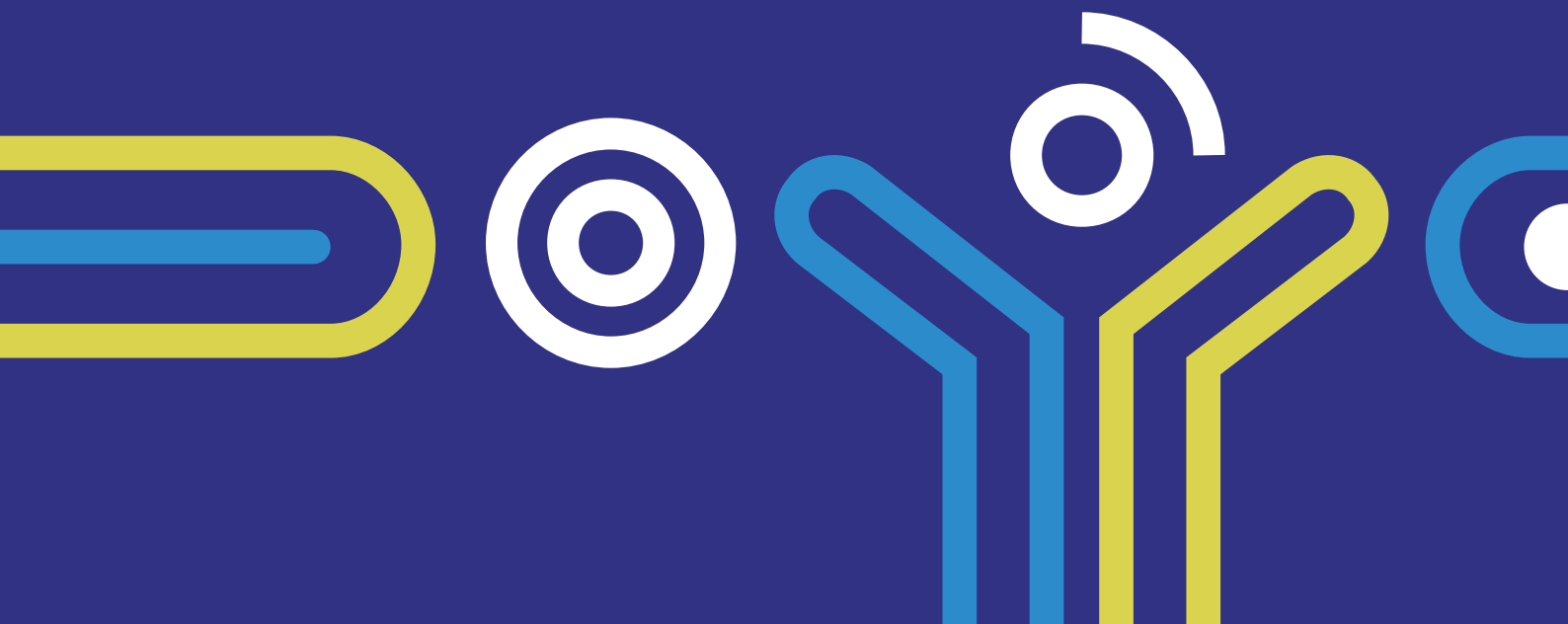

Посібник для проведення навчання за типовою загальною короткостроковою програмою підвищення кваліфікації для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування «Молодіжна робота»

Автори:

Усик Віра, член правління Громадської організації «Асоціація молодіжних працівників України», професор, доктор економічних наук, професор кафедри національної економіки та публічного управління Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Мукосєєва Леся, начальник відділу молодіжної роботи ДУ «Всеукраїнський молодіжний центр», голова Асоціації молодіжних працівників України.

Козицька Аліна (адапувала симуляційну гру), заступник голови Асоціації молодіжних рад України.

Посібник розроблено Міністерством молоді та спорту України та ДУ «Всеукраїнський молодіжний центр» за підтримки проєкту UNDP в Україні «Підтримка громадянського суспільства та молоді» та фінансування Міністерства закордонних справ Данії.

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам чи упорядникам видання та не обов'язково відображають погляди Міністерства молоді та спорту України, Міністерства закордонних справ Данії, Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй чи інших агентств ООН.

Зміст

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ	7
ТЕМА 1. МОЛОДІЖНА РОБОТА І ПОТРЕБИ МОЛОДІ	8
Основи молодіжної роботи. <i>Огляд ключових історичних подій та етапів розвитку молодіжної роботи. Роль молоді в сучасному суспільстві. Реалізація молоддю прав і свобод людини та громадянина. Сутність, характеристики, цінності, принципи та значення молодіжної роботи. Рівні й підходи організації та здійснення молодіжної роботи. Типи, форми та напрями молодіжної роботи.</i>	8
Методи дослідження та аналізу потреб молоді. <i>Методи дослідження та аналізу даних про потреби молоді. Використання результатів досліджень для розробки програмних документів, інформаційних матеріалів із молодіжної політики та молодіжної роботи. Розробка проєктів та рекомендацій для вдосконалення молодіжних ініціатив на основі аналізу потреб молоді.</i>	20
ТЕМА 2: КОНЦЕПТ «УЧАСТЬ МОЛОДІ» В КОНТЕКСТІ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ	24
Сутність молодіжної політики. <i>Формування та реалізація молодіжної політики: аналіз основних етапів. Історія становлення молодіжної політики в Україні. Законодавче забезпечення молодіжної політики України. Роль та взаємодія основних стейкхолдерів у процесі реалізації молодіжної політики. Міжсекторність молодіжної політики.</i>	24
Молодіжна робота та участь молоді. <i>Базова модель участі молоді. Сфери участі молоді. Передумови для участі та залучення молоді. Форми участі молоді. Молодіжна інфраструктура та суб'єкти молодіжної роботи. Молодіжні працівники: огляд компетенцій та функцій.</i>	35
ТЕМА 3. ПАРТНЕРСТВО ТА КОМУНІКАЦІЯ В МОЛОДІЖНІЙ РОБОТІ	41
Партнерство та адвокація в молодіжній роботі. <i>Роль партнерства в молодіжній роботі. Визначення партнерства та його значення для реалізації молодіжних ініціатив. Співпраця з громадськими організаціями для реалізації молодіжних ініціатив. Адвокація та її роль в молодіжній роботі. Визначення адвокації та її вплив на формування молодіжної роботи. Способи адвокації для привернення уваги до питань молоді.</i>	41
Комунікація та взаємодія суб'єктів молодіжної роботи. <i>Визначення ключових понять. Роль суб'єктів молодіжної роботи в процесах комунікації. Комунікаційна стратегія молодіжної роботи. Способи ефективної комунікації. Використання різноманітних каналів та засобів комунікації з різними групами молоді</i>	46
ТЕМА 4. ОСНОВНІ ПІДХОДИ, МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ В МОЛОДІЖНІЙ РОБОТІ	49
Лідерство та командна робота. <i>Визначення ключових аспектів лідерства та його роль у молодіжній роботі. Важливість комунікації в межах професійної діяльності. Розвиток навичок слухання, впливу та співпраці з молоддю. Робота в команді, здатність взаємодіяти та працювати з різними групами молоді.</i>	49
Планування та реалізація молодіжних проєктів. <i>Етапи проєктного циклу та розробка проєктних документів. Ресурси та засоби для успішної реалізації молодіжних проєктів. Управління часом.</i>	52

<i>Ключові підходи та практики роботи з молоддю. Використання активних методів та інтерактивних прийомів у роботі з молоддю. Огляд ключових аспектів групової динаміки та розвитку команди. Способи роботи з конфліктами та управління ними. Менторство та індивідуальна робота з різними категоріями молоді. Інноваційні та цифрові технології в молодіжній роботі.</i>	55
РОЗДІЛ 2. ОПИС ТРЕНІНГОВИХ СЕСІЙ	59
Основи молодіжної роботи.	60
Методи дослідження та аналізу потреб молоді.	70
Сутність молодіжної політики	74
Молодіжна робота та участь молоді.	84
Партнерство та адвокація в молодіжній роботі	95
Комунікація та взаємодія суб'єктів молодіжної роботи	98
Лідерство та командна робота	102
Планування та реалізація молодіжних проєктів.	106
Ключові підходи та практики роботи з молоддю	108
ТЕМИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ	111
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	112
РЕКОМЕНДОВАНА ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА.	114

Вступ

Ідея розробки типової програми з підвищення кваліфікації «Молодіжна робота» виникла у відповідь на запит представників державної служби та посадових осіб місцевого самоврядування та Міністерства молоді та спорту України мати сфокусоване навчання про сутність молодіжної роботи для осіб, які відповідають за формування та реалізацію молодіжної політики на різних рівнях управління та інших представників державної служби та органів місцевого самоврядування для створення міжсекторної співпраці і широкого інформування про специфіку молодіжної роботи.

[Типова загальна короткострокова програма підвищення кваліфікації «Молодіжна робота»](#) – це основа і дороговказ для суб'єктів надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдерів).

Цільова аудиторія програми – державні службовці, які займають посади державної служби категорій «Б» і «В», посадові особи місцевого самоврядування

Під час розроблення власної програми підвищення кваліфікації на основі цієї типової загальної програми суб'єкт надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдер) може змінити обсяг програми з урахуванням індивідуальних потреб і професійного досвіду учасників професійного навчання, особливостей їхньої професійної діяльності, специфіки регіону тощо, але не більш як на 20 відсотків. Форма навчання визначається суб'єктом надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдером): очна, дистанційна, очно-дистанційна. Обсяг програми – 30 годин (1 кредит ЄКТС). Тривалість програми та організація (режим) навчання може визначатися суб'єктом надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдером).

Типова програма «Молодіжна робота» розроблена робочою групою і затверджена Національним агентством України з питань державної служби 19 лютого 2024 р. наказ № 25-24.

Склад робочої групи

Склад робочої групи затверджено наказом НАДС від 24 січня 2024 року № 6-24 (із зміною, внесеною наказом НАДС від 09 лютого 2024 року № 22-24)

- **Рикова Людмила**, директор Генерального департаменту з питань професійного розвитку державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування Національного агентства України з питань державної служби, голова робочої групи, rykova@nads.gov.ua;
- **Горбатюк Світлана**, керівник експертної групи з питань розвитку системи професійного навчання Генерального департаменту з питань професійного розвитку державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування НАДС, кандидат наук з державного управління, секретар робочої групи, horbatiuk@nads.gov.ua;
- **Бородін Євгеній**, директор навчально-наукового інституту державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», доктор історичних наук, професор yevgeniy_borodin@ukr.net;
- **Косенко Оксана**, координатор проектів з розвитку громадянського суспільства та молоді UNDP в Україні, oksana.kosenko@undp.org;

- **Купрій Володимир**, експерт з питань залучення громадськості програми «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (НОВЕЕ), кандидат наук з державного управління, vkupriy@globalcommunities.org;
- **Лихач Юлія**, директор Вищої школи публічного управління, кандидат наук з державного управління, y.lykhach@hs.gov.ua;
- **Марушкевич Юлія**, директор Генерального департаменту з питань управління персоналом на державній службі та в органах місцевого самоврядування Національного агентства України з питань державної служби, marushkevich@nads.gov.ua;
- **Мукосеєва Леся**, начальник відділу молодіжної роботи державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр», lesyamuka@gmail.com;
- **Пишнієва Софія**, аналітик із питань розвитку молоді UNDP в Україні, sofiia.pyshnieva@undp.org;
- **Рудницька Наталія**, заступник директора департаменту молодіжної політики – начальник відділу підтримки соціального становлення молоді Міністерства молоді та спорту України, кандидат політичних наук, kultmolodi@ukr.net;
- **Усик Віра**, член правління Громадської організації «Асоціація молодіжних працівників України», професор, професор кафедри національної економіки та публічного управління Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, доктор економічних наук, vivayoung70@gmail.com;
- **Яцук Владислав**, директор департаменту молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України, 3747374@gmail.com.

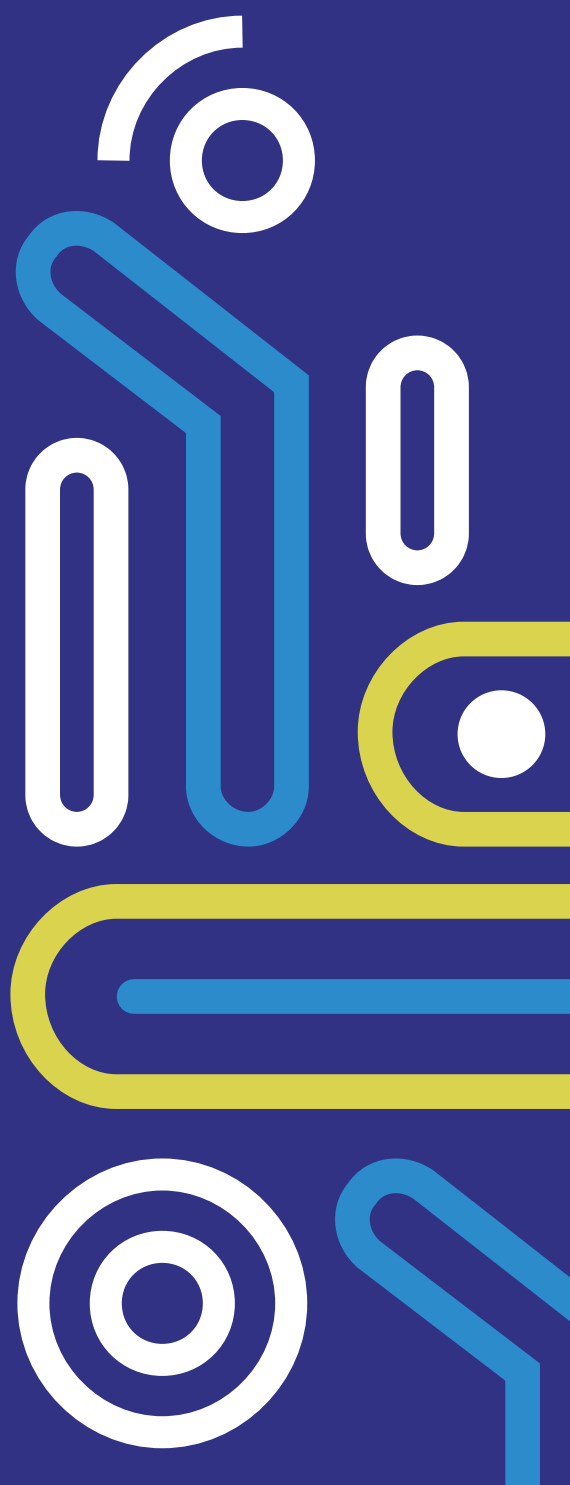
Цей посібник розроблений на замовлення Міністерства молоді та спорту України за підтримки проєкту UNDP в Україні «Підтримка громадянського суспільства та молоді» та фінансування Міністерства закордонних справ Данії.

Посібник містить інформаційні матеріали та тренінгові вправи, які тренери та тренерки (викладачі та викладачки) можуть використовувати при проведенні навчання за типовою програмою «Молодіжна робота». Вправи розроблені авторами посібника та учасниками та учасницями тренінгу для тренерів щодо типової програми з підвищення кваліфікації «Молодіжна робота», який відбувався у два етапи – онлайн 28 березня 2024 та офлайн в Києві 12-14 квітня 2024 року.

В підрозділах до тем, де описані тренінгові вправи, є альтернативні пропозиції, аби тренери могли визначити самостійно доцільність проведення тих чи інших вправ, враховуючи досвід та потреби учасників. Окрім того, визначений загальний час, який зазначений в типовій програмі.

1

**Інформаційні
матеріали**

Тема 1.

Молодіжна робота і потреби молоді

Основи молодіжної роботи

Огляд ключових історичних подій та етапів розвитку молодіжної роботи. Роль молоді в сучасному суспільстві. Реалізація молоддю прав і свобод людини та громадянина. Сутність, характеристики, цінності, принципи та значення молодіжної роботи. Рівні й підходи організації та здійснення молодіжної роботи. Типи, форми та напрями молодіжної роботи.

Відповідно до законодавства України молодь – це особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах¹. У Раді Європи та Європейському Союзі вікові межі молоді визначено як 13–30 років².

Визначення категорій молоді може варіюватися залежно від контексту, цілей дослідження тощо.

Прикладами категорій молодих людей є³:

- учні/учениці;
- студенти/студентки;
- молоді люди, які працюють;
- молоді батьки;
- молоді люди з інвалідністю;
- молоді люди з національних меншин;
- молоді люди в складних життєвих обставинах;
- молоді переселенці/переселенки;
- молоді ветерани/ветеранки;
- молоді люди з релігійних спільнот;
- молоді підприємці.

Молодь з меншими можливостями – молоді люди, які перебувають у менш привілейованому культурному, географічному чи соціально-економічному середовищі, або молодь з обмеженими фізичними можливостями.

1 Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20>

2 Словник термінів, що використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. 2021. URL: <https://rm.coe.int/ukr-eng-dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the/1680a1b388>

3 Дослідження потреб молодих людей: Крок за кроком: посібник, 2021. URL: <https://rm.coe.int/research-on-the-needs-of-youngpeople-practical-guide-yfdua/1680a4f3b8>

Молодь з неблагополучних районів – молоді люди, які живуть у неблагополучних районах, зазнають численних соціальних проблем через невідгідне становище, зокрема брак економічного, культурного й соціального капіталу та/або ресурсів; відсутність доступу до освіти або успіху в ній; брак навчання або зайнятості; брак перспектив на майбутнє; більший ризик бездомності, конфліктів із законом, сексуальної експлуатації та/або насильства й уживання психоактивних речовин тощо. У невідгідному становищі також може опинитися молодь з певних категорій, зокрема молоді люди, які виростили без сім'ї або в дитячих будинках; молоді люди з сімей мігрантів/мігранток або етнічних меншин; молоді роми/ромки.

Молодь із неблагополучних районів є однією з найбільш маргіналізованих верств суспільства й потребує спеціальних заходів підтримки для отримання тих самих можливостей, що й їхні однолітки. У Рекомендації CM/Rec(2015)⁴ Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про доступ молодих людей із неблагополучних районів до соціальних прав зазначено, що молоді люди з неблагополучних районів, а особливо ті, що живуть у бідності, є більш вразливими до всіх видів ризиків, як-от погане фізичне та психічне здоров'я, уживання психоактивних речовин, самоушкодження, насильство, дискримінація та соціальне відчуження.

Визначення категорій молоді доповнює розуміння молодіжної роботи та може бути використане для розробки більш адаптивних та інклюзивних програм і політик для молоді. Окрім того, важливим є також розуміння теорії поколінь — теорії, яка розроблена Нілом Гоув та Вільямом Штраусом та описує цикли поколінь, що повторюються в історії США. В 1997 році світ побачила книга «Четверте перетворення» («The Fourth Turning»). Її основна теорія полягає у тому, що кожні 20-25 років у світі відбувається зміна поколінь. Більш детально можна почитати, в тому числі тут⁵.

Роль молоді в сучасному суспільстві є важливою та різноманітною. Зокрема, можна виділити такі аспекти ролі молоді:

- 1. Інновації та технології.** Молодь активно впроваджує нові ідеї та технології, сприяючи технологічному прогресу та розвитку економіки. Саме молоді люди часто є драйверами інновацій, створюють нові продукти, сервіси та підходи до розв'язання проблем.
- 2. Соціальна активність.** Молоді люди активно займаються соціальними питаннями, борються за права та інтереси своєї та інших соціальних груп. Вони можуть брати участь у протестах, адвокаційних кампаніях та громадських ініціативах, спрямованих на покращення умов життя та зміну соціальних стереотипів.
- 3. Освіта та навчання.** Молоді люди відіграють важливу роль у сфері освіти, беручи участь у навчальних програмах, програмах обміну та студентських організаціях. Вони є майбутнім інтелектуальним капіталом суспільства і сприяють його розвитку через здобуття нових знань та навичок.
- 4. Екологічна свідомість.** Молоді люди активно займаються питаннями екології та захисту довкілля. Вони можуть створювати та підтримувати екологічні ініціативи, брати участь у природоохоронних проектах та пропагувати сталість.
- 5. Культурна та мистецька діяльність.** Молоді люди вносять значний вклад у культурне життя суспільства через свою творчість, мистецтво, літературу та музику. Вони створюють нові культурні тренди та сприяють розвитку креативних індустрій.

Загалом молодь є ключовим актором сучасного суспільства з великим потенціалом у вирішенні проблем та формуванні майбутнього. Її ідеї, енергія та амбіції можуть суттєво впливати на розвиток суспільства в різних сферах життя.

Реалізація прав і свобод людини та громадянина є важливою складовою для молодих людей у сучасному суспільстві. Це запорука їхньої гідності, вільної самореалізації та активної участі у суспільному житті.

4 Рекомендація CM/Rec(2015)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав». 2015. URL: <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a0f164>

5 Бумери, міленіали, покоління Z – хто це? Розбираємось у теорії. Українська правда. 2020. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/02/9/239843/>

Ось деякі аспекти реалізації прав молоддю:

1. **Право на освіту.** Молодь має право на доступ до якісної освіти без дискримінації. Це передбачає право на доступ до базової освіти, вищої освіти, професійної підготовки та навчання протягом життя.
2. **Право на працю.** Молодь має право на працю, що передбачає право на справедливі та гідні умови праці, а також на захист від експлуатації та примусової роботи.
3. **Право на участь у політичному житті.** Молоді люди мають право брати участь у політичному процесі, включно з правом голосувати та балотуватися на виборах. Їхні голоси та погляди повинні враховуватися під час ухвалення рішень, які впливають на їхнє майбутнє та суспільство в цілому.
4. **Право на свободу слова та вираження думки.** Молоді люди мають право на свободу слова та вираження думки, а також на доступ до інформації. Це дає їм змогу активно висловлювати свої думки та погляди, обговорювати проблеми та залучати інших до діалогу.
5. **Право на культурні та релігійні свободи.** Молодь має право на вільний доступ до культурних та релігійних цінностей, а також на свободу вибору своєї культурної та релігійної ідентичності.

Забезпечення реалізації цих прав є важливим для підтримки розвитку молоді, підвищення її активності у громадському житті та зміцнення демократичних цінностей у суспільстві. Така реалізація сприяє становленню громадянського суспільства та зміцненню правової держави.

Права людини – права, що повсюдно належать усім людям. Права людини неподільні, невід’ємні, універсальні й поважають рівність і гідність кожної людини.

Права людини не можуть бути захищені та підкріплені лише юридичними документами. Освіта у сфері прав людини – навчання про, через і задля прав людини – має надзвичайно важливе значення для забезпечення їх розуміння, підтримки і прийняття всіма людьми⁶.

Права людини відображають основні людські потреби; вони встановлюють основні стандарти, без яких люди не можуть жити гідно. Права людини – це рівність, людська гідність, повага, свобода і справедливість. Прикладами прав людини є свобода від дискримінації, право на життя, свобода слова, право на шлюб і створення сім’ї та право на освіту.

Права людини визнані однаковою мірою для всіх осіб, у всьому світі та назавжди. Права людини є універсальними, тому вони однакові для всіх людей у кожній країні. Вони невід’ємні, неподільні та взаємозалежні, і тому їх не можна забрати – ніколи. Всі права однаково важливі і доповнюють одне одного. Наприклад, право брати участь в урядуванні (керуванні) і у вільних виборах залежить від свободи слова.

В основі концепції прав людини лежать дві основні цінності. Перша – це людська гідність, а друга – рівність. Права людини можна розуміти як щось, що визначає базові норми, необхідні для того, щоб жити з почуттям гідності, а їхня універсальність випливає з того, що принаймні в цьому всі люди рівні. Ми не повинні і не можемо тут когось виокремлювати. По суті, щоб прийняти концепцію прав людини, достатньо лише визнання цих двох переконань або цінностей, і навряд чи хто-небудь стане з цим сперечатися. Ось чому ідея прав людини отримує підтримку з боку всіх світових культур, всіх цивілізованих урядів та держав, всіх основних релігій. Майже повсюдно визнано, що влада держави не може бути безмежною або довільною. Вона повинна бути обмежена необхідністю забезпечити хоча б мінімальні умови для того, щоб усі, хто перебуває під її юрисдикцією, могли жити з почуттям людської гідності.

З цих двох основних цінностей можна вивести багато інших, і з їх допомогою точніше визначити, як на практиці мають співіснувати люди та суспільства. Наприклад:

Свобода – оскільки людська воля становить важливу частину людської гідності, а примушування робити щось всупереч нашому бажанню принижує людську особистість.

Повага до інших – оскільки відсутність поваги до інших не дає нам змоги цінувати їхню індивідуальність і їхню людську гідність.

6 Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. 2012. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>

Недискримінація – оскільки рівність людей з точки зору людської гідності означає, що ми не можемо судити про людей на підставі фізичних (або інших) ознак, які ніяк не пов'язані з людською гідністю.

Толерантність – оскільки нетерпимість свідчить про відсутність поваги до відмінностей, а рівність не означає тотожності або однаковості.

Справедливість – оскільки люди, рівні у своїй приналежності до людського роду, заслуговують на справедливе ставлення.

Відповідальність – оскільки повага до прав інших вимагає брати на себе відповідальність за свої дії та докладати зусиль для реалізації прав кожного.

У Рекомендації CM/Rec(2016)⁷ Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про доступ молодих людей до прав наголошується на основоположній ролі молоді, а також на роботі, яку здійснюють молодіжні організації для розвитку наших суспільств, а також зазначається, що доступ молодих людей до прав є передумовою їхнього особистого розвитку й доступу до самостійного життя.

З метою сприяння та полегшення доступу молодих людей до прав уряди держав-членів мають реалізувати запропоновані у Рекомендації ініціативи та заходи:

- Стосовно доступу до освіти
- Стосовно автономії та соціальної інклюзії молодих людей
- Стосовно мобільності молоді
- Стосовно громадянської активності, демократії та участі
- Стосовно спільного життя в багатокультурних суспільствах
- Стосовно доступу до інформації та захисту
- Стосовно доступу до послуг з охорони здоров'я

У Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи CM/REC(2015)⁸ про доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав запропоновано заходи в різних сферах освіти та соціальної політики, що стосуються молоді. Крім того, текст супроводжується рекомендаціями щодо реалізації для державних органів влади, зокрема місцевих і регіональних провайдерів молодіжної соціальної політики та діяльності для молоді, які мають допомогти створити справді корисний інструмент для соціального включення всіх молодих людей.

В основі цієї Рекомендації лежить досвід проекту «Enter!»⁹, що реалізується Департаментом молоді Ради Європи. Проект було створено у відповідь на посилення уваги та занепокоєння щодо соціальної згуртованості та інтеграції молоді з боку Європейського керівного комітету з питань молоді та Консультативної ради з питань молоді, урядових і неурядових партнерів сектору Ради Європи з питань молоді. У цій рекомендації Комітет міністрів визнає, що молоді люди з неблагополучних районів, а особливо ті, що живуть у бідності, є більш вразливими до всіх видів ризиків, як-от погане фізичне та психічне здоров'я, уживання психоактивних речовин, самоушкодження, насильство, дискримінація та соціальне відчуження.

Молодіжна робота – діяльність, спрямована на залучення дітей та молоді до суспільного життя, що здійснюється дітьми та молоддю, разом з дітьми та молоддю або в інтересах дітей та молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень.

Молодіжна робота – широке поняття, що охоплює низку заходів соціального, культурного, освітнього, екологічного та/або політичного характеру, які здійснюються молодими людьми, з ними та для них у групах чи індивідуально¹⁰.

7 Рекомендація CM/Rec(2016)7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про доступ молодих людей до прав. 2016. URL: <https://rm.coe.int/access-to-rights-for-young-people-cm-2016-7-ua-ukr/1680a0f163>

8 Рекомендація CM/Rec(2015)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав». 2015. URL: <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a0f164>

9 Сайт проекту «Enter!» – <https://www.coe.int/en/web/enter/home?desktop=true>

10 Курикулум для експертів та експерток проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні». 2021. URL: <https://rm.coe.int/curriculum-draft-youth-for-democracy-in-ukraine/1680a40ea6>

До основних завдань молодіжної роботи належать¹¹:

- 1)** розвиток і задоволення різноманітних потреб та інтересів дітей та молоді, сприяння їх особистісному розвитку та самореалізації;
- 2)** формування у дітей та молоді загальнолюдських, загальнокультурних і загальнонаціональних цінностей, навчально-пізнавальних, громадянських, соціальних, комунікативних, підприємницьких та інших компетентностей;
- 3)** розвиток волонтерства, вуличних культур, неформальних молодіжних об'єднань, програм національних та міжнародних обмінів, молодіжного туризму;
- 4)** впровадження програм професійної орієнтації, популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя, культури здоров'я;
- 5)** організація змістовного дозвілля, культурного, емоційного розвитку особистості;
- 6)** забезпечення партнерської підтримки дітей та молоді, які проживають на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб;
- 7)** впровадження інклюзивного підходу та забезпечення рівного доступу кожної молодої особи до якісних послуг та можливостей молодіжної роботи.

Розглянемо деякі етапи розвитку молодіжної роботи¹².

У 1970-х роках на території України тогочасний режим активно опікувався питанням молоді, розвиваючи піонерські організації. Проте ця робота мала ідеологічно-політичний характер, де участь молоді могла бути лише «на словах». Справжні рішення молодь, на жаль, не приймала. Хоча це не завадило їй зайняти важливе місце у встановленні незалежності України, адже молодь, що виходила на протести, була драйвером цього процесу.

Тогочасна робота з молоддю розвивалась у формі позашкільних гуртків (техніків, туристів, природолюбів тощо), для цього створювали палаци і будинки піонерів. Тоді ж, у 1971 році, на території України було створено перші підліткові клуби при ЖЕКах та домоуправліннях, які умовно можна назвати прототипами молодіжних центрів.

Незалежна Україна успадкувала радянську систему роботи з молоддю. Так, у 2003 році в Україні було 1506 підліткових клубів, у 2007-му – 1656, а у 2017-му – приблизно 1000, ще 100 заснували громадські організації. Позашкільні гуртки досі продовжують працювати по всій Україні, допомагаючи дітям та підліткам корисно проводити дозвілля.

У 2001 році Кабінет Міністрів України затвердив типові положення про молодіжний центр праці, щоб вирішувати проблему працевлаштування молоді. Переважно ці центри були орієнтовані на задоволення потреб виробництва, будівництва та сільськогосподарської галузі, де молодь залучали до роботи.

У 2012 році Україну відвідала команда міжнародних оглядачів Ради Європи, що провела огляд державної молодіжної політики та опублікувала свої висновки та рекомендації у 2013 році.

У 2014 році, коли почалася хвиля реформ, до рекомендацій, напрацьованих Радою Європи, повернулися. Міністерство молоді та спорту України спільно з Програмою розвитку ООН, Державним інститутом сімейної і молодіжної політики, а також із представниками різних організацій започаткували багаторівневу навчальну програму, що зараз має назву «Молодіжний працівник».

Окрім згаданих вище позашкільних гуртків та центрів праці з початку незалежності України і до подій Революції Гідності молодіжною роботою вже займалося чимало людей з громадського та державного секторів.

У 2016-2017 роках почали створюватися перші молодіжні центри, відбувся Перший міжнародний Форум «Від ініціативи до дії», де багато говорилося про молодіжний центр, програму «Молодіжний працівник», важливість відкриття молодіжних просторів та центрів у громадах.

¹¹ Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20>

¹² Місце, де молодь чують: історія сучасної молодіжної роботи в молодіжних центрах України. <https://auyc.org.ua/blog/mistse-de-molod-chuiut-istoriia-suchasnoi-molodizhnoi-roboty-v-molodizhnykh-tsentrakh-ukrainy/>

Наступним кроком для розвитку молодіжної роботи стало набуття чинності Закону України «Про основні засади молодіжної політики» 22 травня 2021 року. Він визначив поняття «молодіжний працівник», «молодіжна робота», «молодіжний центр» та «молодіжний простір».

Під час повномасштабного вторгнення молодіжні центри одними з перших взяли на себе роль гуманітарних штабів: гуртували навколо себе активних громадян і волонтерів, плели сітки, приймали внутрішньо переміщених осіб, збирали кошти, возили гуманітарну та військову допомогу на лінію фронту.

Молодіжна робота зазвичай має такі характеристики¹³:

- **Ціннісно-орієнтована:** молодіжна робота намагається служити високим цілям – інклюзії та соціальній згуртованості. Молодіжні працівники і працівниці формують компетентності молодих людей, зокрема необхідні для участі в суспільному житті, інтеграції молодих людей у суспільство. Вони не лише розвивають знання та уміння, а й формують ставлення та цінності, такі як: повага до прав людини, повага до людської гідності, повага до різноманітності, повага до поглядів та переконань молоді. Молодіжні працівники та працівниці формують цінності та ставлення, виступаючи свого роду рольовими моделями, демонструють їх у власній поведінці, у власних підходах до організації молодіжної роботи, у взаємодії з молодими людьми. Такими своїми діями молодіжні працівники і працівниці сприяють соціальній згуртованості, демонструють, що вона є можливою. Молодіжна робота базується на принципах неформальної та інформальної освіти і у центрі своєї діяльності розглядає кожну молоду людину як цінність, діє в її найкращих інтересах, намагається задовольнити потреби молодих людей.
- **Орієнтована на потреби молоді:** молодіжна робота закриває ключові потреби і сподівання молоді, визначені самими молодими людьми. Молодіжна робота буде цікавою та популярною серед молодих людей, якщо задовольнятиме їхні інтереси й потреби. Молодіжні працівники і працівниці самі або у співпраці з іншими фахівцями проводять дослідження потреб молодих людей і організують свою роботу відповідно. Маємо безліч прикладів, як молодіжні центри перелаштовували, переорієнтовували свою роботу з початком війни у 2014 році, з початком пандемії у 2020 і після повномасштабного вторгнення Росії.
- **Добровільна:** молодіжна робота не є обов’язковою і спирається на добровільну участь молоді. Вона має бути доступною для усіх молодих людей, які виявили бажання до неї долучитися. Водночас молодіжна робота є гнучкою у формах і методах, щоб молоді люди були зацікавлені доєднуватися, брати участь, розвивати власні таланти і потенціал для громадської участі. Успішні молодіжні працівники і працівниці перебувають у постійному пошуку «фішок», які привернуть увагу молодих людей і слугуватимуть мотиватором для добровільної участі.
- **Розвивальна:** молодіжна робота спрямована на особистісний, соціальний і етичний розвиток молоді. Молоді люди мають бачити для себе вигоду від молодіжної роботи. Хтось знаходить її в комфортній атмосфері та спільноті для проведення вільного часу, хтось – у приналежності до чогось значного та важливого, хтось – у можливості чогось навчитися, ще хтось – у можливості для самовираження тощо. Молодіжна робота пропонує можливості для розвитку в найширшому розумінні цього слова – від формування компетенцій, які можуть стати у пригоді в подальшому житті, до віднайдення душевного спокою.
- **Саморефлексивна і критична:** молодіжна робота намагається переконатися, що вона робить усе можливе, щоб відповідати своїй місії. Оскільки молодіжна робота базується на потребах та інтересах молоді, є гнучкою, намагається привабити молодих людей до добровільної участі, це накладає зобов’язання до рефлексії та критичної оцінки. Молодіжні працівники й працівниці аналізують досягнення молодіжної роботи та її вплив на молодих людей.
- **Побудована на відносинах:** молодіжна робота шукає автентичного, справжнього спілкування з молодими людьми та сприяє життєздатності громад. Взаємини в молодіжній роботі мають вирішальне значення. Якщо молода людина не довіряє, не вірить або боїться молодіжного працівника, або не відчувається комфортно у спільноті, вона з меншою ймовірністю буде за-

¹³ Донець А. Навчальний посібник для тренерів у сфері підготовки молодіжних працівників. Київ: Міністерство молоді та спорту України, UNDP в Україні, ДУ «Всеукраїнський молодіжний центр», 2023. 136 с.

лучена до молодіжної роботи. Це означає, що молодіжний працівник або працівниця мають ставитися до молодих людей з повагою, без зверхності чи поблажливості, як до рівних. Будувати стосунки на основі діалогу, пояснень, аргументів тощо.

Основними принципами молодіжної роботи є¹⁴:

- ціннісний підхід: молодіжна робота націлена на просування ідеї включення та соціальної інтеграції;
- молодь у центрі процесу: молодіжна робота існує задля забезпечення потреб і прагнень молоді, визначених самою молоддю;
- добровільність: ґрунтується на добровільній участі молоді;
- саморефлексивність і критичний підхід: у процесі молодіжної роботи відбуваються постійний аналіз та оцінка, які відповідають на запитання, чи зроблено все можливе задля досягнення завдань і місії молодіжної роботи;
- наявність зв'язків: молодіжна робота постійно має реальний зв'язок із молоддю та робить свій внесок у підтримку життєздатності громад.

Для презентації перших трьох принципів участі молоді пропонуємо скористатися моделлю, запропонованою Марком Янсом та Куртом Де Бекером¹⁵.

Ця модель передбачає, що¹⁶:

- Основою для участі має стати проблематика. Під терміном «проблематика» тут мається на увазі тема / напрямок / завдання, які безпосередньо пов'язані з повсякденним життям молодих людей та становлять для них певний інтерес;
- Участь повинна ґрунтуватися на можливостях. Участь у громадському житті вимагає від молоді певних знань, вмінь і навичок. А проекти та ініціативи, які ми впроваджуємо з молодими людьми, мають відповідати їхнім можливостям та гарантувати отримання відповідних вмінь і навичок, які наразі у них відсутні;

- Участь має базуватися на зв'язку «Молоді люди повинні відчувати себе «поєднаними» із суспільством та підтриманими людьми, громадами, ідеями, рухами». Це означає, що вони хочуть бути впевненими в тому, що їх не залишать без підтримки, що вони можуть покластися на групу або установу (щонайменше – розраховувати на якесь місце, куди вони можуть звернутися за підтримкою).

14 Словник термінів, що використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. 2021. URL: <https://rm.coe.int/ukr-eng-dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the/1680a1b388>

15 Jans, M. and De Backer, K., Youth (work) and social participation. Elements for a practical theory, Flemish Youth Council YePI, 2002.

16 Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи Своє Слово!». 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

Окрім трьох вищезазначених принципів, практичний досвід людей, які працюють у сфері залучення молоді, засвідчує, що для досягнення ефективної участі молоді необхідно враховувати¹⁷:

- **Доступність для молодих людей, незалежно від їхньої національності, релігії, досвіду тощо.** У переглянутій Хартії зазначається, що принципи та різні форми участі, визначені Хартією стосовно молоді, ґрунтуються на антидискримінаційному підході¹⁸. Отже, доступ до участі не може бути обмежений на основі таких чинників, як походження, переконання або віросповідання;
- **Добровільність.** Це означає, що участь не є чимось примусовим і молоді люди мають право самі обирати, долучатись їм до якоїсь діяльності чи ні. Вони також можуть обирати рівень та форму участі на свій власний розсуд;
- **Пов'язаність із реальними потребами молодих людей.** Важливим мотиваційним фактором для молодих людей є залучення їх до процесу вирішення питань, які безпосередньо їх стосуються: досягнення певних позитивних змін, пошук шляхів вирішення проблем, набуття нових навичок та вмій, розвиток інтересів та хобі. У такий спосіб вони усвідомлюють свою відповідальність за власне життя та життя мешканців громади;
- **Висока оцінка.** Кожна людина повинна знати та усвідомлювати, що її внесок є важливим (навіть якщо він мінімальний);
- **Вигода для самих учасників.** Ефективна участь приносить вигоду молодим людям, дорослим, організаціям та спільнотам, оскільки сприяє позитивним змінам у різних сферах: в особистісному розвитку, рівнях ефективності, в суспільстві тощо;
- **Різноманітність з точки зору самих форм участі.** Єдиної форми участі для всіх молодих людей не існує. Тому важливо, щоб молодим людям було запропоновано різні форми участі, а вони могли обрати те, що їм здається більш доречним та цікавим;
- **Підтримка необхідними ресурсами.** Якщо ресурси відсутні або недоступні, доступ до участі стає обмеженим, а для декого – взагалі неможливим. Спектр ресурсів, що має бути наданий молодим людям, є широким. Це час, людські ресурси, фінанси, ноу-хау, транспорт тощо;
- **Партнерство між дорослими та молоддю.** Бути в партнерстві – означає повідомляти одне одному про очікування й побоювання, домовлятися про ролі, розділяти повноваження та відповідальність. Не завжди партнерство – це рівномірний розподіл сфер діяльності та відповідальності. Іноді такий розподіл відбувається відповідно до того, чого обидві сторони хочуть, чого потребують та який внесок можуть зробити;
- **Прозорість.** Необхідно, щоби всі сторони, долучені до процесу, знали про цілі участі та її межі. Необхідно також чітко розуміти, який вплив мають молоді люди, що можна змінити, а що ні;
- **Принцип політики, а не лише техніки.** Участь – це не лише техніка або форма долучення. Це складне поняття, що охоплює різні сфери, рівні, ступені. Участь має містити перехресні елементи, перетинатися з різними прийомами та стратегіями, прийнятними в рамках діяльності організацій або громад;
- **Задоволення.** Загалом люди роблять речі добровільно й отримують задоволення від зробленого, якщо їм приємно працювати. Приємно не обов'язково означає весело, але це те, що приносить задоволення або радість від виконання.

Ось деякі приклади умов, що сприяють участі молоді¹⁹:

- здатність конструктивно вирішувати конфліктну ситуацію;
- доступ до участі тих, хто не є членом будь-яких структур;

17 Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи Своє Слово!». 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

18 Переглянута Європейська Хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті, Конгрес місцевих та регіональних рад Ради Європи. 2015. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

19 Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи Своє Слово!». 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

- доступ до інформації;
- доступ до технологій;
- активна молодіжна сфера;
- розуміння цінності участі;
- задоволення основних потреб (в їжі, питті, одязі, умовах проживання тощо);
- рівність (думки дорослих та молодих людей мають рівну вагу);
- наявне партнерство: молодь – дорослі;
- фінансові ресурси;
- наявність вибору найбільш відповідної або цікавої сфери або форми участі;
- визначення місцевих потреб;
- залучення різних учасників;
- знання про становище молодих людей, їхню індивідуальність, спосіб життя в громаді тощо;
- правові підстави;
- мінімальний рівень освіти;
- бажання вчитися, зокрема й на чужих помилках;
- інфраструктура участі;
- політика, що сприяє участі;
- фізична та емоційна безпека;
- представництво інтересів молоді з особливими життєвими потребами;
- право брати участь;
- навички й компетентність в організації та спільній діяльності;
- розуміння того, що є ефективною участю (порівняно з символічною);
- готовність брати участь або робити спільну роботу;
- готовність розділити повноваження та контроль.

Щоби досягти ефективної участі, всі вищезазначені умови мають бути виконані (інакше участь не буде такою ефективною, якою вона могла б бути за певних умов). Саме тому, прагнучи ефективного долучення молодих людей до діяльності організації чи громади, необхідно перевіряти, якою мірою ці попередні умови вже виконані, а над чим ще слід попрацювати.

Молодіжна робота дає позитивні результати як для окремих осіб, їхніх громад, так і для суспільства загалом²⁰.

Навіщо потрібна молодіжна робота?

ДАТИ МОЖЛИВІСТЬ
молодим людям робити те,
що вони хочуть, разом або
індивідуально

Надати молодим людям
можливості стати
САМОСТІЙНИМИ й
незалежними

Створити можливості для
організації безпечного й
здорового **ДОЗВІЛЛЯ** молоді

РОЗШИРИТИ МОЖЛИВОСТІ молодих
людей змінювати те, що, на їхню
думку, варто змінити в їхньому
безпосередньому оточенні та
суспільстві загалом

Допомогти молодим людям
ВЗАЄМОДІЯТИ з владою і політикою

Створити для молодих людей
відповідні належні можливості
для здобуття неформальної
ОСВІТИ, яка сприяє розвитку їхніх
компетентностей

²⁰ Посібник до Рекомендації CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу «У центрі уваги – молодіжна робота». 2017. URL: <https://rm.coe.int/ukr-youth-work-in-the-spotlight/1680a4bd04>

У загальних рисах її роль полягає в нижченаведеному:

- Дати молодим людям можливість для розвитку самостійності та автономії;
- Забезпечити молодих людей здоровими й безпечними можливостями для приємного дозвілля та відпочинку;
- Розширити можливості молодих людей для зміни ситуацій, які, на їхню думку, повинні бути змінені в їхньому безпосередньому оточенні та суспільстві;
- Допомогти молодим людям взаємодіяти із владою та політиками;
- Створити для молодих людей можливості для долучення до неформальної освіти, що сприяє розвитку їхніх компетенцій.

Організація та проведення молодіжної роботи можуть мати різні рівні залежно від масштабу, цілей та конкретного контексту.

Місцевий рівень:

- **Молодіжні ради, центри та простори** – можуть функціонувати на місцевому рівні та забезпечувати доступ молоді до різноманітних соціальних, культурних та освітніх програм.
- **Молодіжні організації** – це можуть бути різноманітні молодіжні громадські організації, які працюють на місцевому рівні з метою захисту прав та інтересів молоді, сприяння їхньому розвитку та активізації участі у суспільному житті.

Національний рівень:

- **Національні молодіжні стратегії та програми** – уряди можуть розробляти національні стратегії та програми з молодіжної політики, які визначають стратегічні напрямки розвитку молодіжної роботи на всій території країни.
- **Молодіжні парламенти** – у деяких країнах існують молодіжні парламенти та ради, які діють на національному рівні та представляють інтереси молоді перед урядом.

Міжнародний рівень:

- **Міжнародні організації та програми** – міжнародні організації, як-от Організація Об'єднаних Націй (ООН), Європейська комісія та Рада Європи, можуть сприяти розвитку молодіжної роботи шляхом фінансування проєктів, надання підтримки та розробки міжнародних стратегій.

Говорячи про підходи до організації молодіжної роботи, варто сказати про такі:

- **Участь молоді.** Підхід, спрямований на залучення молоді до ухвалення рішень та реалізації проєктів, які стосуються їхнього життя та майбутнього.
- **Емпауермент (підсилення).** Цей підхід спрямований на підвищення самосвідомості, навичок та можливостей молодих людей, щоб вони могли активно впливати на своє оточення та приймати обґрунтовані рішення.
- **Інтегрований підхід.** Цей підхід передбачає комплексний розгляд потреб та проблем молоді та надання інтегрованих послуг у різних сферах їхнього життя (освіта, зайнятість, здоров'я, культура тощо).

Форми молодіжної роботи можна класифікувати відповідно до варіантів організації взаємодії фахівців із молодіжної роботи і молодих людей.

Форми молодіжної роботи (спираючись на класифікацію форм соціально-педагогічної роботи) можна згрупувати за кількістю учасників, основними засобами впливу, провідним напрямом і типом діяльності²¹.

21 Молодіжна робота: запитання та відповіді. Навчально-методичний посібник для фахівців, які працюють з молоддю. Київ: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2020. 84 с.

1) за кількістю учасників:

- індивідуальна робота – це робота фахівця з окремою молодою людиною, індивідуальним життєвим випадком. Індивідуальна робота проводиться як за запитом самої молодої людини, так і після контактів із фахівцями або іншими особами, які повідомили про складні життєві обставини молодої особи (наприклад, працівники закладів освіти, поліції, організацій, які працюють з дітьми та молоддю, служби у справах дітей, батьки). Її сутність полягає в розв’язанні проблеми та наданні підтримки з метою створення умов, що спонукають клієнта на розгляд ситуації та викликають бажання подолати життєві перешкоди;
- групова робота – це організація роботи з групою молодих осіб зі схожими життєвими потребами або об’єднаних спільними інтересами шляхом залучення членів групи до розв’язання спільних проблем, задоволення спільних інтересів. Це практичний метод соціальної роботи, який допомагає особистості розширити своє соціальне функціонування через цілеспрямований досвід групи розв’язувати свої індивідуальні, групові проблеми чи проблеми громади.
- масова робота – передбачає залучення до заходів великої кількості учасників. У цій формі роботи задіяні представники майже всіх груп молоді й населення. Більшість масових форм роботи мають комплексний характер, що дає змогу в рамках однієї форми роботи використати переваги багатьох методів. Можна виділити такі найпоширеніші масові форми роботи з молоддю, як молодіжний форум, тематичне свято, вулична акція, дискотека, спортивне свято, концерт, тематичний день, фестиваль тощо.

2) за засобами впливу:

- практичні (походи, екскурсії, спартакіади, олімпіади, конкурси, тренінги, ярмарки, аукціони тощо);
- наочні (плакати, соціальна реклама, показ відеофільмів, галереї, виставки, тематичні стенди тощо);
- словесні (збори, конференції, зустрічі, усні журнали тощо).

3) за провідним напрямом діяльності: інтелектуальні, спортивно-туристичні, трудові, художньо-естетичні, краєзнавчі, екологічні тощо.

4) за типом діяльності:

- комунікаційні (дискусія, лекція, бесіди, диспут тощо);
- демонстраційні (вистава, концерт, конкурс, ярмарок тощо);
- розважально-комунікаційні (вечір спілкування, ситуативно-рольова гра, продуктивна гра тощо);
- туристично-розважальні (похід, прогулянка тощо);
- туристично-дослідницькі (екскурсія, експедиція тощо).

Ця класифікація форм молодіжної роботи не є повною. Вона може бути доповнена і розширена. Вагоме місце в роботі з молоддю займають комплексні форми роботи, до особливостей яких можна віднести тривалість і поєднання кількох організаційних форм роботи в єдиній тематичній формі. У молодіжній роботі дуже важливим є дотримання балансу між усіма формами роботи. Необхідно робити акцент на поєднанні різних форм між собою.

Серед типів молодіжної роботи виділяють²²:

Аутрич молодіжна робота. Така молодіжна робота відбувається там, де перебувають молоді люди, на «їхній території», і підтримує та доповнює нову та вже наявну молодіжну роботу на базі центрів/проектів. Її використовують переважно для інформування молодих людей про послуги, які існують у їхній місцевості, і заохочення їх користуватися такими послугами.

22 Посібник для навчання з питань соціальної згуртованості й безбар’єрного середовища в молодіжному секторі, 2022. URL: <https://rm.coe.int/training-manual-on-social-cohesion-and-barrier-free-environment-in-the/1680ab260e>

Така молодіжна робота також може бути спрямована на виявлення, за погодженням з молодими людьми, будь-яких прогалин у послугах, що існують для задоволення їхніх потреб. Діяльність відбувається поза межами центру. Це може бути будь-яке з перерахованих вище місць. Іноді робота з молодими людьми проводиться в таких будівлях, як школи, релігійні, спортивні або громадські центри.

Детачт молодіжна робота. Така молодіжна робота не потребує приміщень чи якихось спеціальних заходів і відбувається там, де молодь перебуває – як географічно, так і в аспекті розвитку (developmentally). Вона забезпечує інформальну та соціальну освіту і задовольняє будь-які потреби, почуті або відчуті молодіжним працівником. Оскільки молодіжні працівники не мають фізичної будівлі і не провадять якоїсь конкретної діяльності, стосунки між молодими людьми та молодіжними працівниками є добровільними і постійно перебувають у процесі обговорення. Робота відбувається не в обстановці центру. Це можуть бути парки, пляжі, автобусні зупинки, паби, кафе, торговельні центри, вулиці або будь-яке інше місце, де молодь збирається інформально.

Онлайнова молодіжна робота. Така молодіжна робота означає просто використання онлайнних медіа та платформ у молодіжній роботі. Цей вид не є її окремим сектором, а може бути пов'язаний з усією молодіжною роботою. У найкращому випадку молодіжна робота не поділяється на онлайн та очну, а гнучко поєднує обидва види.

Вулична молодіжна робота. Цей термін зазвичай використовують для опису як детачт, так і аутрич молодіжної роботи. Це не завжди доречно, оскільки не дає молодіжному працівникові / молодіжній працівниці ясності мети, яку пропонує правильне використання цих двох термінів, а також може призвести до плутанини для них самих або для молодих людей, з якими вони працюють.

Мобільна молодіжна робота. Така молодіжна робота належить до молодіжної роботи, яку провадять із мобільного молодіжного центру – автобуса або автофургона. Майже в усіх аспектах вона відповідає методології молодіжної роботи, яка відбувається в молодіжному центрі. Адже після того, як молодіжні працівники залишають молодіжний центр, щоби поспілкуватися з молодими людьми, саме молоді люди повинні дістатися до місця, де відбувається молодіжна робота.

Забезпечення сталості молодіжної роботи передбачає низку заходів та підходів, спрямованих на забезпечення довготривалості та ефективності програм та ініціатив. Ось деякі з них:

- **Стратегічне планування.** Розробка довгострокових стратегій та планів дій з молодіжної роботи, які враховують потреби та перспективи молоді, соціальні та економічні тенденції.
- **Фінансова стабільність.** Забезпечення стабільного та прозорого фінансування програм молодіжної роботи через різноманітні джерела: державний бюджет, гранти, спонсорська допомога тощо.
- **Партнерство та співпраця.** Співпраця з різними зацікавленими сторонами, такими як урядові органи, громадські організації, бізнес, академічні установи та інші, для обміну ресурсами, досвідом та кращої практики.
- **Моніторинг та оцінка.** Проведення систематичного моніторингу та оцінки програм молодіжної роботи для виявлення успіхів, проблем та можливостей для поліпшення.
- **Неперервність та послідовність.** Забезпечення послідовності та неперервності в роботі з молоддю шляхом розробки програм, які охоплюють різні вікові групи та етапи життя молоді.
- **Участь молоді.** Залучення молоді до процесів планування, реалізації та оцінки програм молодіжної роботи, що сприяє забезпеченню їхньої активності та інтересів.
- **Розвиток кадрів.** Підтримка професійного розвитку та підвищення кваліфікації працівників, які займаються молодіжною роботою, для забезпечення високої якості та ефективності роботи.

Методи дослідження та аналізу потреб молоді

Методи дослідження та аналізу даних про потреби молоді. Використання результатів досліджень для розробки програмних документів, інформаційних матеріалів із молодіжної політики та молодіжної роботи. Розробка проєктів та рекомендацій для вдосконалення молодіжних ініціатив на основі аналізу потреб молоді.

Дослідження – це цілеспрямоване вивчення за допомогою певних методів подій або процесів, їхньої взаємодії, а також аналіз впливу на них різних факторів.

Молодіжні дослідження – це мультидисциплінарна галузь наукового дослідження стану молодих людей, де розглядають їхні соціальні, психологічні, економічні, політичні та культурні перспективи²³.

Дослідження у сфері молоді – міждисциплінарні дослідження, які вивчають різноманітні аспекти молоді та молодіжної політики, як-то умови соціального розвитку, форми та способи інтеграції молоді в суспільство, умови для навчання, освіти, життя, соціального включення, працевлаштування, дозвілля, громадянської участі молоді тощо. Дослідження є зазвичай прикладними, на їх основі розробляють рекомендації для покращення молодіжної політики та створюють нові правові інструменти. Сучасною вимогою для молодіжної політики є врахування в ній даних, висновків і рекомендацій таких досліджень²⁴.

Ці дослідження можна проводити на різних рівнях – від локального до національного або міжнародного – і використовувати для розробки та вдосконалення політик, програм та послуг, спрямованих на підтримку та розвиток молоді.

Основні завдання досліджень у сфері молоді передбачають:

- 1. Визначення потреб та інтересів молоді.** Розуміння того, що є важливим для молоді, дає змогу визначити пріоритетні напрями дій у політиці та програмах.
- 2. Аналіз проблем та викликів, що стоять перед молоддю.** Виявлення соціальних, економічних, культурних та інших проблем, з якими стикається молодь, допомагає розробити ефективні стратегії для їх вирішення.
- 3. Оцінка результативності програм та послуг для молоді.** Дослідження можуть визначити, наскільки ефективними є різні ініціативи та як їх можна покращити.
- 4. Розробка політик та стратегій.** На основі досліджень формуються політики, програми та стратегії, спрямовані на підтримку та розвиток молоді.
- 5. Підтримка ухвалення рішень.** Дослідження надають інформацію, необхідну для ухвалення обґрунтованих рішень у сфері молодіжної політики та роботи.

«Потреби молоді» – це сукупність фізичних, психологічних, соціальних та емоційних потреб, які виникають у молоді як результат їхнього життєвого шляху, соціального середовища та індивідуальних характеристик. Ці потреби можуть бути різноманітними і охоплювати такі аспекти, як освіта, працевлаштування, соціальна взаємодія, саморозвиток, розваги, здоров'я та безпека, визнання та самоствердження.

23 Дослідження потреб молодих людей: Крок за кроком: посібник, 2021. URL: <https://rm.coe.int/research-on-the-needs-of-youngpeople-practical-guide-yfdua/1680a4f3b8>

24 Словник термінів, що використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. 2021. URL: <https://rm.coe.int/ukr-eng-dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the/1680a1b388>

Потреби молодих людей можуть проявлятися через їхні дії, прагнення, інтереси та вимоги до навколишнього світу. На них можуть впливати різні чинники, такі як соціальний статус, культурні та релігійні переконання, гендерні ролі, економічний статус, освітні можливості тощо.

Розуміння потреб молоді є важливим для розробки та впровадження ефективних програм та ініціатив, спрямованих на підтримку й становлення молодих людей. Це допомагає забезпечити адаптацію та впровадження послуг і ресурсів, які відповідають їхнім потребам і сприяють їхньому успіху та самореалізації.

Існують різні методи дослідження, які можна класифікувати як кількісні та якісні.

Кількісні методи дослідження:

- 1. Опитування.** Для збору даних від великої кількості учасників використовуються стандартизовані запитання. Результати подаються у вигляді числових показників.
- 2. Експеримент.** Контрольовані спостереження, в яких один або кілька факторів змінюються для вивчення їхнього впливу на інший фактор.
- 3. Аналіз даних.** Використовується для аналізу великих обсягів даних, зазвичай числових, для виявлення зв'язків, закономірностей та трендів.

Якісні методи дослідження:

- 1. Фокус-групи.** Малі групи учасників обговорюють певну тему або проблему, а потім діляться своїми думками та досвідом.
- 2. Інтерв'ю.** Одному або кільком учасникам ставлять запитання, щоб отримати глибоку інформацію про їхні думки, досвід і переконання.
- 3. Спостереження.** Дослідник спостерігає за поведінкою та взаємодією учасників у реальних ситуаціях.

Кількісні методи надають об'єктивні дані, які можна проаналізувати за допомогою статистичних методів. Якісні методи, зі свого боку, дають змогу глибше зрозуміти індивідуальні думки, досвід і сприйняття учасників дослідження. Часто дослідники використовують комбінацію обох методів, щоб отримати всебічне розуміння досліджуваного питання або теми.

Кожен метод дослідження має свої переваги та недоліки, і вибір конкретного методу залежить від конкретних обставин дослідження та поставлених завдань.

Розглянемо детальніше найпоширеніші методи дослідження в молодіжній роботі:

- 1. Опитування.** Проведення опитувань серед молодих людей дає змогу зібрати широкий спектр інформації про їхні потреби, інтереси, проблеми та погляди. Опитування можуть бути структурованими (наприклад, у формі анкет) або неструктурованими (наприклад, у формі відкритих запитань).
- 2. Фокус-групи.** Збирання невеликих груп молоді для обговорення конкретних тем або проблем. Фокус-групи допомагають отримати глибше розуміння мотивацій, уявлень та думок молодих людей, а також спостерігати за їхньою взаємодією.
- 3. Інтерв'ю.** Проведення інтерв'ю з окремими представниками молоді або експертами галузі. Інтерв'ю дають змогу отримати докладну інформацію та глибше розуміння індивідуальних потреб та думок.
- 4. Аналіз даних відкритих джерел.** Дослідження вже наявних даних та інформації з різних джерел, таких як статистика, звіти, дослідження тощо. Цей метод дає змогу отримати об'єктивну інформацію про різноманітні аспекти життя молоді.
- 5. Спостереження.** Спостереження за молоддю в різних ситуаціях, як-от навчання, робота, дозвілля тощо. Цей метод допомагає отримати первинну інформацію про їхні звички, поведінку та потреби.
- 6. Аналіз соціальних медіа.** Вивчення активності та взаємодії молодих людей у соціальних мережах для отримання інформації про їхні інтереси, погляди та потреби.

Дослідження в контексті молодіжного сектору можуть охоплювати широкий спектр тем і аспектів, які стосуються молоді та її життя. Ось деякі з найпоширеніших тем, що вивчаються в рамках досліджень із молодіжної роботи:

- 1. Соціальна згуртованість.** Дослідження процесів, які сприяють або перешкоджають соціальній згуртованості молоді, зокрема вивчення проблем маргіналізації, інклюзії тощо.
- 2. Освіта та навчання.** Дослідження систем освіти, доступу до навчальних можливостей, якості освіти, а також інших аспектів навчання, таких як професійна підготовка, вища освіта, навчання поза школою тощо.
- 3. Здоров'я й добробут.** Дослідження фізичного та психічного здоров'я молоді, зокрема питання здорового способу життя, сексуального та репродуктивного здоров'я, психічного здоров'я тощо.
- 4. Робота та зайнятість.** Вивчення зайнятості молоді, працевлаштування, умов праці, ринку праці, підприємництва та інших аспектів професійної діяльності.
- 5. Активна участь та громадянське суспільство.** Дослідження участі молодих людей у громадському житті, політиці, волонтерстві, місцевому розвитку, а також їхньої громадянської активності та ролі у демократичних процесах.
- 6. Культура та творчість.** Вивчення інтересів, хобі, творчих здібностей молоді, її участі в культурному житті, розвитку мистецтва, культурної ідентичності тощо.

Розробка проєктів та рекомендацій для вдосконалення молодіжних ініціатив на основі аналізу потреб молоді – це важливий етап у підтримці та створенні молодіжних програм та ініціатив. Вони зазвичай відбуваються у такій послідовності:

- 1. Збір та аналіз даних.** Почніть зі збору й аналізу різноманітних даних щодо потреб молоді. Це можуть бути результати опитувань, фокус-груп, інтерв'ю, а також вивчення наявних звітів і досліджень.
- 2. Виявлення пріоритетів.** На основі аналізу даних визначте ключові пріоритети та потреби молоді. Це може бути освіта, зайнятість, доступ до культурних і спортивних заходів, ментальне здоров'я та багато іншого.
- 3. Формулювання цілей і завдань.** На основі ідентифікованих потреб молоді визначте конкретні цілі та завдання проєкту. Вони повинні бути орієнтовані на вирішення виявлених проблем та задоволення потреб молоді.
- 4. Розробка стратегій та заходів.** Розробіть стратегії та заходи, спрямовані на досягнення поставлених цілей. Це може передбачати розробку навчальних програм, проведення тренінгів, організацію культурних і спортивних заходів, підготовку інформаційних кампаній тощо.
- 5. Залучення стейкхолдерів.** Залучіть до процесу розробки проєкту різні зацікавлені сторони, такі як молодіжні організації, неприбуткові організації, молодіжні центри та інші. Це допоможе забезпечити широку підтримку та ефективне виконання проєкту.
- 6. Моніторинг і оцінка.** Після впровадження проєкту проведіть моніторинг та оцінку його результатів. Визначте, наскільки успішно досягнуто цілей і завдань, та внесіть необхідні корективи для подальшого вдосконалення ініціативи.

Використання результатів досліджень для розробки програмних документів та інформаційних матеріалів з питань молодіжної політики та роботи з молоддю є ключовим етапом у забезпеченні ефективного впровадження програм та послуг для молоді. Для цього необхідно зробити такі кроки:

- 1. Аналіз результатів:** Почніть з ретельного аналізу результатів дослідження. Виділіть ключові здобутки, тенденції та проблеми, які було виявлено. Це допоможе вам зрозуміти, які аспекти молодіжної політики та роботи потребують найбільшої уваги.
- 2. Визначення пріоритетів.** На основі результатів дослідження визначте основні пріоритети та напрямки дій для подальшого розвитку молодіжної політики. Враховуйте потреби та інтереси молоді, а також наявні проблеми та можливості.

- 3. Розробка стратегії.** На основі визначених пріоритетів розробіть стратегію дій. Визначте конкретні цілі, завдання та заходи, які необхідно впровадити для вирішення виявлених проблем та задоволення потреб молоді.
- 4. Формулювання програмних документів.** На основі стратегії розробіть програмні документи, такі як стратегії молодіжної політики, плани дій, регламенти, рекомендації тощо. Забезпечте чіткість, конкретність та реалістичність запропонованих заходів.
- 5. Створення інформаційних матеріалів.** На основі програмних документів розробіть інформаційні матеріали для різних аудиторій – брошури, презентації, інфографіку тощо. Забезпечте зручний та доступний спосіб надання інформації про молодіжну політику та роботу.
- 6. Комунікація та залучення громадськості.** Активно поширюйте ваші програмні документи та інформаційні матеріали, залучайте громадськість, молодь та зацікавлені сторони до обговорення та впровадження запропонованих заходів.

Тема 2.

Концепт «Участь молоді» в контексті молодіжної політики та молодіжної роботи

Сутність молодіжної політики

Формування та реалізація молодіжної політики: аналіз основних етапів. Історія становлення молодіжної політики в Україні. Законодавче забезпечення молодіжної політики України. Роль та взаємодія основних стейкхолдерів у процесі реалізації молодіжної політики. Міжсекторність молодіжної політики.

Політика за своїм характером є незамкненим циклічним процесом, який охоплює низку етапів (стадій) розробки та реалізації. Структуризація процесу політики (ухвалення та впровадження рішень щодо політики) сприяє кращому усвідомленню самого процесу та його очікуваних результатів на кожному з етапів²⁵.

25 «Основи аналізу державної політики»: матеріали тренінгу. Програма «USAID ПАДА: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво» — сприяти становленню відповідального, підзвітного і демократичного представницького органу – Парламенту України, 2018.

Молодіжна політика – напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю²⁶.

Стаття 3²⁷. Мета, завдання та пріоритети молодіжної політики

1. Метою молодіжної політики є створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молоді в суспільному житті.
2. Основними завданнями молодіжної політики є:
 - 1) створення умов для залучення молоді до громадського, політичного, соціально-економічного, культурного життя суспільства, популяризація ролі та важливості участі молоді у процесі ухвалення рішень;
 - 2) підтримка молоді в реалізації її соціально-економічного потенціалу, у тому числі для вирішення житлових питань, питань професійного розвитку, працевлаштування, задоволення освітніх, медичних, культурних та інших потреб;
 - 3) формування громадянської, національної та культурної ідентичності української молоді;
 - 4) сприяння інституційному розвитку молодіжних та дитячих громадських об'єднань, молодіжних центрів, посилення їхньої ролі у процесі соціалізації молоді;
 - 5) розвиток молодіжної інфраструктури;
 - 6) розвиток національного та міжнародного молодіжного співробітництва.
3. Держава у визначеному законом порядку сприяє створенню умов для:
 - 1) забезпечення соціальних гарантій, створення механізмів соціалізації та інтеграції молоді в суспільні процеси, соціального захисту та підтримки молодих осіб;
 - 2) залучення молоді до участі у громадському житті, до прийняття рішень на всіх етапах формування та реалізації молодіжної політики;
 - 3) здобуття молоддю компетентностей, необхідних для особистісного і професійного розвитку, забезпечення громадянської освіти молоді;
 - 4) інституційного розвитку молодіжних та дитячих громадських об'єднань, молодіжних центрів;
 - 5) діяльності суб'єктів молодіжної роботи;
 - 6) формування, оптимізації та розвитку молодіжної інфраструктури, доступної для молоді;
 - 7) налагодження національного та міжнародного молодіжного співробітництва, у тому числі програм мобільності та міжнародних молодіжних обмінів, проектів співпраці та стратегічного партнерства щодо поширення успішних практик молодіжної роботи, зміцнення зв'язків з молодими закордонними українцями;
 - 8) розроблення, впровадження та розвитку освітніх програм для молодіжних працівників, членів молодіжних та дитячих громадських об'єднань;
 - 9) запровадження нових форм, методів та інструментів молодіжної роботи, у тому числі щодо розвитку освітніх, інформаційних та інших електронних молодіжних ресурсів, систем дистанційного надання послуг для молоді;
 - 10) інтеграції молоді з тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб до українського соціокультурного простору;
 - 11) координації зусиль та забезпечення взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами молодіжної роботи.
4. Пріоритети молодіжної політики визначаються Національною молодіжною стратегією.

²⁶ Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20>

²⁷ Так само.

Стаття 4. Принципи молодіжної політики

1. Молодіжна політика в Україні здійснюється з дотриманням таких принципів:

- 1) рівності прав дітей та молоді – недопущення надання привілеїв чи встановлення обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, мови, етнічного чи соціального походження, сімейного чи майнового стану, місця проживання або іншими ознаками;
- 2) участі молоді – створення механізмів та гарантій залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні та реалізації молодіжної політики, повага до поглядів та переконань молоді;
- 3) обґрунтованості – всі рішення з питань молодіжної політики формуються відповідно до потреб і прагнень української молоді, що визначаються за результатами соціологічних опитувань, статистичної інформації, наукових досліджень з урахуванням національного та міжнародного досвіду;
- 4) міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії – залучення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів молодіжної роботи, будь-яких інших зацікавлених сторін до формування та реалізації молодіжної політики.

Участь молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики забезпечується шляхом врахування позиції молоді під час прийняття рішень, що стосуються молоді, залучення суб'єктів молодіжної роботи до реалізації молодіжної політики¹

2. Механізми та інструменти участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики:

- 1) інформування про рішення та дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, що стосуються молоді, шляхом оприлюднення відповідної інформації на своїх офіційних вебсайтах, через медіа, соціальні мережі та за допомогою інших доступних для молоді засобів та методів комунікації;
- 2) проведення консультацій, у тому числі електронних, із суб'єктами молодіжної роботи, іншими зацікавленими сторонами, проведення опитувань молоді тощо;
- 3) налагодження діалогу з молоддю шляхом підтримки молодіжних ініціатив, утворення молодіжних рад, призначення радників з питань молоді, проведення громадських слухань, публічних обговорень, створення робочих груп із залученням суб'єктів молодіжної роботи;
- 4) забезпечення партнерства між молоддю та органами державної влади і органами місцевого самоврядування на всіх етапах формування та реалізації молодіжної політики, спільного проведення оцінювання ефективності рішень і заходів молодіжної політики;
- 5) забезпечення представництва молоді у складі консультативно-дорадчих органів, що утворюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування у порядку, визначеному законодавством;
- 6) залучення суб'єктів молодіжної роботи до реалізації завдань молодіжної політики у порядку, визначеному законом.

Етапи формування молодіжної політики в Україні²⁸:

1991–1996:

ВИОКРЕМЛЕННЯ «МОЛОДІЖНОГО СЕКТОРУ» В ПУБЛІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Із моменту проголошення Незалежності України перед новоствореними відомствами та інституціями постав виклик – обрати правильні методи роботи з молоддю. Найпростішим і найбільш зрозумілим шляхом на той час було успадкування та продовження патерналістських підходів радянських часів (втручання у свободу та особисту автономію молодої людини задля її блага, тобто ухвалення рішень за молодих людей без молодих людей), що й було зроблено.

28 Хронологія. Молодіжна політика в незалежній Україні. URL: <https://auyc.org.ua/blog/strong-khronolohiia-molodizhna-polityka-v-nezalezhniy-ukraini-strong/>

Найголовнішим надбанням раннього періоду розвитку молодіжної політики став закон «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» 1992 року. Цей закон визначив державну молодіжну політику як пріоритетний напрям діяльності держави, який здійснюється в інтересах молодої людини, суспільства та держави. Тоді державна молодіжна політика поширювалася на громадян України віком від 15 до 28 років.

У 1993 році ухвалили Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Довгий час цей закон визначав загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді.

У 1995 році при Президентові України виникла перша Національна рада з питань молодіжної політики, куди крім міністрів, народних депутатів та інших державних службовців увійшли представники Світового конгресу українських молодіжних організацій (СКУМО), скаутських організацій та молодіжних громадських організацій. Рада 7 разів змінювала свій склад (тричі у 1999 році) і проіснувала 14 років.

З 1995 року почали проводитись парламентські слухання про молодіжну політику, що заклало щорічну традицію підготовки публічних доповідей Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді. У цей час почала створюватись розгалужена система структурних підрозділів з питань молодіжної політики в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також центри соціальних служб для молоді.

1996–2004:

ОБ'ЄДНАННЯ СІМЕЙНОЇ ТА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Яскравим початком цього періоду стало створення Міністерства України у справах сім'ї та молоді у 1996 році, яке об'єднало центральні органи виконавчої влади у сфері розвитку молоді й державної політики стосовно дітей («у справах неповнолітніх»). Важливо зазначити, що таке «злиття» сімейної та молодіжної політики суттєво знизило пріоритетність молодіжних проблем і питань на рівні держави.

У 1998 році ВРУ ухвалила Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації». Закон визначав особливості організаційних і правових засад створення та діяльності молодіжних (МГО) і дитячих громадських організацій (ДГО) та державні гарантії забезпечення їх діяльності. За цим Законом МГО – об'єднання громадян віком від 14 до 35 років, а ДГО – від 6 до 18 років.

Того ж року Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про Комплексні заходи Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні («Молодь України»»). Це перший документ, який комплексно визначав напрями роботи з молоддю.

У 1999 році Президент України Л. Кучма знизив вік молоді з 15 до 14 років відповідним указом, а через 5 років – вніс зміни до статті 1 Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», де збільшив вік молоді з 28 до 35 років.

Через кілька років після створення Української асоціації розвитку студентського самоврядування (пізніше УАС) заснували Всеукраїнську студентську раду – консультативно-дорадчий орган при Президентові України (2001–2008), Міністерстві освіти і науки України (2005), Кабінеті Міністрів України (2009).

У 2001 році ухвалили Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» та запровадили державне молодіжне та житлове кредитування. У Державному бюджеті з'явився окремий рядок щодо фінансування програм молодіжних організацій.

Цей період також добре відомий постійним реформуванням міністерств та інших державних відомств, відповідальних за молодіжну політику. З 1999-го до 2004 року такі рішення ухвалювали аж чотири рази. У парламенті України все менше хотіли чути звіти про становище молоді, а між органами влади з питань розвитку молоді і Українським національним комітетом громадських організацій (який певний час мав юридичний статус єдиної в Україні Всеукраїнської спілки молодіжних організацій) не було консенсусу та спільного бачення молодіжної політики.

2005–2009:

РОЗКВІТ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Важливим є також проведення в Україні Восьмої конференції міністрів європейських країн з питань молоді у 2008 році, і ухвалений у Києві підсумковий документ «Майбутнє молодіжної політики Ради Європи: порядок денний 2020». Основним положенням цього документа є стратегічне визначення пріоритетів у сфері молодіжної політики країн-учасниць Культурної Конвенції Ради Європи на період 2009–2020 рр. та, відповідно, стратегій у сфері молодіжної політики на національному рівні.

Також у 2008 році тодішній Президент України Віктор Ющенко видав указ «Про заходи щодо сприяння розвитку пластового (скаутського) руху в Україні», що виділив пластовий рух на національному рівні і відзначив важливість його розвитку для становлення дітей та молоді.

У 2009 році Кабінет Міністрів України ухвалив «Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2009–2015 роки», яка визначила ключові пріоритети у роботі з молоддю, вперше застосувавши євроінтеграційні моделі, відхід від патерналістської молодіжної політики та співпрацю з громадськими і благодійними організаціями.

Водночас у цей період можна спостерігати поступовий «застій» у розвитку молодіжного законодавства. Повністю припинилась діяльність Національної Ради з питань молодіжної політики, а потім почалась її ліквідація. Залишилася нереалізованою можливість створення в Україні Третього Молодіжного Центру Ради Європи за зразком аналогічних закладів у Страсбурзі і Будапешті

2010–2013:

АДМІНРЕСУРС ТА ЗАНЕПАД МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

У цей час можна спостерігати поступове реформування сфери молодіжної політики інноваційними практиками від країн Ради Європи, яке розпочалося в 2009 році. Водночас відбувається часткове повернення до старих радянських моделей, від яких раніше відмовилися.

Зрушення почалися з реформування Міністерства сім'ї, молоді та спорту спочатку в Міністерство освіти і науки, молоді та спорту (2010), а потім – в окремі Міністерство освіти і науки України та Міністерство молоді та спорту України (2013).

Повернення до «молодіжно-спортивного» міністерства зміцнило молодіжний сектор на національному рівні про це свідчить і подібний досвід України у 1990-х роках. У багатьох країнах здебільшого існує саме молодіжно-спортивне міністерство, у той час як РФ та Білорусь в той період віддавали перевагу освітньо-молодіжному.

У цей час скоротилася кількість ухвалених на всіх рівнях документів стосовно молоді. Також була здійснена невдала спроба врятувати Молодіжну раду як консультативно-дорадчий орган при Кабінеті Міністрів. У 2013 році у Києві провели Всеукраїнський фестиваль молоді, основною подією якого став Форум за участі тодішнього глави держави і високопосадовців, де молодь могла долучитися до обговорення актуальних молодіжних проблем.

Суттєвих новацій зазнала співпраця України з Радою Європи. У 2012 році Департамент молоді Ради Європи та Державна служба молоді та спорту України співпрацювали в рамках Плану дій Ради Європи для України «Партнерство заради реформ». Протягом двох років Міжнародна група експертів Ради Європи працювала над підготовкою огляду «Молодіжна політика в Україні», яку презентували у 2013 році як комплекс рекомендацій для розвитку молодіжної політики в Україні.

2014–2019:

ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ УЧАСТІ

Основними рушіями цього періоду стали Революція Гідності у 2014 році, російська агресія проти України та підписання угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом і Європейським співтовариством з атомної енергії.

У 2014 році було створено програму «Молодіжний працівник», яка започаткувала професійну спільноту фахівців із роботи з молоддю, сприяла їх навчанню та розвитку.

У 2015 році Міністерство молоді та спорту спільно з інститутами громадянського суспільства оприлюднило презентаційний матеріал «Дорожня карта реформування молодіжної політики», який поставив на порядок денний оновлення молодіжного законодавства.

У відповідь на «Дорожню карту» з'явився законопроект «Про молодь», який мав замінити весь комплекс наявних молодіжних законів та закріпити основні засади молодіжної політики. Однак до нього повернулися лише у 2019 році. Того ж року національні та міжнародні молодіжні громадські організації заснували Національну молодіжну раду України, яка з 2021 року стала повноправним членом Європейського молодіжного форуму.

Із 2015 року в Україні запустили U-Report – міжнародний молодіжний проєкт Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), який через онлайн-опитування у месенджерах та SMS допомагає оперативно з'ясувати ставлення молоді до різних аспектів суспільного життя.

Із 2016 року розпочався активний процес розбудови молодіжної інфраструктури – молодіжних центрів та просторів. Щоб упорядкувати цей процес, у 2017 році на урядовому рівні затверджують типові положення про молодіжний центр та експертну раду при молодіжному центрі.

Для підвищення якості молодіжної роботи у 2017 році було започатковано Всеукраїнський конкурс кращих практик молодіжної роботи, а також Форум молодіжних працівників і працівниць для розвитку і мережування спільноти. У цей період значно поглибилася співпраця з Молодіжним сектором Ради Європи, про що свідчить заснування конкурсу «Молодіжна столиця України» (який мотивує співпрацювати органи місцевої влади та активну молодь), а також Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів у 2017 році.

У 2018 році було сформовано типові положення про молодіжні консультативно-дорадчі органи місцевого та регіонального рівнів – молодіжні ради. Також Міністерство молоді та спорту запровадило конкурс з визначення проєктів національно-патріотичного виховання, розроблених інститутами громадянського суспільства з наданням бюджетної фінансової допомоги.

У цьому ж році було створено Асоціацію молодіжних центрів України. Головною метою цієї громадської спілки є здійснення супроводу та підтримки діючих молодіжних центрів усіх форм власності та допомога у розвитку нових задля забезпечення сприятливих умов всебічного розвитку молоді та підвищення молодіжної участі у процесі прийняття суспільно-важливих рішень.

У 2019 році засновано Всеукраїнський молодіжний центр як експертно-ресурсний центр молодіжної роботи.

У 2019 році також було ухвалено Закон «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху». Цей закон визнав історичний внесок пластового руху в громадянську освіту дітей та молоді, здобуття і становлення української державності та створив засади державної політики щодо сприяння розвитку пластового, скаутського руху. Водночас громадські молодіжні організації заснували Національне українське молодіжне об'єднання.

2020-й – ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС:

РОЗВИТОК І НОВІ ВИКЛИКИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ

Період новітньої історії молодіжної політики став часом безперервних викликів та стрімкої динаміки зростання кількості молодіжних центрів, організацій, консультативно-дорадчих органів та молодіжних працівників і працівниць. Цей період охоплює пандемію коронавірусу Covid-19 та повномасштабне вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року.

У 2020 році було створено ГО «Асоціацію молодіжних працівників України» для мережування та кооперації між молодіжними працівниками України та їх організаціями чи проєктами, для обміну досвідом та налагодження партнерства.

Також у 2020 році було засновано ГО «Українська асоціація молодіжних рад», а наступного року утворено ГО «Конгрес молодіжних рад України», що дало змогу молодіжним лідерам об'єднуватись у громадські організації заради спільної роботи.

У квітні 2021 року було ухвалено Закон «Про основні засади молодіжної політики», який повністю оновив молодіжне законодавство, скасувавши чимало попередніх законів. Сьогодні саме цей Закон визначає мету, завдання, основні засади, напрями та механізми реалізації молодіжної політики в Україні, гарантії участі молоді у її формуванні та реалізації, особливості організаційних і правових засад створення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань. Відтепер вік молоді – від 14 до 35 років.

У 2021 році було розроблено «Національну молодіжну стратегію до 2030 року». Вона передбачає запровадження нових підходів для розвитку молоді в Україні, враховує важливі аспекти, передбачені Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, молодіжними стратегіями та документами, що регламентують засади розвитку молодіжної політики ООН, Ради Європи та Європейського Союзу, а також демографічні, безпекові та економічні виклики.

З метою підтримки прагнення української молоді до інтеграції у європейську спільноту, утвердження цінностей демократії та свободи, а також враховуючи ініціативу молодіжних організацій та рухів, Президент України своїм указом встановив в Україні День молоді, який з 2022 року відзначають щороку 12 серпня спільно з Міжнародним днем молоді ООН. У вересні 2021 року було створено Раду з молодіжних питань – консультативно-дорадчий орган при Президентові України.

Після повномасштабного вторгнення 2022 року більшість молодіжних центрів та просторів стали гуманітарними штабами, які тримають надійний тил Збройних Сил України, ТРО та допомагають внутрішньо переміщеним особам. Започатковано волонтерський проєкт «СпівДія», який значно посилив мережу молодіжних центрів і організацій. Поступово молодіжні центри поновлюють основну діяльність – роботу з молоддю.

Повернімося до аналізу політики, зокрема молодіжної, і поговоримо про спрощений варіант циклу. Уявімо, що ніякої молодіжної політики в громаді немає. І ми хочемо розробити Програму розвитку молодіжної політики громади.

Тому першим етапом буде **Підготовка**²⁹. На цьому етапі влада громади має вивчити поточну ситуацію, проаналізувати, що було зроблено до цього часу (що громада вже має), провести необхідні дослідження (опитування, фокус-групи, громадські обговорення), провести зустрічі та обговорити ситуацію із зацікавленими сторонами, вивчити досвід інших громад, чинну нормативно-правову базу, і, зрештою, визначити потреби молоді та громади.

На другому етапі **Розробки** необхідно визначити пріоритети, цілі та завдання, можливі варіанти їх досягнення, створити проєкт документа.

На третьому етапі **Затвердження та реалізація** проєкт політики (в нашому випадку – проєкт Програми) має пройти обговорення, аналіз, розподіл ролей і визначення виконавців, офіційне затвердження і вийти на виконання. Тобто, якщо ми говоримо про Програму, після затвердження сесією ради відділ молоді вже може реалізовувати всі заплановані заходи.

Але як ми дізнаємося, що поставлених цілей і завдань досягнуто? Це відбудеться на етапі **Оцінки**, коли буде оцінено кількісні та якісні показники, проаналізовано, як змінилася ситуація, що саме відбулося, що не відбулося і чому, які чинники завадили здійсненню запланованого. Оцінювання проводиться як за кожним окремим заходом чи пунктом програми, так і за весь період її дії. Тому можна сказати, що ми постійно оцінюємо реалізацію нашої молодіжної політики і вносимо необхідні зміни. Тому формування політики можна також зобразити у вигляді 4-етапного циклу.

Молодіжна політика – одна зі сфер публічної політики, що стосується забезпечення умов і можливостей для молодого населення країни. Загальна мета молодіжної політики – це створення умов для навчання, розвитку, можливостей та нового досвіду, які дозволяють молоді здобути необхідні знання, уміння й компетентності, щоб бути активними громадянами/громадянками, включеними в суспільні процеси як на громадському рівні, так і на ринку праці. Молодіжна політика зазвичай спирається на відповідний стратегічний документ, на основі якого розробляють національні програми у сфері молоді. Важливо, щоб молодіжна політика ґрунтувалася на реальних потребах молоді, зважала на ситуацію й бачення розвитку та формувалася з урахуванням думки молоді. Як і кожна сфера політики, молодіжна політика має передбачати етапи формування, запровадження та оцінки.

29 Посібник «Адвокація для молодіжних рад». 2021. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/advocacy_for_youth_councils_manual.pdf

Молодіжна політика, заснована на даних – умовний термін для молодіжної політики, яка не лише ґрунтується на політико-правових принципах, а й максимально враховує інформацію про соціальне становище молодих людей, їхні очікування, цінності та стиль життя. Незалежні та всеосяжні дослідження у сфері молоді є одним з найважливіших засобів для отримання таких даних нарівні зі статистикою та іншою емпіричною інформацією³⁰.

Якщо місцеві та регіональні органи влади підтримують і заохочують участь молоді, вони також сприяють її соціальній інтеграції, допомагаючи їй впоратися не тільки з проблемами і труднощами, але й викликами сучасного суспільства, в якому часто переважають анонімність та індивідуалізм. Тим не менш, для успішної, стабільної і осмисленої участі молоді у місцевому та регіональному житті необхідно більше, ніж розвиток або реорганізація політичних чи адміністративних систем. Будь-яка політика і заходи, покликані активізувати участь молоді, повинні забезпечувати, щоб культурне середовище поважало молодих людей, а також враховувати різні потреби, обставини та сподівання молодих людей. Вони також обов'язково повинні включати елементи розваги і задоволення.³¹

Молодіжна політика побудована на цінностях і сприяє їх поширенню та впровадженню³². «Не складно приймати рішення, коли ти знаєш, які ти маєш цінності». З цієї причини суб'єкти молодіжної політики під час створення молодіжної політики мають вирішити, які цінності є важливими для них та яким чином такі цінності можливо співвіднести до їхніх цілей та дій.

30 Словник термінів, що використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. 2021. URL: <https://rm.coe.int/ukr-eng-dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the/1680a1b388>

31 Переглянута Європейська Хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті, Конгрес місцевих та регіональних рад Ради Європи. 2015. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

32 Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи Своє Слово!». 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

Основними цінностями є:

- **Участь.** Молоді люди мають право брати участь в ухваленні рішень, що впливають на їхнє життя, та, відповідно, мають право брати участь у розробці та реалізації місцевих стратегій з питань молоді;
- **Свобода обирати** – брати участь чи ні. Молодь повинна мати можливість брати участь, але також вона має право вибору і може, за бажанням, відмовитися від участі;
- **Недискримінація.** Молодь є неоднорідною групою, але всі люди без винятку мають право і можливість відігравати активну роль у житті місцевого суспільства без дискримінації за походженням, освітою, майновим станом, фізичними обмеженнями, приналежністю до меншин тощо;
- **Мультикультурність.** Сприяння збереженню культури, звичаїв, можливість дотримання певного способу життя;
- **Володіння своїми правами.** Молоді люди є громадянами та членами місцевого суспільства на рівні з іншими віковими групами. Тому вони повинні мати аналогічні чи рівні права (відповідно до їхнього віку та пов'язані з обов'язками, які вони мають як члени місцевої громади);
- **Повага.** До молоді треба ставитися, не принижуючи її гідності та поважаючи її думку (втім, поважати точку зору – ще не означає її поділяти);
- **Партнерство.** Молоді люди у процесі ухвалення рішень мають сприйматися як партнери, а не як клієнти, що чекають на обслуговування;
- **Відповідальність.** Молоді люди, як і будь-які інші члени громади, мають нести відповідальність за свої дії;
- **Розширення прав та можливостей.** Молоді люди мають багато здібностей і сильних сторін, які можуть бути корисними у вирішенні їхніх проблем, але часто молодь потребує розширення своїх прав і можливостей для найбільш ефективного розвитку та використання своїх здібностей;
- **Підтримка.** Молоді люди володіють обмеженими ресурсами та владою. Їх потрібно підтримувати, щоб вони відігравали активнішу роль у громаді.

Реалізація молодіжної політики вимагає активної ролі та взаємодії різних суб'єктів, серед яких варто виокремити:

1. Органи державної влади:

Міністерство молоді та спорту або відповідні державні органи забезпечують розробку та впровадження стратегій і програм з молодіжної політики. Вони також відповідають за координацію роботи із сектором молоді та розподіл фінансових ресурсів.

2. Органи місцевого самоврядування:

Місцеві ради та виконавчі органи відповідають за виконання молодіжних програм та проєктів на місцевому рівні. Вони можуть створювати власні програми та ініціативи, враховуючи конкретні потреби та особливості своєї молоді.

3. Громадські організації:

Молодіжні громадські організації виступають важливим партнером у реалізації молодіжної політики. Вони можуть надавати консультації, вносити пропозиції щодо розробки програм та проєктів, а також залучати молодь до участі у громадському житті.

4. Міжнародні організації та партнери:

Міжнародні організації та партнери можуть надавати фінансову підтримку, технічну допомогу та експертну підтримку для реалізації молодіжних ініціатив.

5. Молодіжні ради та платформи:

Утворення молодіжних рад та платформ, де молодь може висловлювати свої ідеї та потреби, є важливим елементом у взаємодії між урядом та молодіжними групами.

Взаємодія цих органів та організацій дає змогу створювати комплексні та ефективні програми з молодіжної політики, що відповідають реальним потребам та інтересам молоді.

Міжсекторність – це принцип або підхід, що передбачає співпрацю та взаємодію між різними секторами суспільства для досягнення спільних цілей і розв’язання складних проблем. Цей термін часто використовується в контексті розвитку, соціальної політики та управління, а також молодіжної політики.

У молодіжній політиці міжсекторність може означати співпрацю між державними органами, громадськими організаціями, бізнесом, академічними установами та молодіжними групами для розробки та реалізації програм, проєктів та ініціатив, спрямованих на підтримку та розвиток молоді.

Наприклад, міжсекторний підхід до молодіжної політики може передбачати співпрацю між урядовими органами освіти, праці, здоров’я та громадськими організаціями для розробки комплексної програми підтримки молоді у здобутті освіти, працевлаштуванні та збереженні здоров’я.

Міжсекторна співпраця дає змогу об’єднувати ресурси, експертизу та досвід різних секторів для більш ефективного реагування на потреби та проблеми молоді, сприяючи таким чином створенню більш інтегрованої та комплексної молодіжної політики.

Рекомендації CM/Rec(2017)4³³ закликають держави-члени зміцнювати роль і позицію молодіжної роботи з метою сприяння міжсекторному співробітництву в молодіжній роботі – незалежно від того, чи її забезпечує державна влада, приватний сектор або ж громадянське суспільство, – та іншими секторами, як-от соціальний захист, здоров’я, спорт, культура, формальна освіта, послуги зайнятості та кримінальне правосуддя.

Міжсекторне співробітництво або координація з іншими секторами може здійснюватися в різних форматах:

- забезпечення того, щоби молодь була частиною політики інших (суміжних) секторів, та/або гарантування наявності «групової політики», яка охоплює кілька відповідних секторів;
- створення експертних та/або робочих груп із представників/представниць різних секторів, провайдерів молодіжної роботи та молодих людей для висвітлення молодіжної проблематики в цілому або якихось окремих питань;
- об’єднання зусиль різних міністерств або інших відповідних установ у конкретних сферах діяльності, пов’язаних з молоддю;
- визнання інших провайдерів молодіжної роботи, зокрема з державного та приватного секторів (а не тільки із сектора громадянського суспільства);
- створення умов для ефективної співпраці між провайдером(ами) молодіжної роботи та партнером(ами) з інших секторів для вирішення конкретного питання чи проблеми, що стосується молодих людей.

Основні аспекти міжсекторності молодіжної політики охоплюють:

- 1. Спільне планування та розробка стратегій і програм.** Різні сектори суспільства спільно визначають пріоритетні напрями розвитку молодіжної політики та розробляють стратегії та програми для їх реалізації.
- 2. Ресурсну співпрацю.** Спільне використання фінансових, людських та інших ресурсів для реалізації молодіжних ініціатив та проєктів.
- 3. Обмін експертизою та досвідом.** Різні сектори діляться своїм досвідом та найкращими практиками роботи з молоддю.
- 4. Взаємодопомогу та підтримку.** Сектори спільно працюють над розв’язанням складних проблем та наданням підтримки молоді в різних сферах життя.
- 5. Моніторинг та оцінку результатів.** Спільне визначення критеріїв успіху та оцінка результатів реалізації молодіжних програм і стратегій.

33 Посібник до Рекомендації CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу «У центрі уваги – молодіжна робота». 2017. URL: <https://rm.coe.int/ukr-youth-work-in-the-spotlight/1680a4bd04>

Ефективна молодіжна політика на місцевому рівні може принести багато позитивних результатів, а саме: визначення найбільш нагальних потреб молодих людей на місцевому рівні; задоволення потреб молоді у найкращий спосіб; покращення становища молодих людей; забезпечення внесення молодіжних питань до інших секторних стратегій; заохочення молодих людей до активної участі у вирішенні питань, що впливають на їхнє життя тощо. Таких результатів можна досягти, якщо розробка та реалізація місцевої молодіжної політики базуватиметься на таких принципах:

- 1.** Політика чітко визначатиме цілі та шляхи їх досягнення.
- 2.** Увага до забезпечення потреб молоді визнається на найвищому політичному рівні місцевої громади.
- 3.** Наявні ресурси для планування, реалізації та оцінки місцевої молодіжної політики.
- 4.** Молоді люди відіграють активну роль у плануванні, реалізації та оцінці місцевої молодіжної політики (на всіх етапах).
- 5.** До реалізації молодіжної політики залучено всі основні сторони, що працюють для молоді та/чи разом з молоддю.
- 6.** Існує міцне партнерство між різними сторонами, що дає кожному з них змогу навчатися одне в одного та надавати необхідну підтримку.
- 7.** Молодіжна політика є кроссекторною.
- 8.** Молодіжна політика має бути побудована на дослідженнях.

Молодіжна робота та участь молоді

Базова модель участі молоді. Сфери участі молоді. Передумови для участі та залучення молоді. Форми участі молоді. Молодіжна інфраструктура та суб'єкти молодіжної роботи. Молодіжні працівники: огляд компетенцій та функцій.

Участь молоді є одним із базових принципів формування та реалізації молодіжної політики. Стаття 4 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» визначає участь молоді як: «створення механізмів та гарантій залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні та реалізації молодіжної політики, повага до поглядів та переконань молоді». Молодіжна робота відповідно до Статті 13 Закону також має здійснюватися «на принципах добровільної участі молоді, доступності, орієнтації молодих осіб на інтелектуальний, фізичний, духовний розвиток та забезпечення добробуту»³⁴.

Участь молоді – активне залучення молодих людей до різних аспектів життя громади. Може проявлятися в участі у процесах ухвалення рішень і формування сфер політики, які стосуються молоді, самоврядуванні в закладах освіти, спільному управлінні проектами, дозвіллям, додатковою освітою тощо. У контексті Переглянутої Європейської хартії участі молоді в місцевому та регіональному житті участь молоді розглядають як право молодих людей бути включеними в громадське життя та право брати на себе відповідальність і обов'язки в повсякденному житті на місцевому рівні, а також право демократичними методами впливати на власне життя³⁵.

Забезпечення участі молоді є одним із принципів молодіжної політики. Недостатньо просто сказати, що молоді люди беруть чи не беруть участь. Існують різні рівні залучення молоді до громадського життя. Все залежить від місцевої ситуації, ресурсів, потреб та досвіду. Роджер Гарт пропонує модель «Сходинок дитячої участі»³⁶, яка ілюструє різні рівні участі дітей та молодих людей у проектах, організаціях або спільнотах¹².

Роджер Гарт визначає 8 рівнів участі молоді, кожен з яких відповідає одній сходинці драбини:

Сходинка 8: Спільне ухвалення рішення

Проекти чи ідеї пропонують молоді люди, яких дорослі запросили для участі у процесі ухвалення рішення як партнерів.

Сходинка 7: Проєктом керують молоді люди

Проектами керують молоді люди, а дорослих може бути запрошено для надання необхідної підтримки. Проте проєкт може бути реалізований і без їхнього втручання.

Сходинка 6: Ініціатива проєкту йде від дорослих, рішення ухвалюються спільно з молодими людьми

Ініціаторами проєкту є дорослі, але молодих людей запрошують як рівноправних партнерів для ухвалення рішень і розподілення обов'язків.

Сходинка 5: 3 молодими людьми консультуються, їх інформують

Дорослі керують проєктами, молоді люди висловлюють поради та пропозиції, а їх інформують про те, як такі пропозиції сприяють ухваленню остаточних рішень і досягненню мети.

34 Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20>

35 Участь молоді: нотатник для молодіжних центрів. 2021. URL: <https://rm.coe.int/notebook-on-youth-participation-for-youth-centres-yfdua/1680a4e8a8>

36 Hart, R., Children's participation from tokenism to citizenship, UNICEF Innocenti Research Centre, Florence, 1992.

Сходінка 4: Проєкт доручають молодим людям і дають їм інформацію щодо його реалізації

Проєктом керують дорослі, а молодих людей запрошують виконати певні ролі або завдання у межах проєкту. Вони розуміють, який вплив фактично мають у проєкті.

Сходінка 3: Символічне залучення (токенізм)

Між молодими людьми розподіляють ролі в межах проєкту, але вони ніяк не впливають на ухвалення рішень. Створюється помилкове враження (навмисно чи ні), що молоді люди беруть участь, але фактично вони не мають можливості обирати, що їм робити та як.

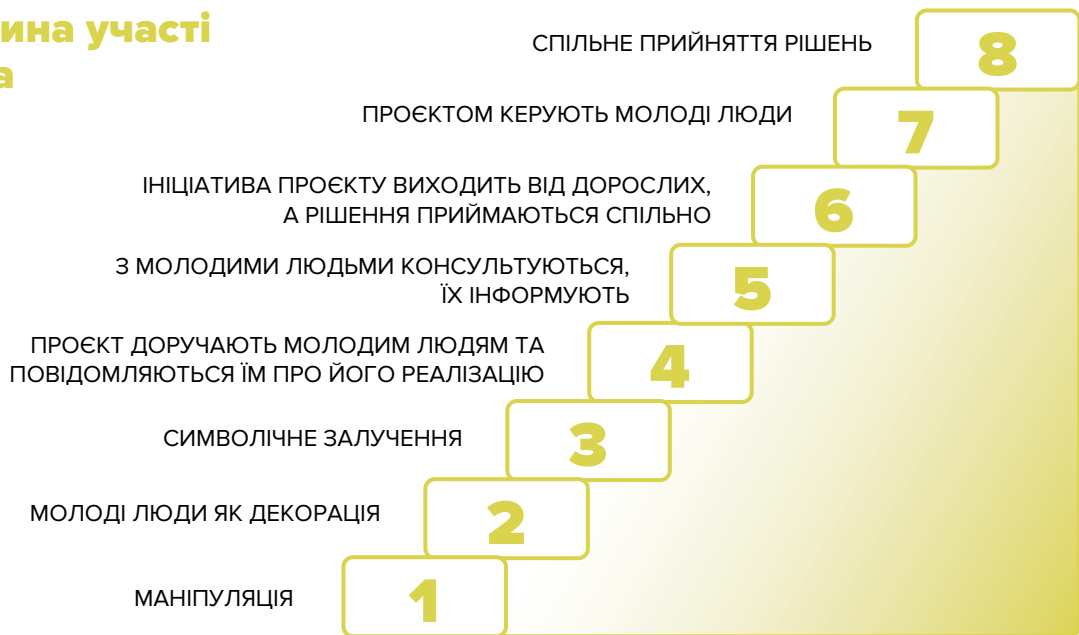
Сходінка 2: Молоді люди як декорація

Молоді люди необхідні для участі у проєкті, щоб представити молодь як групу, яка має менші права. Вони не відіграють ніякої ролі, окрім присутності. Так само, як і з декораціями, молодь виводять на передній план проєкту або організації, щоб їх могли помітити ззовні.

Сходінка 1: Маніпуляція

Молодих людей запрошують до участі в проєкті, але вони ніяк не впливають на ухвалення рішень та кінцевий результат. Фактично їх присутність потрібна для досягнення інших цілей, наприклад для перемоги на виборах до місцевих органів влади, для формування позитивної репутації установи або отримання додаткових коштів від організацій, що підтримують участь молоді.

Драбина участі Харта

Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй розрізняє такі сфери участі молоді³⁷:

- **економічна участь** – стосується сфери зайнятості та роботи взагалі, пов'язана з економічним розвитком, подоланням бідності, покращенням економічної ситуації суспільства в цілому, регіону або молодих людей, які виступають в ролі групи;
- **політична участь** – стосується сфери влади, врядування, соціальної політики, здійснення влади, впливу на розподіл ресурсів на різних рівнях;
- **соціальна участь** – стосується життя місцевої громади, місцевих завдань та проблем;
- **культурна участь** – стосується різних форм мистецтва та творчості (візуальні мистецтва, музика, фільми, танці тощо).

37 Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи Своє Слово!». 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

Молоді люди мають право брати участь у демократичних структурах і процесах наших суспільств. Вони мають право бути почутими і приймати власні рішення з питань, які впливатимуть на них та їхнє життя. Однак для цього потрібно, щоб молодь не розглядали як жертву або вразливу групу, яка потребує захисту, не сприймали як об'єкт втручання з боку дорослих, які вважають, що знають, як для неї краще. Цей підхід, схвалений у переглянутій Хартії, виступає за належну підтримку та прихильність до впровадження політики й практики участі молоді. Тільки в такому разі органи влади зможуть уникнути ризику лише символічного залучення молоді. Для реальної участі молоді їй необхідно надати певний набір інструментів – це і організація навчання, інформування, забезпечення засобами комунікації. А також підтримка молодіжних проєктів, визнання та надання більшого значення готовності молодих людей присвятити себе служінню суспільству та неоплачуваній роботі. Лише визнання ролі молодих людей у політичних партіях, профспілках та громадських об'єднаннях і, насамперед, сприяння створенню молодіжних об'єднань за участю і силами самих молодих людей спонукатиме їх до цілковитої самовіддачі³⁸.

Передумови для успішної участі та залучення молоді:

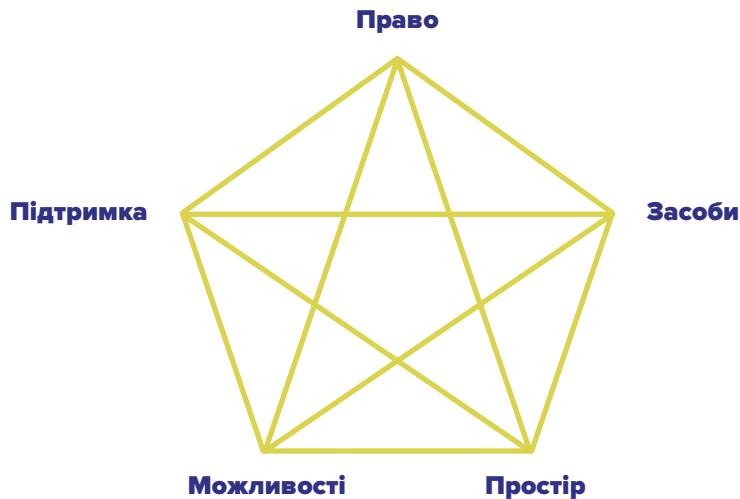
- 1. Розуміння та усвідомлення.** Молодь повинна мати зрозумілу картину суспільних проблем, а також своїх можливостей та ресурсів для внесення позитивних змін у своєму середовищі.
- 2. Мотивація та зацікавленість.** Важливо, щоби молодь була мотивована та зацікавлена у певній справі чи ініціативі. Це може бути пов'язано з особистими цілями, інтересами або прагненням змін у своєму оточенні.
- 3. Наявність та доступність інформації.** Молодь повинна мати доступ до інформації про можливості та ресурси для участі в різних ініціативах та проєктах. Це можуть бути інформаційні кампанії, вебсайти, соціальні мережі тощо.
- 4. Підтримка та налагоджені стосунки.** Молодь може бути більш схильною до участі, якщо вона має підтримку своєї родини, друзів, вчителів та інших. Також важливим є налагодження довіри та співпраці між різними групами молоді.
- 5. Можливості для власного зростання.** Молодь буде більш зацікавлена в участі, якщо бачить, що це може сприяти її власному особистісному зростанню, набуттю навичок та нового досвіду.
- 6. Простота та зрозумілість процесу участі.** Що простішим і зрозумілішим буде для молодих людей процес участі у різних ініціативах, то більше шансів, що вони активно долучатимуться до цих процесів.

Створення таких умов сприяє активній участі та залученості молоді в суспільне життя, а також розвитку громадянського суспільства.

Щоб молоді люди брали активну участь у суспільному житті, необхідні певні умови, які залежать від органів влади усіх рівнів та інших стейкхолдерів молодіжної політики і молодіжної роботи. Нормативні правові акти України – Закон «Про основні засади молодіжної політики» та Національна молодіжна стратегія до 2030 наголошують, що для участі молодих людей необхідні «механізми та гарантії», «повага до поглядів та переконань молоді», а також, що держава має «створювати засоби, простір, можливості та надавати підтримку змістовній участі». Важливо зазначити, що українські нормативно-правові документи, говорячи про принцип участі, повністю відповідають рекомендаціям Хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Хартія наголошує, що реальна участь молоді можлива лише за умови створення сприятливих умов та забезпечення гарантій дотримання належних умов від всіх суб'єктів, залучених до роботи у сфері участі молоді. Ці умови позначені п'ятьма ключовими словами: право, засоби, простір, можливості та підтримка і є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Їх позначають пентаграмою та називають «**підходом ПЗПМП**», а учасники й учасниці тренінгів – «п'ятикутником участі»³⁹.

38 Переглянута Європейська Хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті, Конгрес місцевих та регіональних рад Ради Європи. 2015. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>

39 Донець А. Навчальний посібник для тренерів у сфері підготовки молодіжних працівників. Київ: Міністерство молоді та спорту України, ПРООН в Україні, ДУ «Всеукраїнський молодіжний центр», 2023. 136 с.

Право. Молодь має право на участь у громадському житті. Участь – це право людини, громадянське право, закріплене в Конституції України та інших нормативно-правових актах. Для реалізації цього права створюються механізми участі, наприклад молодіжні консультативно-дорадчі органи, органи учнівського та студентського самоврядування тощо. Ба більше, право на участь означає, що різні стейкхолдери молодіжної політики повинні сприяти дотриманню прав, які впливають на всі сфери життя молодих людей. Можливість реалізації права на участь залежить від дотримання інших прав людини, таких як право на свободу думки, совісті та релігії, право на свободу переконань та їх вільне виявлення, право на свободу мирних зборів та асоціацій, право на освіту, свободу від дискримінації тощо. Соціальна згуртованість суспільства значною мірою сприятиме реалізації права на участь. Молодіжні працівники і працівниці добре знають, як важко залучити до участі молодих людей, які не вписуються в загальну картинку «молодь». Не тому, що їм байдуже, а тому, що існує загроза їхній гідності через їх інакшість.

Засоби. Іншими словами можна сказати – засоби для «нормального існування». Якщо молоді люди мають фінансові труднощі через безробіття або низький рівень оплати праці, обмежений доступ до соціального забезпечення, не мають де жити і що їсти, вони будуть зайняті пошуком засобів для існування та шукатимуть способи забезпечити себе необхідними ресурсами. Під засобами можемо також розуміти інфраструктуру, яка гарантує безпеку та безбар'єрність для участі, наприклад транспортне сполучення, доступ до інтернету, доступ до технологій та програмного забезпечення, наявність укриття, можливість залишити дитину в садочку тощо.

Простір. Щоби брати участь, молодим людям потрібен фізичний простір – місце, де можна зібратися. Це може бути молодіжний центр, молодіжний простір, аудиторія, класна кімната тощо. Під час пандемії 2020–2022 років актуальною стала доступність віртуального простору (доступ до гаджетів, технологій, програмного забезпечення), а з початком війни у 2014 р. – безпечного простору. Безпечний простір це не лише про наявність укриття, а й про ставлення та сприйняття «інакших» молодих людей, наприклад внутрішньо переміщених осіб, російськомовних, людей з інвалідністю, людей, які пережили травму і травматичний стрес тощо.

Під простором для участі слід також розуміти ступінь врахування думки молодих людей на інституційному рівні та її серйозного сприйняття у процесі вироблення політики. На практиці може бути, що молоді люди, реалізуючи своє право, беруть участь у роботі молодіжної ради (яка ще й має кімнату для зустрічей в комунальному приміщенні) і розробляють рекомендації, які ніколи або дуже рідко беруться до уваги тими, хто ухвалює рішення. А останні ще й відпускають поблажливі коментарі, мовляв «хай бавляться». Іншим прикладом обмеженого простору для участі може бути обмежена сфера компетенції молодіжної ради або органу студентського чи учнівського самоврядування – вони відповідають лише за організацію дозвілля та різноманітних заходів для молоді.

Можливість. Щоб молоді люди могли брати активну участь, вони повинні знати, що така можливість існує в принципі. Це означає, що інформація має бути доступною, надаватися зрозумілою для молодих людей мовою і передаватися через канали комунікації, якими вони користуються. Молоді люди повинні

знати про те, що відбувається в громаді, і як вони можуть долучитися до цього, як вони можуть брати участь. Найкраще, якщо ця інформація буде доступною постійно, як і можливості для участі. Крім поінформованості про можливість участі, молоді люди мають знати і розуміти, як побудована вся система ухвалення рішень, а не лише окремі її елементи. Коли проводяться опитування, оцінка потреб, консультації, а молоді люди віддають свій час та енергію, вони мають розуміти, що буде далі, як ще вони можуть долучитися, скільки часу це займе, що їм потрібно робити, що вони отримають від цього тощо. Окрім обізнаності та розуміння молоді люди мають повірити в те, що така можливість реально існує і що їхня думка справді щось важить.

Підтримка. Молоді люди мають різноманітні таланти і потенціал для участі, але в реалізації цього потенціалу їм необхідна підтримка. Вона може бути різною – підтримка в здобутті знань та навичок, необхідних для участі; моральна підтримка, коли щось не виходить одразу; фінансова підтримка для реалізації молодіжних ініціатив та функціонування молодіжного дорадчого органу; інституційна підтримка, щоб молоді люди мали куди та до кого звернутися по допомогу тощо. У цьому контексті є сенс сказати, що мають бути й фахівці – молодіжні працівники і працівниці – які підтримуватимуть молодих людей на «драбині участі» та допомагатимуть їм переходити на вищий її щабель. І, безумовно, має існувати система, яка дає змогу цим молодіжним працівникам функціонувати.

Ще раз варто наголосити, що справжня участь молодих людей потребує постійних інвестицій і постійних зусиль. Молоді люди дорослішають, їхні пріоритети змінюються, вони створюють сім'ї, воюють і перестають бути, наприклад, членами молодіжної ради або не так активно беруть участь у житті громади. На їхнє місце приходять нові, і знову виникає потреба задіювати увесь «підхід ПЗПМП» або «п'ятикутник участі».

Форми участі молоді – способи (варіанти) участі молодих людей та їхнього впливу на ухвалення рішень, а також участі в різноманітних заходах і процесах для розбудови кращого суспільства. Найбільше вживаними та загальноприйнятими в сучасному європейському суспільстві формами участі молоді є такі⁴⁰:

- волонтерська робота;
- участь у різноманітних формах неформальної освіти;
- навчання «рівний – рівному»: залучення молодих людей до навчання їхніх однолітків (наприклад, програми зі здорового способу життя, освітні кампанії тощо);
- активна участь та виконання обов'язків в організації/клубі;
- молодіжні ради, парламенти, форуми, комітети та інші структури як традиційний спосіб участі в ухваленні рішень у межах міжнародних, національних, регіональних або місцевих влад, шкіл, клубів, неурядових організацій тощо;
- системи спільного управління, що вже існують у деяких установах (як-от Директорат молоді та спорту Ради Європи), у яких рішення ухвалюють разом з представниками молоді, молодіжних організацій та влади;
- консультації – їх застосовують у процесі ухвалення, щоб висловити своє занепокоєння з приводу тієї чи тієї проблеми, подати пропозиції щодо її вирішення;
- різні рівні участі молодих людей у проєктах і заходах, як організованих, так і неорганізованих;
- різноманітні кампанії;
- членство в політичних партіях, спілках, групах за інтересами;
- участь у виборах (щоб голосувати та бути обраним)⁴¹.

Молодіжна інфраструктура – будівлі, споруди, молодіжні простори, інші приміщення, земельні ділянки, що використовуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами молодіжної роботи для реалізації молодіжної політики та/або для здійснення молодіжної роботи⁴².

40 Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи Своє Слово!». 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

41 Словник термінів, що використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. 2021. URL: <https://rm.coe.int/ukr-eng-dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the/1680a1b388>

42 Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20>

Молодіжна організація в широкому розумінні (зокрема, на європейському рівні) – це неурядова організація, якою керують молоді люди на засадах добровільності й членами якої теж є молоді люди. Переважно молодіжна організація ставить собі за мету відстоювання та адвокатування інтересів молоді, її соціальних прав, можливостей участі в житті громади, упроваджує відповідні ініціативи та проекти. Молодіжні організації можуть мати різні форми, які притаманні конкретній країні, як-от громадські організації, благодійні фонди, асоціації, спілки, коаліції, мережі тощо, або ж бути «молодіжним крилом» більшої структури, зокрема політичної партії. Європейські міжнародні молодіжні організації, за визначенням Європейського молодіжного форуму, повинні мати щонайменше 5 тис. членів у щонайменше десятих європейських країнах⁴³.

Згідно Закону України «Про основні засади молодіжної політики»⁴⁴ може навести наступні визначення:

Молодіжне громадське об'єднання – добровільне об'єднання фізичних осіб віком від 14 до 35 років, крім випадків, визначених цим Законом, та/або молодіжних громадських організацій для забезпечення реалізації та захисту прав і свобод молоді, задоволення її суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших потреб та інтересів.

Молодіжний простір – приміщення, будівля або її частина, земельна ділянка, що використовується для здійснення молодіжної роботи.

Молодіжний центр – установа, підприємство, організація, що здійснює молодіжну роботу.

Суб'єкти молодіжної роботи – фізичні особи, фізичні особи – підприємці, юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, що здійснюють молодіжну роботу. До суб'єктів молодіжної роботи належать, зокрема, молоді особи, молодіжні та дитячі громадські об'єднання, інші громадські об'єднання, молодіжні ради, органи (організації) учнівського та студентського самоврядування, молодіжні центри, молодіжні працівники, радники з питань молоді, благодійні організації, неформальні молодіжні об'єднання.

Молодіжна рада – це молодіжний консультативно-дорадчий орган, що може утворюватися при Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевому органі виконавчої влади, органі місцевого самоврядування з метою залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях.

Національна рада з питань молоді – це консультативно-дорадчий орган, що утворюється при Кабінеті Міністрів України з метою вироблення узгодженої позиції щодо формування та реалізації молодіжної політики, налагодження взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з суб'єктами молодіжної роботи з питань розвитку та реалізації молодіжної політики.

Всеукраїнський молодіжний центр (ВМЦ) є державною установою, що належить до сфери управління центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику.

Український молодіжний фонд (далі – Фонд) є бюджетною установою – юридичною особою публічного права, уповноваженою Кабінетом Міністрів України здійснювати підтримку молодіжних проєктів та виконання окремих завдань молодіжної політики.

Молодіжний працівник – особа, яка здійснює молодіжну роботу, пройшла спеціалізовану підготовку в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику, та отримала свідоцтво встановленого зразка.

Молодіжний працівник / молодіжна працівниця – людина, яка займається молодіжною роботою. Вона виконує роль фасилітатора/фасилітаторки для молоді й молодіжних ініціатив, допомагає молоді організувати навчальний процес та здобути необхідні компетенції, зокрема такі, що стосуються самопізнання, отримання першого досвіду в ухваленні рішень, підвищення впевненості у власних силах та відповідальності за власні дії⁴⁵.

43 Словник термінів, що використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. 2021. URL: <https://rm.coe.int/ukr-eng-dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the/1680a1b388>

44 Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20>

45 Словник термінів, що використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. 2021. URL: <https://rm.coe.int/ukr-eng-dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the/1680a1b388>

Тема 3.

Партнерство та комунікація в молодіжній роботі

◎ Партнерство та адвокація в молодіжній роботі

Роль партнерства в молодіжній роботі. Визначення партнерства та його значення для реалізації молодіжних ініціатив. Співпраця з громадськими організаціями для реалізації молодіжних ініціатив. Адвокація та її роль в молодіжній роботі. Визначення адвокації та її вплив на формування молодіжної роботи. Способи адвокації для привернення уваги до питань молоді.

Важливим поштовхом для участі молоді стала Конвенція про права дитини, ухвалена резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року, що спричинило справжній «бум» для молодіжних рад. Уже в 1992 році Постійна конференція місцевих і регіональних органів влади Ради Європи, попередник Конгресу місцевих і регіональних органів влади, зрозуміла, що участь молоді потребує прихильності з боку місцевих і регіональних органів влади до формування культури, в якій молоді люди матимуть можливість робити свій внесок цінними й значущими способами.

Прихильність Постійної конференції була транспонована у Європейську хартію про участь молоді в муніципальному та регіональному житті, яка стала результатом дискусій між молодими людьми та місцевими і регіональними виборними представниками. Хартія була переглянута в 2003 році на прохання молодих учасників конференції на тему: «Молодь – рушійна сила в містах і регіонах», організованої Конгресом у Кракові (Польща) в березні 2002 р. для відзначення 10-ї річниці Хартії.

Такий підхід до участі молоді свідчить про зміну підходу до молодих людей та до залучення молоді до громадського життя. Молодь не розглядається як група, яка потребує захисту та допомоги, або як жертва (проблемний підхід). Молодь також не розглядається як об'єкт втручання дорослих, тому що дорослі вважають, що вони знають, що краще для молодих людей. Тепер під поняттям «молодь» розуміються активні учасники життя суспільства чи організацій, партнери з великим потенціалом, сповнені сил і талантів. Молоді люди повинні бути учасниками, яким надано можливість заявити про свої потреби та які шукають способи задовольнити їх⁴⁶.

46 Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи Своє Слово!». 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

Але як же молоді люди можуть реалізувати своє право на участь на практиці? Для цього існує доволі багато форм і засобів⁴⁷:

- **Політичні форми участі молоді** передбачають участь у виборах у ролі виборців, членів виборчих комісій або спостерігачів, балотування в органи влади в ролі кандидатів, членство в партіях, входження молодих людей до складу виконавчих комітетів місцевих рад.
- **Громадські форми участі** – це широкий спектр діяльності, що передбачає виявлення своєї громадянської активності через безпосередню участь або членство в громадських організаціях, волонтерську діяльність, ініціювання та участь в проєктах, періодичний локальний активізм (організація якоїсь діяльності власними силами не в рамках проєкту або діяльності ГО. Наприклад, організація толоки з облаштування спортивного майданчика силами мешканців мікрорайону). До цієї форми участі також належить участь у громадських слуханнях, громадських обговореннях, фокус-групах та круглих столах. Під час цих заходів молодь може безпосередньо висловити свою думку або внести пропозиції.
- **Консультативно-дорадчі форми участі** – це зазвичай молодіжні громадські ради, шкільні парламенти, студентське самоврядування, а також долучення до діяльності постійних робочих груп при органах влади, членство в різних комісіях (наприклад, входження до конкурсних комісій), участь в експертних радах, наглядових радах та інших дорадчих органах, створених при органах влади або публічних державних організаціях. Ця форма передбачає, що існує певний документ, який регламентує участь або членство в таких формуваннях, їх повноваження і порядок роботи. І в цьому разі молодь уже не тільки має «право голосу», а й набуває певної влади щодо впливу на ухвалення рішень.
- **Універсальні (або, як їх ще називають, інструментальні) форми участі** – організація або участь у петиціях, опитуваннях, зборі підписів; моніторинг діяльності органів влади або посадових осіб; інформаційні кампанії та блогінг; участь у створенні, обговоренні та просуванні змін до нормативних документів; ініціювання обговорень; написання звернень чи інформаційних запитів; масові акції для привернення уваги (мітинги, марші, пікети, флешмоби тощо).

Перевага партнерства між молоддю та дорослими полягає в тому, що воно приносить взаємну користь від застосування як вмінь і талантів молодих людей, так і досвіду та знань дорослих. І саме молодіжна рада є в цьому сенсі найкращим інструментом для досягнення партнерства. І якщо ваша громада вже має офіційно створену молодіжну раду – це означає, що влада готова дослухатися до голосу молоді, адже саме ця влада створила і дала повноваження молодіжній раді⁴⁸.

Адвокація – це процес, спрямований на зміну чи розроблення політики, ухвалення рішення місцевим органом влади, органом місцевого самоврядування чи законодавчого рішення, удосконалення наявної практики для ініціювання корисних для певної соціальної групи перетворень⁴⁹.

Водночас головна мета будь-якої адвокаційної діяльності – забезпечити захист інтересів людини чи певної соціальної групи (бенефіціарів адвокаційної кампанії) з метою отримання ними доступу до благ, на які вони мають право, але не можуть це право реалізувати. Наприклад, молоді батьки конкретного селища громади мають право на безпечне та змістовне дозвілля для своїх дітей, але в селищі немає ані дитячого майданчика, ані місця де можна було б гуляти з дітьми. Тобто є право і немає можливості право реалізувати.

Доволі часто адвокація також має на меті зміну ставлення до певної проблематики або теми, адже інколи неможливо досягти бажаних змін лише ухваленням законодавчого рішення. У нашому прикладі це може бути така ситуація: у цьому селі лише п'ять сімей з маленькими дітьми, а мешканці інших сіл громади переконані, що вкладати кошти в будівництво дитячого майданчика недоцільно, краще зробити щось корисне для більшості. Тому навіть якщо буде ухвалено рішення про будівництво дитячого майданчика, це може викликати конфлікт і невдоволення інших мешканців. Потрібно **змінювати ставлення** до цієї теми.

47 Посібник «Адвокація для молодіжних рад». 2021. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/advocacy_for_youth_councils_manual.pdf

48 Постанова Кабінету Міністрів України № 1198 від 18.12.20218 «Про затвердження типових положень про молодіжні консультативно-дорадчі органи».

49 Посібник «Адвокація для молодіжних рад». 2021. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/advocacy_for_youth_councils_manual.pdf

Саме тому, коли ми говоримо про адвокаційну діяльність, зазвичай передбачаємо три основні очікувані результати:

- Зміна політики – внесення змін до законодавчих/нормативних документів, які дають змогу запровадити **те, чого не було**.
- Системні зміни – зміна у практиці ухвалення рішень, тобто задокументована зміна того, **як відбувається те, що вже є**.

Демократичні зміни – громадяни усвідомлюють свої права та свою силу бути залученими до процесу ухвалення рішень і використовують ці права й силу для участі в ухваленні рішень на усіх рівнях влади, змінюють своє бачення проблем і шляхів їх вирішення. Фактично це – **зміна ставлення**.

Якщо перенести ці результати в площину формування й реалізації молодіжної політики, то це може мати такий вигляд:

	Результат	Приклад
Зміна політики	З'явилось щось, чого не було	<ul style="list-style-type: none"> ■ Затвердили Програму з окремим календарним планом заходів у сфері молоді ■ Створили молодіжний центр (простір) ■ Запровадили конкурс проєктів для молоді ■ Ввели посаду молодіжного працівника
Зміна системи	Щось відбувається інакше, ніж раніше	<ul style="list-style-type: none"> ■ Внесли зміни до порядку формування календарного плану заходів, і тепер його мають погоджувати з молодіжною радою ■ Змінили розклад роботи клубу, щоби молодь мала можливість відвідувати молодіжний простір увечері
Зміна ставлення	До певних тем змінилося ставлення	<ul style="list-style-type: none"> ■ Молодіжну раду перестали сприймати як головне «івент-агенство» громади і постачальника волонтерів для заходів ■ Голова громади частіше запрошує місцеву молодіжну ГО на засідання та наради «для порадитись»

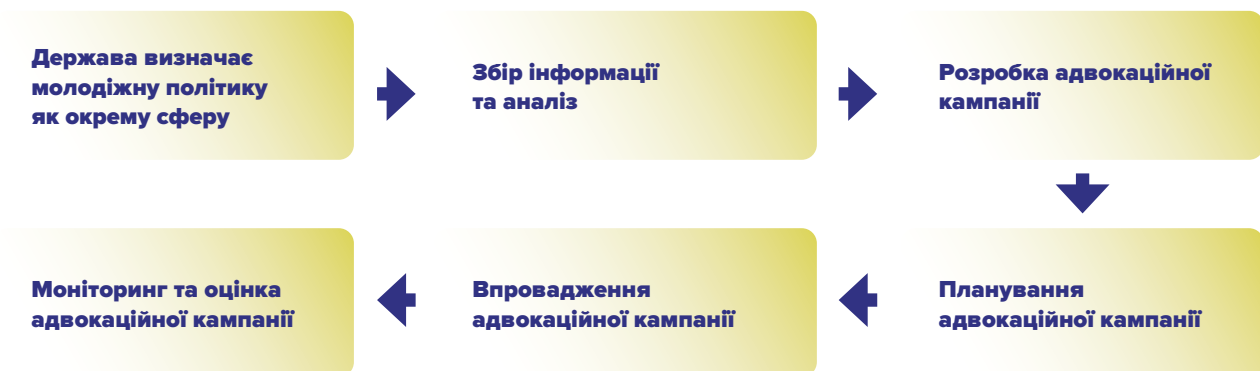
Адвокаційна діяльність дає вагомі результати і сприяє згуртуванню громад завдяки її рисам, які ми маємо тримати в фокусі під час кампанії:

- Результат має забезпечити сталий ефект. Тобто цей результат буде «працювати» незалежно від того, хто при владі і чи робить щось далі команда, яка розпочала і провела адвокацію. Якщо молодіжний центр створено, є рішення сесії, затверджено штатний розклад, офіційно виділено приміщення і фінансування – центр працюватиме навіть тоді, коли всі активісти, що долучилися до його створення, перестануть ним опікуватись. А якщо на додачу відбулася зміна ставлення і молодь громади усвідомила, наскільки молодіжний центр для них потрібен – його не закриють, навіть якщо новообрана влада матиме інше бачення його роботи.
- Результат має виражену суспільну цінність. Тобто він спрямований на задоволення потреб, представлення інтересів та захист прав певної соціальної групи. Водночас варто пам'ятати, що іноді задоволення інтересів і потреб однієї групи (молоді) може суперечити інтересам іншої групи (осіб старшого віку, наприклад). Тому, коли ми говоримо про суспільну цінність, ми маємо на увазі досягнення інтересів цільової аудиторії «нашої» адвокаційної кампанії з максимальним дотриманням інтересів інших груп, і в жодному разі не за їхній рахунок. Тобто, якби для створення молодіжного центру на базі клубу нам довелося забрати приміщення, де проходять заняття з хорового співу, це однозначно порушило б інтереси його учасників. І в цьому випадку суспільна цінність була б сумнівною.

- Адвокаційна діяльність завжди спрямована на носіїв влади. Навіть якщо ми прагнемо змінити ставлення до певного питання або теми, ми все одно спрямовуємо свої зусилля насамперед на тих, хто має владу. Ця особливість впливає з самої суті того, що жодні системні довгострокові та сталі зміни не можуть відбутися без ухвалення певного офіційного документа (наказу, протоколу, положення, рішення ради, програми, постанови тощо), а це може зробити лише носій влади.

Адвокація та проєктна діяльність мають багато спільного, і саме тому дуже часто команди, які прагнуть змін у своїх громадах, не можуть розділити їх. Але чому для молодіжної ради так важливо розуміти та чітко розмежовувати адвокацію та реалізацію проєктів? По-перше, це дуже важливо для усвідомлення, який кінцевий результат ми отримаємо. По-друге, адвокаційні та проєктні методи, хоч і мають багато спільного, все ж таки суттєво відрізняються. А ми втрачаємо якість і цінність зробленого, тому що робимо невідповідними для цього методами.

Розпочинаючи адвокаційну кампанію, ми намагаємося і прагнемо залучити якомога більше прихильників нашої ідеї, щоби разом чинити тиск на ті інституції та осіб, які ухвалюють рішення, які здатні змінити проблемну ситуацію, що склалася. Щоби наші адвокаційні дії були результативнішими, варто дотримуватися основних етапів адвокаційного циклу, так званого алгоритму дії. Алгоритм адвокаційної кампанії – це послідовність певних кроків (етапів) з реалізації комплексу заходів для впровадження соціальних змін у громаді. Спрощений варіант такого циклу наведено на рисунку.

У межах цього алгоритму можемо виділити 6 основних етапів проведення адвокаційної кампанії:

- Етап 1. Дослідження середовища. Формулювання проблеми.
- Етап 2. Формулювання мети та завдань адвокаційної кампанії.
- Етап 3. Ідентифікація стейкхолдерів та мішеней.
- Етап 4. Комунікація з громадою, мішенями та стейкхолдерами.
- Етап 5. Складання плану кампанії та підбір інструментів для її реалізації.
- Етап 6. Проведення моніторингу та оцінка результатів діяльності⁵⁰.

Партнерство в молодіжній роботі – один із ключових принципів і стратегій, спрямованих на підтримку інтересів і потреб молоді:

- Міжсекторне партнерство. Співпраця між урядовими органами, громадськими організаціями, бізнес-сектором та іншими стейкхолдерами для спільного розв’язання проблем та реалізації проєктів.
- Партнерство з молодіжними організаціями. Взаємодія з молодіжними групами та організаціями для представлення їхніх інтересів та врахування їхньої думки в ухваленні рішень.
- Міжнародне партнерство. Співпраця з міжнародними організаціями та фондами для обміну досвідом та реалізації спільних проєктів.

50 Посібник «Адвокація для молодіжних рад». 2021. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/advocacy_for_youth_councils_manual.pdf

Партнерство в молодіжній роботі відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності та успішності програм та ініціатив, спрямованих на підтримку молоді. Ось деякі ключові аспекти ролі партнерства:

- 1.** Ресурсна мобілізація. Партнерство дає можливість об'єднувати ресурси різних стейкхолдерів, як-от урядові органи, громадські й молодіжні організації, бізнес-сектор і міжнародні партнери для спільного фінансування та реалізації проєктів і програм.
- 2.** Експертна підтримка. Партнерство дає змогу залучати експертні знання та досвід різних організацій для розробки і впровадження найкращих практик у молодіжну роботу.
- 3.** Широкий вплив. Партнерство дає змогу залучати різноманітних стейкхолдерів, які мають різні сфери впливу та можуть сприяти вирішенню різних аспектів проблем молоді.
- 4.** Локальне впровадження. Партнерство з місцевими організаціями та громадами допомагає забезпечити врахування конкретних потреб та контексту молоді у розробці та реалізації програм на місцевому рівні.
- 5.** Демократичний процес. Партнерство сприяє залученню різних стейкхолдерів до процесу ухвалення рішень та впливає на формування молодіжної політики, забезпечуючи більш демократичний та репрезентативний підхід.

Узгоджений та ефективний підхід до партнерства в молодіжній роботі допомагає зміцнити потенціал молоді та сприяє її активній участі в громадському житті.

Партнерство в контексті молодіжної роботи – це стратегічне об'єднання різних стейкхолдерів, таких як урядові органи, молодіжні організації, бізнес-сектор, академічна спільнота та інші зацікавлені сторони, для спільної реалізації ініціатив, спрямованих на підтримку та розвиток молоді.

Комунікація та взаємодія суб'єктів молодіжної роботи

Визначення ключових понять. Роль суб'єктів молодіжної роботи в процесах комунікації. Комунікаційна стратегія молодіжної роботи. Способи ефективної комунікації. Використання різноманітних каналів та засобів комунікації з різними групами молоді.

Комунікація та взаємодія суб'єктів молодіжної роботи визначаються як процеси співпраці та обміну інформацією між усіма сторонами, залученими до роботи з молоддю або зацікавленими в її добробуті та розвитку.

Комунікація – це процес обміну інформацією, ідеями, думками, почуттями та іншими повідомленнями між різними суб'єктами молодіжної роботи. Комунікація може відбуватися у формі усних розмов, письмових повідомлень, електронних листів, презентацій, зустрічей тощо.

Взаємодія – це процес активного спілкування та спільної діяльності між різними суб'єктами молодіжної роботи з метою досягнення спільних цілей та розв'язання спільних проблем. Взаємодія може включати співпрацю, координацію дій, партнерство та взаємну підтримку.

Суб'єкти молодіжної роботи – це різні організації, установи, урядові та неурядові органи, громадські ініціативи, волонтерські групи та інші учасники, які провадять діяльність у сфері молодіжної роботи або мають інтерес до питань молодіжного розвитку.

Комунікація та взаємодія суб'єктів молодіжної роботи дуже важливі для успішного розвитку та реалізації програм та ініціатив для молоді, а також для підтримки їхньої активної участі в суспільному житті. Ось деякі аспекти комунікації та взаємодії:

- 1. Обмін інформацією.** Суб'єкти молодіжної роботи повинні активно спілкуватися та обмінюватися інформацією про свою діяльність, ініціативи, ресурси та досягнення. Це допомагає уникати дублювання роботи, виявляти можливості для співпраці та забезпечувати взаємну підтримку.
- 2. Партнерство та співпраця.** Спільні проекти, програми та ініціативи можуть бути реалізовані через партнерство між різними суб'єктами молодіжної роботи, такими як урядові органи, неприбуткові організації, місцеві громадські ініціативи та інші зацікавлені сторони.
- 3. Координація дій.** Співпраця між суб'єктами молодіжної роботи передбачає координацію їхніх дій та зусиль для досягнення спільних цілей. Це може проявлятися у плануванні заходів, визначенні ролей та обов'язків, розподілі ресурсів та взаємній підтримці.
- 4. Спільне вирішення проблем.** Коли виникають проблеми або перешкоди, суб'єкти молодіжної роботи можуть разом працювати над їх вирішенням. Це може бути обговорення та аналіз причин проблем, пошук альтернативних варіантів та спільне ухвалення рішень.
- 5. Взаємна підтримка та поради.** Співпраця між суб'єктами молодіжної роботи також передбачає взаємну підтримку, надання порад і допомоги у складних ситуаціях. Взаємна підтримка може сприяти ефективнішій реалізації проектів і програм для молоді.

Суб'єкти молодіжної роботи відіграють ключову роль у процесах комунікації, оскільки вони є активними учасниками молодіжних ініціатив та програм. Зокрема, це:

- 1. Інформаційна передача.** Суб'єкти молодіжної роботи поширюють інформацію про свої програми, послуги, заходи та ініціативи молоді. Вони розповідають про можливості для молоді, права та можливості участі в різних заходах.
- 2. Сприяння обміну ідеями та досвідом.** Суб'єкти молодіжної роботи створюють платформи для обміну ідеями, думками та досвідом між молоддю. Вони організують зустрічі, форуми, семінари та інші заходи, де молодь може обговорювати важливі питання та висловлювати свої погляди.
- 3. Залучення до участі.** Суб'єкти молодіжної роботи залучають молодь до активної участі в різних ініціативах та програмах. Вони створюють умови для участі молоді в ухваленні рішень, волонтерстві, громадській діяльності тощо.
- 4. Підтримка комунікаційних каналів.** Суб'єкти молодіжної роботи розвивають та підтримують різноманітні комунікаційні канали, такі як вебсайти, соціальні мережі, електронні розсилки, щоб забезпечити доступність інформації для молоді.
- 5. Забезпечення зворотного зв'язку.** Суб'єкти молодіжної роботи створюють можливості для отримання зворотного зв'язку від молоді щодо їхніх ініціатив та програм. Вони активно слухають відгуки та пропозиції молоді та враховують їх у своїй діяльності.

Отже, суб'єкти молодіжної роботи виступають активними учасниками комунікативних процесів, що сприяє ефективному обміну інформацією, взаєморозумінню та спільній діяльності для досягнення спільних цілей.

Комунікаційна стратегія молодіжної роботи – це план дій, спрямований на ефективне донесення інформації, сприяння взаєморозумінню та залучення молоді до участі у програмах та ініціативах. Ключові складові такої стратегії:

- 1. Аналіз аудиторії.** Ретельне вивчення потреб, інтересів, характеристик та комунікаційних уподобань молоді для розробки відповідних комунікаційних стратегій та підходів.
- 2. Визначення цілей.** Формулювання конкретних цілей, яких необхідно досягти через комунікаційні зусилля, як-от підвищення обізнаності про програми, посилення зацікавленості молоді, залучення до участі тощо.
- 3. Вибір комунікаційних каналів.** Врахування преференційного зв'язку молоді, використання різних каналів інформації, таких як соціальні мережі, вебсайти, електронна пошта, зустрічі тощо.
- 4. Створення змісту.** Розробка цікавого, змістовного та зрозумілого матеріалу для комунікації, який відповідатиме потребам та інтересам аудиторії.
- 5. Планування та розклад.** Визначення часового графіка та планування комунікаційних заходів для максимальної ефективності й забезпечення відповідності цілям і потребам.
- 6. Моніторинг та оцінка.** Постійний аналіз результатів комунікаційних зусиль, оцінка їхньої ефективності та внесення необхідних змін для поліпшення стратегії.
- 7. Залучення молоді.** Створення можливостей для активної участі молоді у комунікаційних процесах, врахування їхніх думок, поглядів та ініціатив.

Комунікаційна стратегія молодіжної роботи повинна бути гнучкою, адаптивною та спрямованою на досягнення конкретних цілей у контексті розвитку молодіжної сфери.

Ефективна комунікація в молодіжній роботі відіграє важливу роль у залученні молоді до програм та ініціатив, сприяє взаєморозумінню та побудові партнерських відносин.

Способи, які можуть забезпечити ефективну комунікацію:

- 1. Використання різноманітних комунікаційних каналів.** Використання різних каналів, таких як електронна пошта, соціальні мережі, вебсайти, мобільні застосунки, а також традиційні методи, як-от зустрічі та презентації, для охоплення різних аудиторій.
- 2. Персоналізація повідомлень.** Забезпечення того, щоб повідомлення були спрямовані на конкретну аудиторію та містили цікаву та значущу для неї інформацію.
- 3. Відкритість та доступність.** Створення відкритих механізмів зворотного зв'язку та доступу молодих людей до інформації, щоб вони могли висловлювати свої погляди та отримувати відповіді на свої запитання.
- 4. Використання інтерактивних методів.** Залучення молоді до комунікації через інтерактивні методи, такі як опитування, голосування, обговорення, що дає змогу їм активно брати участь у діалозі та висловлювати свої думки.
- 5. Співпраця зі спільнотою.** Розвиток партнерських відносин з молодіжними організаціями та громадськими структурами для спільного створення та поширення інформації про молодіжні ініціативи та можливості.
- 6. Інформаційна прозорість та достовірність.** Забезпечення інформаційної прозорості та достовірності для підвищення довіри до молодіжних програм та ініціатив.
- 7. Підтримка медіапартнерства.** Співпраця з медіа для поширення інформації та підвищення обізнаності про молодіжні ініціативи та події.

Ці способи можна використовувати як окремо, так і в поєднанні для створення ефективної комунікаційної стратегії в молодіжній роботі.

Використання різноманітних каналів та інструментів комунікації є ключовим для охоплення різних груп молоді та налагодження ефективного зв'язку з ними. Способи комунікації з різними групами молоді:

- 1. Соціальні мережі.** Молодь активно використовує соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram, Twitter тощо. Поширення інформації через ці платформи допомагає привернути увагу молоді до програм та подій.
- 2. Електронна пошта.** Використання розсилок електронної пошти для надсилання оновлень, інформаційних бюлетенів та запрошень на події може бути ефективним способом комунікації з молоддю.
- 3. Мобільні застосунки.** Розробка та використання мобільних застосунків забезпечує доступ до інформації та можливість брати участь у програмах навіть в онлайн-режимі.
- 4. Вебсайти та блоги.** Створення інформаційних ресурсів із корисними матеріалами та оновленнями стосовно молодіжних програм та послуг.
- 5. Офлайн-події.** Організація вечірок, форумів, семінарів та інших заходів, що залучають молодь та дають можливість взаємодіяти особисто.
- 6. Медіапартнерство.** Співпраця з медіа для поширення інформації про молодіжні ініціативи та події через телебачення, радіо, газети та онлайн-платформи.
- 7. Громадські консультації та обговорення.** Організація публічних обговорень та зустрічей для збору відгуків та думок молоді щодо певних питань та ініціатив.

Кожен з цих каналів має свої переваги та недоліки, тому оптимальна комунікаційна стратегія може передбачати використання декількох із них для максимального охоплення й ефективності.

Ці аспекти комунікації та взаємодії допомагають забезпечити успішну реалізацію молодіжних ініціатив та програм і сприяють покращенню життя молоді.

Тема 4.

Основні підходи, методи та інструменти в молодіжній роботі

Лідерство та командна робота

Визначення ключових аспектів лідерства та його роль у молодіжній роботі. Важливість комунікації в межах професійної діяльності. Розвиток навичок слухання, впливу та співпраці з молоддю. Робота в команді, здатність взаємодіяти та працювати з різними групами молоді.

Лідерство в молодіжній роботі відіграє важливу роль у сприянні розвитку та впливу на молодь. Деякі ключові аспекти лідерства та його роль у молодіжній роботі:

- 1. Відданість меті.** Лідерство передбачає визначення конкретної мети або візії, на досягнення якої спрямовані зусилля. Лідер повинен бути відданим цілям і мати здатність мобілізувати інших для спільного досягнення цих цілей
- 2. Емпатія та розуміння.** Лідер повинен мати здатність співчувати та розуміти потреби, інтереси та перспективи молодих людей. Це дає змогу налагодити ефективну комунікацію та плідну співпрацю з молоддю.
- 3. Мотивація та натхнення.** Лідер повинен мати здатність мотивувати та надихати інших до досягнення високих результатів. Це може виражатися в постановці високих цілей, заохоченні до саморозвитку та стимулюванні формування лідерських якостей в інших.
- 4. Керівництво та спрямованість.** Лідер повинен мати здатність ефективно керувати групою або командою, визначати стратегії та спрямовувати зусилля відповідно до поставлених завдань і цілей.
- 5. Комунікація.** Ефективна комунікація є ключовою складовою лідерства. Лідер повинен мати здатність чітко та ефективно спілкуватися з молоддю, встановлювати контакт і взаєморозуміння, а також прислухатися до думок та ідей інших.
- 6. Розвиток та підтримка.** Лідерство також передбачає розвиток та підтримку інших лідерів. Це може бути навчання, наставництво та створення умов для формування лідерських якостей у всіх членів команди.

Роль лідерства в молодіжній роботі полягає у створенні сприятливого середовища для розвитку та самореалізації молодих людей, підтримці їхніх ініціатив та зусиль у вирішенні соціальних проблем, створенні позитивного впливу на суспільство в цілому.

Комунікація в межах професійної діяльності молодіжного працівника є ключовим елементом успішного впливу на молодь та досягнення поставлених цілей. Важливі аспекти комунікації для молодіжного працівника:

- 1. Розуміння потреб молоді.** Ефективний молодіжний працівник повинен вміти встановлювати глибокий зв'язок із молодими людьми, активно спілкуючись, вислуховуючи і розуміючи їхні потреби, інтереси та проблеми.
- 2. Побудова довіри.** Комунікація є основою для побудови довіри між молоддю та молодіжним працівником. Вміння чітко та емпатично спілкуватися допомагає створити атмосферу взаєморозуміння та підтримки.
- 3. Підтримка та мотивація.** Комунікація дає змогу молодіжному працівнику ефективно мотивувати молодих людей до досягнення поставлених цілей, підтримувати їх у складних ситуаціях та стимулювати розкриття їхнього потенціалу.
- 4. Інформування та навчання.** Через комунікацію молодіжний працівник може поширювати інформацію про доступні ресурси, програми та послуги, а також проводити тренінги та надавати поради щодо особистісного та професійного розвитку.
- 5. Вирішення конфліктів.** Комунікативні навички допомагають вирішувати конфлікти та непорозуміння між молодими людьми, сприяючи конструктивному діалогу та знаходженню компромісних рішень.
- 6. Підтримка зв'язків.** Комунікація з іншими фахівцями, громадськими організаціями, урядовими установами та іншими зацікавленими сторонами допомагає створити мережу підтримки та сприяє успішній реалізації молодіжних ініціатив.

Усі ці аспекти свідчать про важливість ефективної комунікації для досягнення мети та успішної роботи молодіжного працівника.

Уміння слухати, впливати та співпрацювати з молодими людьми – важливі складові роботи молодіжного працівника. Рекомендації щодо кожної з цих навичок можна описати так:

- 1. Навички слухання:**
 - Практикуйте активне слухання, відводячи час для повного розуміння того, що говорить молодь.
 - Ставте запитання та уточнюйте, щоб краще зрозуміти позицію людини.
 - Уникайте переривання і вигадкування відповідей передчасно.
 - Покажіть емпатію та співчуття до почутого.
- 2. Навички впливу:**
 - Використовуйте свій авторитет та експертність для підтримки своїх ідей та ініціатив.
 - Будьте переконливими, використовуючи аргументи та докази.
 - Розвивайте свою емоційну інтелігенцію для кращого розуміння емоцій та потреб молоді.
 - Будьте відкриті до ідей та пропозицій молоді, демонструючи готовність до співпраці та взаєморозуміння.
- 3. Навички співпраці:**
 - Залучайте молодь до процесу ухвалення рішень та планування дій, створюючи команди та робочі групи.
 - Розвивайте взаємодію та взаєморозуміння шляхом відкритої комунікації та обміну ідеями.
 - Створюйте атмосферу довіри та взаємопідтримки, сприяючи відкритому обговоренню та вирішенню конфліктів.

- Підтримуйте розвиток лідерських якостей у молодих людей, давайте їм можливість брати на себе відповідальність та долучатися до ухвалення рішень.

Розвиток цих навичок допоможе молодіжному працівнику будувати ефективні відносини з молодими людьми, забезпечувати їхню участь у процесах ухвалення рішень та досягати спільних цілей.

Робота в команді та вміння ефективно взаємодіяти з різними групами молоді є ключовими навичками для молодіжного працівника. Ось деякі поради щодо цих аспектів:

1. Спільна мета:

- Визначте спільну мету або завдання, досягнення якого спрямовано на командну роботу. Це допоможе усвідомити значення співпраці та виробити відчуття командного духу.

2. Розподіл обов'язків:

- Чітко визначте ролі та обов'язки кожного учасника команди, забезпечуючи рівний розподіл відповідальності.
- Враховуйте індивідуальні сильні сторони та інтереси кожного члена команди під час розподілу завдань.

3. Відкрита комунікація:

- Забезпечте відкриту та ефективну комунікацію в команді. Заохочуйте вільний обмін ідеями та думками.
- Вислуховуйте погляди кожного учасника, підтримуйте відкрите обговорення та вирішення конфліктів.

4. Толерантність і розуміння:

- Підтримуйте толерантну та доброзичливу атмосферу в команді, де кожен почувається комфортно, де кожного поважають.
- З розумінням ставтеся до розмаїття думок, досвіду та підходів до розв'язання проблем у команді.

5. Спільна відповідальність:

- Заохочуйте взаємопідтримку та взаємодопомогу між членами команди.
- Розвивайте почуття спільної відповідальності за досягнення командних цілей.

6. Навчання та розвиток:

- Заохочуйте навчання та особистісний ріст кожного члена команди, відкриваючи можливості для вдосконалення вмінь і навичок та розвитку професійного потенціалу.
- Визначте можливості для спільного навчання та обміну досвідом.

Робота в команді та взаємодія з різними групами молоді вимагають від молодіжного працівника гнучкості, толерантності та вміння співпрацювати для досягнення спільних цілей.

Планування та реалізація молодіжних проєктів

Етапи проєктного циклу та розробка проєктних документів. Ресурси та засоби для успішної реалізації молодіжних проєктів. Управління часом.

Проєктний менеджмент можна описати як процес, який охоплює ініціювання, планування, реалізацію, оцінювання та закриття проєкту. Коли організатори проєкту обирають його методологією підхід участі, це означає, що молоді люди залучаються до різних етапів управління проєктом, що вони мають право впливати на ухвалення рішень, їм надається можливість висловлювати свої думки та точки зору. За домовленістю між організаторами проєкту та молодими людьми, останні можуть бути залучені до управління проєктом у різний спосіб і в різних ролях.

Ініціація – визначення ідеї проєкту, його можливостей та цілей. На цьому етапі визначається проблема/потреба, яку потрібно вирішити або реалізувати, оцінюється фінансова та технічна доцільність проєкту, формується команда проєкту та робляться перші кроки на шляху до його реалізації.

Планування – визначення точних термінів реалізації проєкту, підготовка календарного плану проєкту, розрахунок бюджету, аналіз ризиків, визначення виконавців та розподілення обов'язків, а також окреслення очікуваних результатів та індикаторів успіху.

Реалізація – втілення всього, що було заплановано, в життя. Сюди входить виконання робіт, надання послуг, реалізація рішень, прийнятих на попередніх етапах, управління ресурсами, комунікація з учасниками проєкту та контроль за виконанням завдань. На постійній основі (зокрема, на етапі ініціації) відбувається моніторинг для аналізу прогресу проєкту, виявлення потенційних проблем і ризиків, коригування планів у разі необхідності, відстеження витрат, контроль якості та забезпечення відповідності результатів очікуванням.

Оцінка/Завершення – аналізуємо успіхи та невдачі в рамках проєкту; перевіряємо, чи вдалося реалізувати все за планом (з урахуванням часових, фінансових та інших витрат) і досягти очікуваних результатів.

Молодіжний проєкт – діяльність суб'єктів молодіжної роботи, спрямована на створення продукту, блага чи послуги (їх сукупності) в рамках виконання завдань молодіжної політики⁵¹.

Проєкт участі молоді – проєкт, який має дві рівнобіжні цілі – підвищити участь молоді загалом та досягнути участі молоді в самому процесі реалізації проєкту. Один із ключових моментів участі молоді в такому проєкті полягає в тому, що він організований для молоді, з молоддю та самою молоддю. Іноді це перша можливість для молодої людини взяти участь у чомусь, що приносить користь не лише йому/їй, а значно ширшому колу людей чи громаді. Такі проєкти можуть бути дуже важливим кроком для молодих людей, адже саме за допомогою них можна реально відчувати власну причетність до громадського життя⁵².

51 Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20>

52 Словник термінів, що використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. 2021. URL: <https://rm.coe.int/ukr-eng-dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the/1680a1b388>

Молодіжні проекти – це чудова можливість підвищити рівень участі молодих людей на різних рівнях, особливо на місцевому. Залучення молоді може бути безпосередньо пов'язане з метою та/чи завданнями проекту, але також це може бути стратегією чи методологією, що свідомо обирається з метою досягнення мети проекту. В ідеалі, щоб проект по-справжньому забезпечував участь молоді, необхідне поєднання цих двох аспектів⁵³.

Участь молоді, як мета та/чи завдання проекту. Молодіжні проекти охоплюють широке коло питань або проблем, безпосередньо чи опосередковано пов'язаних з участю та спрямованих на досягнення можливості для молоді мати більший вплив на ухвалення рішень чи дії, що впливають на їхнє життя. Проекти можуть зосередитися, наприклад, на питаннях розширення прав та можливостей участі молодих людей (через розвинення навичок, розуміння, надання інформації чи засобів тощо). Проекти також можуть бути спрямовані на подолання бар'єрів для участі молоді, сприяння створенню схем для участі або інфраструктури, а також на побудову партнерства між дорослими та молоддю. Та залишається відкритим питання, якою мірою проекти, що зосереджуються виключно на захопленні молоді (таких як комп'ютерні ігри або колекціонування різних речей), можна вважати проектами, що заохочують молодь до активної участі в житті суспільства.

Участь молоді як методологія проекту. Навчальний посібник «Project management T-kit» (Інструменти проєктного менеджменту), що є доступним на порталі Ради Європи, дає визначення методології проєкту як «соціальному, навчальному та організаційному процесу, за допомогою якого завдання вирішуються послідовно. Водночас різні заходи повинні бути підпорядковані досягненню завдань. Поняття методології можна визначити і як підхід, що скеровує етапи підготовки та виконання проєкту. Вибір підходу участі для заходу передбачає розуміння, ЧОМУ, ЯК, З КИМ та ДЛЯ КОГО виконується проєкт. На практиці це означає, що всі учасники проєкту мають реально впливати на всі його елементи, а також передбачає для молоді рівноправне з дорослими право власності на проєкт або ж повноваження щодо ухвалення рішень на різних етапах проєкту.

Проекти участі молоді не позбавлені значення та цінностей. Організатори проєкту та всі учасники повинні розуміти, чого вони потребують та що вони повинні забезпечити для досягнення ефективної участі молодих людей. Нижче наведено перелік цінностей, що мають бути присутніми у проєктах участі:

- взаємна повага: визнання того, що інші люди (молоді та дорослі) мають право на інші точки зору та погляди;
- розуміння культурного розмаїття: пошук конструктивних способів порозуміння з відмінностями, що впливають з відмінностей походження;
- сприяння негативному ставленню до расизму та боротьбі з усіма його проявами, крайніми ідеологіями та ксенофобією з метою забезпечення внеску молоді до створення більш толерантного та мирного суспільства;
- співпраця: налагодження спільної роботи, співпраці між різними сторонами, зацікавленими в участі молоді для досягнення загальних цілей та надання взаємодопомоги;
- відповідальність: всі сторони мають нести відповідальність за співпрацю та досягнуті результати;
- незалежність молодих людей: молоді люди повинні мати певну автономію в рамках проєкту;
- забезпечення включення до роботи груп, що мають більше перешкод для участі у суспільному житті через своє походження, обмежені можливості чи інші проблеми;
- гендерна рівність: необхідність надання та забезпечення рівного доступу до участі як для чоловіків, так і для жінок;
- визнання ролі неформальної освіти як допоміжного інструменту для участі молодих людей;
- визнання підходу, заснованого на правах людини;
- антидискримінаційний підхід⁵⁴.

53 Навчальний посібник для проведення навчання за Типовою загальною короткостроковою програмою підвищення кваліфікації для державних службовців та службовиць і посадових осіб місцевого самоврядування «Молодіжна політика, заснована на підходах участі». 2023. URL: <https://rm.coe.int/-/1680ae0ef2>

54 Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи Своє Слово!». 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>

Успішна реалізація молодіжних проєктів потребує різноманітних ресурсів та засобів.

1. Фінансові ресурси:

- Гранти та фінансування від місцевих, національних або міжнародних фондів та організацій.
- Спонсорська підтримка від комерційних організацій або бізнесу.
- Власні кошти учасників або пожертви від громадян.

2. Технічні ресурси:

- Комп'ютери, програмне забезпечення та інтернет-з'єднання для комунікації та адміністрування проєкту.
- Офісне обладнання та матеріали для організації зустрічей, семінарів та інших заходів.

3. Людські ресурси:

- Професійні фахівці та експерти з різних сфер, які можуть надати консультації або підтримку.
- Волонтери та добровольці, які можуть допомогти у виконанні завдань проєкту.

4. Матеріальні ресурси:

- Приміщення для проведення заходів – конференц-зали, аудиторії, спортивні майданчики тощо.
- Рекламні матеріали та інші засоби для просування та поширення інформації про проєкт.

5. Мережеві ресурси:

- Партнерство з іншими організаціями та інституціями для спільного вирішення проблем та обміну досвідом.
- Співпраця з місцевими громадами, урядовими органами та іншими зацікавленими сторонами.

6. Навчальні ресурси:

- Матеріали та методичні посібники для проведення тренінгів та навчальних заходів.
- Курси та семінари з розвитку особистості, лідерства та інших навичок.

Збалансоване використання цих ресурсів та засобів дає змогу максимізувати шанси на успіх у реалізації молодіжних проєктів.

Ефективне управління часом у молодіжній роботі може забезпечити успішне виконання завдань та досягнення поставлених цілей.

- 1. Планування.** Складання розкладу роботи, визначення пріоритетів та розподіл часу на конкретні завдання допоможе уникнути зайвого стресу та втрати часу на неважливі справи.
- 2. Дефініція цілей.** Чітко визначте, чого саме ви хочете досягти в межах певного часу. Розділіть великі завдання на менші етапи та визначте термін їх виконання.
- 3. Дисципліна.** Дотримуйтеся графіка та дедлайнів. Встановіть собі чіткі терміни для завершення кожного завдання та стежте за їх виконанням.
- 4. Дефрагментація часу.** Використовуйте техніку «дефрагментації», коли ви відводите певні блоки часу для виконання конкретних видів робіт або завдань. Наприклад, резервуйте певний час для відповіді на електронні листи або проведення зустрічей.
- 5. Дистанційна робота.** Якщо ви працюєте в команді або з волонтерами, використовуйте інструменти онлайн-співпраці, такі як Google Документи, Trello або Slack, для координації та спілкування.
- 6. Відпочинок.** Не забувайте про важливість відпочинку та розваг. Регулярні перерви під час роботи допомагають підтримувати продуктивність та уникнути вигорання.
- 7. Постійне вдосконалення.** Постійно оцінюйте свої методи управління часом та шукайте способи для їх покращення. Вивчайте нові техніки та методи, які можуть допомогти вам більш ефективно використовувати час.

Ключові підходи та практики роботи з молоддю

Використання активних методів та інтерактивних прийомів у роботі з молоддю. Огляд ключових аспектів групової динаміки та розвитку команди. Способи роботи з конфліктами та управління ними. Менторство та індивідуальна робота з різними категоріями молоді. Інноваційні та цифрові технології в молодіжній роботі.

Робота з молоддю потребує різноманітних підходів і практик для успішної взаємодії з нею, розкриття її потенціалу та задоволення її потреб. Нижче наведено деякі ключові підходи та практики:

- 1. Участь та взаємодія.** Забезпечення можливостей для активної участі молодих людей в ухваленні рішень, впливі на процеси та програми, що стосуються їхнього життя.
- 2. Емпатія та розуміння.** Розуміння потреб, проблем і перспектив молодих людей та відповідне співчуття до їхніх ситуацій і досвіду.
- 3. Інклюзивність.** Створення середовища, в якому кожна молода людина може почуватися як удома, незалежно від її особистісних характеристик, зокрема віку, статі, етнічної приналежності тощо.
- 4. Розвиток навичок.** Надання можливостей для навчання та розвитку ключових навичок, таких як лідерство, комунікація, співпраця, творчість та інші.
- 5. Партнерство.** Співпраця з різними суб'єктами, зокрема державними та неприбутковими організаціями, бізнес-сектором, освітніми установами та іншими, для спільного вирішення проблем та реалізації проєктів.
- 6. Підтримка та наставництво.** Надання молодим людям підтримки та наставництва з боку дорослих або більш досвідчених колег для їхнього особистого та професійного зростання.
- 7. Адаптивність.** Врахування змін у потребах та інтересах молоді та гнучке адаптування стратегій і програм роботи з молоддю.
- 8. Інновації.** Залучення до впровадження нових технологій, підходів та ідей для вирішення актуальних проблем та завдань, що стосуються молоді.

Ці підходи та практики є важливими для побудови успішної та ефективної роботи з молоддю, досягнення позитивних результатів у її розвитку та підтримці.

Застосування активних методів та інтерактивних прийомів у роботі з молодими людьми є ключовим для залучення їх у процеси навчання, розвитку та участі.

- 1. Групові справи.** Розвиток командної роботи та спільного ухвалення рішень шляхом виконання групових завдань або проєктів.
- 2. Рольові ігри.** Моделювання реальних життєвих ситуацій, щоб допомогти молоді краще зрозуміти проблеми та розвинути навички вирішення конфліктів і спілкування.
- 3. Дискусії.** Створення простору для вільного висловлення думок та обговорення важливих тем і питань, що цікавлять молодь.
- 4. Брейнштормінг.** Збір ідей та пропозицій від учасників групи для спільного пошуку найкращих рішень.

- 5. Розв'язання проблем.** Спільне виділення проблем та пошук шляхів їх вирішення через колективний аналіз ситуації та визначення стратегій дій.
- 6. Інтерактивні тренінги.** Застосування інтерактивних методів під час тренінгів для залучення учасників до активного навчання та полегшення засвоєння матеріалу.
- 7. Казкові елементи.** Використання казкових або театральних методів для навчання та розвитку креативності та уяви.
- 8. Інтерактивні вебінари та онлайн-платформи.** Використання віртуальних інструментів для полегшення взаємодії та обміну думками між учасниками.

Ці методи сприяють активному залученню молоді, створюють доброзичливу атмосферу для навчання та розвитку, а також допомагають формувати комунікативні навички, лідерство та співпрацю.

Групова динаміка та командний розвиток у молодіжній роботі відображаються через різноманітні аспекти, які варто враховувати:

- 1. Формування команди.** Важливим є процес підбору учасників та формування команди на основі їхніх інтересів, навичок та мети проєкту або заходу.
- 2. Розподіл обов'язків.** Чітка архітектура команди з визначенням ролей та обов'язків кожного учасника сприяє ефективному розподілу роботи та досягненню результатів.
- 3. Тісна співпраця.** Взаємодія та взаємопідтримка між учасниками команди важлива для досягнення спільної мети та розвитку відносин у команді.
- 4. Комунікація:** Чітка та відкрита комунікація є ключовим елементом в успішній роботі команди. Це передбачає як особисту, так і віртуальну комунікацію.
- 5. Вирішення конфліктів:** Важливо розуміти, як ефективно вирішувати конфлікти в команді та забезпечувати гармонійні стосунки між учасниками.
- 6. Мотивація:** Забезпечення стимулюючого середовища та пошук способів мотивації учасників для активної участі та досягнення результатів.
- 7. Лідерство:** Визначення лідера чи лідерів у команді, які будуть координувати діяльність та стимулювати розвиток усіх учасників.
- 8. Взаємодія із зовнішніми структурами:** Робота з іншими групами, організаціями та партнерами для досягнення спільних цілей та обміну ресурсами та ідеями.

Здатність ефективно працювати в команді та використовувати групову динаміку для досягнення успіху є важливою складовою молодіжної роботи, оскільки вона сприяє розвитку навичок співпраці, лідерства та творчого мислення у молоді.

Управління конфліктами в молодіжній сфері може передбачати різноманітні стратегії та підходи, зокрема:

- 1. Активне слухання.** Почуйте всі сторони конфлікту, дозвольте учасникам висловити свої почуття та думки, проявіть емпатію до їхньої ситуації.
- 2. Спільне вирішення проблем.** Запропонуйте учасникам знайти причинно-наслідкове рішення проблеми шляхом спільного обговорення та пошуку компромісу.
- 3. Медіація.** Залучіть незалежну сторону або третю особу для допомоги у вирішенні конфлікту та пошуку компромісних рішень.
- 4. Розвиток навичок спілкування та управління емоціями.** Навчіть учасників ефективно виражати свої почуття та думки, контролювати свої емоції та шукати конструктивні шляхи вирішення проблем.
- 5. Визначення спільних цілей.** Акцентуйте увагу на важливості спільних цілей та цінностей для учасників конфлікту, щоб стимулювати співпрацю та взаєморозуміння.
- 6. Тренінги з управління конфліктами.** Організуйте навчальні семінари та тренінги, які дадуть учасникам навички управління конфліктами та спілкування.

7. **Створення безпечного середовища.** Забезпечте учасникам конфлікту відчуття безпеки та захищеності для вільного висловлення своїх думок та почуттів.
8. **Ефективне використання комунікаційних каналів.** Використовуйте різноманітні комунікаційні канали (особистий, письмовий, електронний тощо) для врегулювання конфліктів та підтримки взаєморозуміння.

Ці стратегії можуть допомогти вирішити конфлікти в молодіжній сфері та сприяти побудові позитивних відносин і співпраці.

Менторство та індивідуальна робота з різними категоріями молоді можуть бути ефективними інструментами для підтримки особистісного та професійного розвитку молодих людей. Наприклад:

1. **Персоналізований підхід.** Підхід до кожної людини має бути індивідуальним і враховувати її потреби, цілі та контекст.
2. **Підтримка в самовизначенні.** Ментор або індивідуальний консультант повинен допомагати молодим людям визначити свої цілі, цінності та інтереси.
3. **Розвиток ключових навичок.** Менторство може передбачати напрацювання різних навичок, таких як комунікація, лідерство, планування часу та рішень, а також особистісний розвиток.
4. **Підтримка у навчанні та професійній кар'єрі.** Ментор або консультант може надавати поради та підтримку у виборі освітнього шляху, підготовці до роботи, пошуку роботи та побудові кар'єри.
5. **Побудова довіри та відносин.** Взаємодія між ментором і молодою людиною має ґрунтуватися на взаємній повазі, довірі та відкритості.
6. **Підтримка в складних життєвих ситуаціях.** Ментор або консультант може надавати підтримку та поради у складних життєвих ситуаціях, таких як стрес, втрата, конфлікти тощо.
7. **Стимулювання саморефлексії.** Менторство сприяє формуванню самоконтролю та самоаналізу, що допомагає молодим людям вдосконалювати свої навички та досягати поставлених цілей.

Такі практики можуть бути особливо корисними для молодих людей, які потребують додаткової підтримки та наставництва у своєму особистому та професійному розвитку.

Процес менторства в молодіжному середовищі – це про подорож для підопічного і ментора, а також про надання пильної та експертної підтримки. Варто розуміти основні фази процесу, і що під час подорожі підопічний потребує різного роду підтримки. Процес менторства насамперед орієнтований на підопічного та відповідає його потребам і бажанням розвитку. Таким чином, для надання експертної підтримки ментор має знати, як зазвичай розвивається процес менторства/наставництва та яка його відповідальність і роль у цьому процесі⁵⁵.

П'ять основних фаз процесу менторства/наставництва:

1. Побудова стосунків між підопічним (або групою осіб) та ментором.
2. Постановка цілей та плану розвитку для підопічного (або групи осіб), над досягненнями яких відбуватиметься робота.
3. Реалізація плану підопічним (або групою осіб) та підтримка з боку ментора – за домовленістю.
4. Головний ключ – підтримка підопічного (або групи осіб) під час зустрічі з головними труднощами та в подоланні їх.
5. Фіналізація менторського процесу.

У кожній з цих фаз роль ментора унікальна та дуже особлива.

55 Курикулум для експертів та експертів проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні». 2021. URL: <https://rm.coe.int/curriculum-draft-youth-for-democracy-in-ukraine/1680a40ea6>

У контексті менторства групи осіб (наприклад, команди громади, що планує реалізувати проєкт) – ментор може працювати як з усією командою разом, так і, у разі потреби, індивідуально з одним із представників команди. У такій ситуації постановка цілей та плану розвитку для цього підопічного (фаза 2) можуть відбуватися за двома варіантами:

- варіант 1 – додатково та індивідуально;
- варіант 2 – додатково під час постановки цілей для всієї команди.

Приклад варіанта 1

Команда громади вирішила, що їм усім потрібно розвинути компетенції у сфері проєктного менеджменту. Після зустрічі з ними ви ще отримали індивідуальний запит від одного з членів на вдосконалення навичок публічного виступу. Тоді менторський процес відбуватиметься у груповій формі з розвитку компетенцій у сфері проєктного менеджменту для команди і в індивідуальній формі з вдосконалення навичок публічного виступу.

Приклад варіанта 2

Команда громади вирішила, що їй потрібно розвинути компетенції у сфері проєктного менеджменту, а один із представників – у складанні бюджету. Тоді менторський процес буде відбуватись у груповій формі з розвитку компетенцій у сфері проєктного менеджменту для команди і в індивідуальній формі зі складання бюджету.

Інноваційні та цифрові технології відкривають безліч можливостей для покращення молодіжної роботи. До них належать:

- 1. Онлайн-платформи й інструменти для зв'язку та спілкування.** Соціальні мережі, вебфориуми, чати та інші онлайн-інструменти надають молоді можливість обмінюватися ідеями, думками та досвідом.
- 2. Електронні засоби навчання та розвитку.** Цифрові платформи для навчання, онлайн-курси, вебінари та інші електронні ресурси допомагають молоді розвивати навички та здобувати нові знання у зручний спосіб.
- 3. Мобільні застосунки для саморозвитку та підтримки.** Застосунки для управління часом, планування завдань, медитації, фізичного здоров'я та інші мобільні ресурси можуть допомогти молоді залишатися продуктивними та зберігати баланс у житті.
- 4. Віртуальна реальність та імерсійні технології.** VR-ігри та імерсійні дослідження можна використовувати в освітніх та розважальних цілях, щоб стимулювати інтерес молоді до навчання та співпраці.
- 5. Дистанційна робота та колаборація.** Інструменти для віддаленої роботи та співпраці, такі як Google Docs, Zoom, Slack тощо, дають змогу молодим людям працювати разом незалежно від місця перебування.
- 6. Моніторинг та аналітика даних.** Використання цифрових інструментів для збору, аналізу та візуалізації даних допомагає молодіжним організаціям ухвалювати обґрунтовані рішення та покращувати ефективність своєї роботи.
- 7. Гейміфікація.** Застосування ігрових елементів у процесах навчання, розвитку та співпраці може сприяти підвищенню зацікавленості та мотивації молоді.

Загалом інноваційні та цифрові технології відкривають широкі можливості для розвитку молодіжної роботи, сприяючи її доступності, ефективності та впливу.

2

**Опис
тренінгових
сесій**

Назва
сесії

Основи молодіжної роботи

Компетенції

Знання:

- сутності молодіжної роботи;
- основних принципів та форм участі молоді у молодіжній роботі.

Уміння:

- застосовувати різні форми залучення молоді до молодіжної роботи;
- визначати та враховувати потреби різних категорій/груп молоді під час організації та проведення молодіжної роботи.

Навички:

- застосування різних інструментів формування та реалізації молодіжної роботи.

Час сесії

110 хв

Цілі сесії

Познайомити учасників і учасниць, сприяти командній роботі, визначити спільні умови роботи групи для результативного процесу навчання. Сформувати усвідомлення неоднорідності соціально-демографічної категорії «молодь». Ознайомити з основними аспектами підтеми «Основи молодіжної роботи».

Необхідні матеріали

Аркуші фліпчарту, фломастери чи маркери, папір А4, ручки, картки із запитаннями для знайомства, візуалізація програми, правила взаємодії, візуалізація очікувань, слайди або фліпчарт з визначенням «молодь», презентація про молодіжну роботу (визначення, характеристики, принципи, форми, типи, роль).

Матеріал для розповсюдження: смужки для профілів, ситуації (кейси).

Передумови

Учасники та учасниці розуміють, що таке молодіжна робота, які етапи її становлення та знайомі з основними нормативно-правовими актами, що її регулюють.

Покрокова інструкція

ЗНАЙОМСТВО УЧАСНИКІВ – 20 хвилин

Запропонуйте учасникам подумати, з якою стравою у них асоціюється молодіжна робота (можна загалом, а можна – у своїй громаді) і чому? Об'єднайте учасників та учасниць у пари і попросіть їх познайомитись (ім'я, посада, громада) і поділитися своїми роздумами.

або

Заздалегідь підготуйте картки із запитаннями, які учасники зазвичай мало обговорюють у повсякденному житті. Наприклад, «Якби ви були музичним інструментом, то яким і чому?», «Яка подія в житті змушує вас постійно усміхатися?» тощо. Підготуйте таку кількість карток, щоб у кожного їх було щонайменше 3. Далі попросіть учасників та учасниць сформувати два кола (внутрішнє та зовнішнє) і стати обличчям одне до одного, щоб сформувалися пари (по одному учаснику з кожного кола). Запропонуйте кожній парі учасників обрати одне із запитань, які вони тримають у руках, та обговорити його протягом 2 хвилин. Далі попросіть людей із внутрішнього кола рухатися за годинниковою стрілкою на крок вперед, щоб сформувалися нові пари. Зробіть щонайменше 6 таких кіл.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОГРАМИ – 5 хвилин

Презентуйте учасникам та учасницям програму заходу, означивши:

- початок і завершення роботи;
- основні тематичні блоки;
- перерви;
- логіку побудови програми.

Програму заходу бажано візуалізувати в приміщенні, де проводиться захід (наприклад, прикріпити на стіну). Можна це зробити, зокрема, використовуючи метафоричні зображення, наприклад у вигляді дороги, річки тощо.

НАПРАЦЮВАННЯ СПІЛЬНИХ ПРАВИЛ – 10 хвилин

Поясніть групі, що правила встановлюються як взаємні домовленості, щоб забезпечити комфорт, безпеку та результативність роботи.

Підготуйте наперед 2-3 важливих правила, наприклад дотримання таймінгу або «правило піднятої руки». Якщо маєте бажання та хист, подайте їх у вигляді картинки чи певного зображення. Презентуйте учасникам. Об'єднайте учасників у 3-4 мікрогрупи та запропонуйте їм напрацювати по 1 правилу, яке вони після обговорення (до 3 хвилин) у групі визначать як найбільш важливе та цінне для більшості. Якщо вистачить часу, це теж можна зобразити у вигляді картинки. Запросіть учасників та учасниць презентувати спільні правила (до 1 хвилини на групу).

ВИЗНАЧЕННЯ ОЧІКУВАНЬ – 10 хвилин

Тренери пропонують кожному учаснику групи написати на листках у вигляді зернят те, що вони очікують від тренінгу. На стіні прикріпіть аркуш паперу, на якому в нижній частині схематично зображено ґрунт. Кожному учаснику пропонується «посадити» своє «зернятко-очікування» в «землю». В останній день тренінгу учасники і учасниці зможуть домалювати до своїх зерняток паростки, стеблини, листя, квітки, плоди, які демонструють прогрес у навчанні (можна це робити протягом усього тренінгу)

ВАРІАНТ ВПРАВИ 1. РОБОТА В ГРУПАХ «ХТО ТАКІ МОЛОДІ ЛЮДИ І ЯКІ ЇХНІ ПОТРЕБИ?» – 50 хвилин

Нагадайте учасникам і учасницям, що Законом України «Про основні засади молодіжної політики» вікові межі, встановлені для молоді, – це 14-35 років. Національна молодіжна стратегія до 2030 року надає важливе роз'яснення, що вікова категорія молоді не є однорідною і окреслює широкі характеристики чотирьох вікових груп:

«Найбільш активною, амбіційною, підприємливою та орієнтованою на досягнення є молодь у віці 14-18 років. У цей період відбуваються визначення сфери професійних інтересів, а також перші спроби взаємодії із системою врядування, суспільними інститутами. У віці 18-24 років молодь вже має певні матеріальні ресурси. Це час пошуку шляхів самореалізації та проявів активності, можливостей інтеграції в суспільство за межами близьких друзів і родини, пошуку першого постійного робочого місця, прояву підприємницької ініціативи, період ризикової поведінки та вразливості, коли молодь долає перші серйозні невдачі і вчиться адаптивній поведінці. Це також час закріплення лідерських навичок. Періодом укладення шлюбу, народження першої дитини, завершення переходу на ринок праці, періодом найбільш ризикованої поведінки для молоді є вік 24-29 років. У віці від 29 років молодь повноцінно вступає у доросле життя, набуває зобов'язань, чітко окреслює сферу своїх інтересів та вподобань».

Відповідно, молодіжна політика і молодіжна робота не можуть бути універсальними «one size fits all».

Покажіть учасникам приклади категорій молоді.

Об'єднайте учасників і учасниць в 4 групи. Запропонуйте їм сформувати профіль молодіжної людини. Для цього необхідно витягнути по чотири смужки з двох вікових категорій (Матеріал для розповсюдження). Інформація на смужках створює профіль молодіжної людини. Якщо характеристики на витягнутих смужках суперечать одна одній, поверніть одну з них до стосу карток і витягніть нову. Кожна група матиме по 2 профілі молодіжної людини із двох вікових груп.

Після того як профілі молодих людей готові, попросіть групи дати відповіді на запитання:

- Якими можуть бути потреби й інтереси цієї молодіжної людини?
- Якими мають бути пріоритети молодіжної політики, щоб задовольнити такі потреби й інтереси?
- Що може запропонувати молодіжна робота цій молодіжній людині?
- Чи є можливість у вашій громаді провадити молодіжну політику та молодіжну роботу, щоб задовольнити потреби й інтереси цієї молодіжної людини?

Важливо, щоби групи фіксували відповіді на аркушах фліпчарту – для кожної молодіжної людини окремий аркуш. Попросіть групи вивісити аркуші на стіні. Необхідно прикріплювати смужки з характеристиками на аркуш фліпчарту.

Попросіть учасників та учасниць ознайомитися з напрацюваннями інших груп.

Запитання для рефлексії:

- Чи комфортно вам було працювати з профілем, який вам дістався? Чому комфортно? Чому некомфортно?
- Якою має бути молодіжна робота, щоб задовольняти потреби різних молодих людей?
- Що потрібно зробити, щоби зрозуміти, яка молодіжна робота нам потрібна?
- Чи є можливість у вашій громаді провадити молодіжну роботу, яка задовольняла б потреби молодих людей різних вікових груп?

ВАРІАНТ ВПРАВИ 2. РОБОТА В ГРУПАХ «ПОХОДИТИ В ЧУЖОМУ ВЗУТТІ» – 50 хвилин

Нагадайте учасникам, що Законом України «Про основні засади молодіжної політики» вікові межі, встановлені для молодшої людини, – це 14-35 років. Національна молодіжна стратегія до 2030 року надає важливе роз'яснення, що вікова категорія «молодь» не є однорідною і окреслює широкі характеристики чотирьох вікових груп:

«Найбільш активною, амбіційною, підприємливою та орієнтованою на досягнення є молодь у віці 14-18 років. У цей період відбуваються визначення сфери професійних інтересів, а також перші спроби взаємодії із системою врядування, суспільними інститутами.

У віці 18-24 років молодь вже має певні матеріальні ресурси. Це час пошуку шляхів самореалізації та проявів активності, можливостей інтеграції в суспільство за межами близьких друзів і родини, пошуку першого постійного робочого місця, прояву підприємницької ініціативи, період ризикованої поведінки та вразливості, коли молодь долає перші серйозні невдачі і вчиться адаптивній поведінці. Це також час закріплення лідерських навичок.

Періодом укладення шлюбу, народження першої дитини, завершення переходу на ринок праці, періодом найбільш ризикованої поведінки для молоді є вік 24-29 років.

У віці від 29 років молодь повноцінно вступає у доросле життя, набуває зобов'язань, чітко окреслює сферу своїх інтересів та вподобань».

Відповідно, молодіжна політика і молодіжна робота не можуть бути універсальними «one size fits all»

Запитайте в учасників та учасниць, які категорії молоді вони знають та/або з якими категоріями молоді вони працюють у своїх громадах.

Об'єднайте учасників у 4 групи. Кожній групі роздайте картку з описом конкретної життєвої ситуації, яка ілюструє виклики, з якими стикається молодь з обраних категорій.

Групи обговорюють свою ситуацію, аналізуючи таке:

- Які конкретні виклики присутні в житті цієї молодшої людини?
- Як ці виклики можуть впливати на її щоденне життя та перспективи на майбутнє?
- Які стратегії та ресурси могли б допомогти цій людині подолати зазначені виклики?
- Як організувати в громаді молодіжну роботу, щоби врахувати потреби цієї молодшої людини?

На основі обговорення кожна група розробляє короткий план підтримки, що містить конкретні дії, які можуть бути вжиті для допомоги молодій людині з їхньої картки. Після кожної короткої презентації відбувається обговорення з іншими учасниками, де можуть бути запропоновані додаткові ідеї та покращення.

Запитання для рефлексії:

- Чи комфортно вам було працювати з категорією, яка вам дісталася? Чому комфортно? Чому некомфортно?
- Якою має бути молодіжна робота, щоб задовольняти потреби різних молодих людей?
- Що потрібно зробити, щоби зрозуміти, яка молодіжна робота нам потрібна?
- Чи є можливість у вашій громаді провадити молодіжну роботу, яка задовольняла б потреби молодих людей різних категорій?

Якщо у вас достатньо часу, можете підготувати матеріал для розповсюдження з визначенням поняття «молодь» та з класифікацією категорій молоді.

ВАРІАНТ ВПРАВИ 3. РОБОТА В ГРУПАХ «ГЕНЕРАЦІЯ ІДЕЙ ЩОДО НОВИХ НАПРЯМКІВ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ» АБО «ЩО ТАКЕ БОННСЬКИЙ ПРОЦЕС?» – 50 хвилин

1. Зробіть вступ для учасників про так званий Боннський процес (Матеріал для розповсюдження).
2. Об'єднайте учасників у 4 групи. Роздайте кожній групі картку з описом двох напрямків молодіжної роботи.
3. Запропонуйте кожній групі роздумати над такими питаннями:
 - Чи є ці напрямки актуальними для їхньої громади?
 - Які заходи в громаді вже відбулися в межах цих напрямків?
 - Які ідеї щодо впровадження цих напрямків в громаді в найближчому майбутньому?
4. Кожна група представляє свої ідеї перед іншими учасниками. Після кожної презентації відбувається коротке обговорення, де учасники можуть висловлювати свої думки, додавати власні ідеї або задавати питання.

Запитання для рефлексії:

- Чи були серед запропонованих ідей ті, які ви раніше не розглядали, але вони вас зацікавили чи надихнули?
- Які ресурси можуть знадобитися вам для подальшого розвитку та реалізації ідей, які були висловлені під час вправи?

ПІДГОТУЙТЕ КОРОТКУ ПРЕЗЕНТАЦІЮ ПРО МОЛОДЬ ТА МОЛОДІЖНУ РОБОТУ – 15 хвилин.

Матеріали для розповсюдження

ВПРАВА «ХТО ТАКІ МОЛОДІ ЛЮДИ І ЯКІ ЇХНІ ПОТРЕБИ?» (смужки)**14-18 років**

учні та учениці, здобувачі освіти закладів загальної середньої освіти	молоді люди, які є внутрішньо переміщеними особами
студенти та студентки закладів професійної та професійно-технічної освіти	молоді люди, які мають інвалідність (пересуваються у кріслі колісному)
молоді люди, які мають підробіток	молоді люди, які не навчаються і не працюють
молоді люди, які живуть з обома батьками	молоді люди, які живуть в обласних центрах і передмістях
молоді люди, які живуть з бабусею, дідусем, іншими опікунами	молоді люди, які живуть у сільській місцевості
молоді люди, які належить до національної меншини	молоді люди, які тимчасово живуть за кордоном
молоді люди з ЛГБТ-спільноти	

18-24 років

студенти та студентки вищих навчальних закладів	молоді люди, які живуть з батьками
молоді люди, які працюють на повну зайнятість	молоді люди з інвалідністю
молоді люди, які працюють на часткову зайнятість	молоді люди з національних меншин
молоді безробітні	молоді люди з ЛГБТ-спільноти
молоді батьки	молоді люди в складних життєвих обставинах
молоді люди, які створили власну родину	молоді внутрішньо переміщені особи
молоді ветерани та ветеранки	молоді люди, які живуть у сільській місцевості

молоді люди, які мають інвалідність (пересуваються у кріслі колісному)	молоді люди, що живуть у прифронтових або прикордонних з Росією територіях
молоді люди з релігійних спільнот	молоді люди із залежністю
молоді люди, які не навчаються і не працюють	молоді люди, які тимчасово живуть за кордоном
молоді люди, які живуть в обласних центрах і передмістях	

24-29 років

молоді люди, які здобувають науковий ступінь	молоді люди з національних меншин
молоді люди, які працюють на повну зайнятість	молоді люди з ЛГБТ-спільноти
молоді люди, які працюють на часткову зайнятість	молоді люди в складних життєвих обставинах (бракує грошей)
молоді безробітні	молоді люди з дуже хорошим доходом
молоді люди, які мають власний бізнес	молоді внутрішньо переміщені особи
молоде подружжя, яке виховує дитину	молоді ветерани та ветеранки
молоді матері, які виховують дитину самостійно	молоді люди з залежністю
молоді люди, які створили власну родину	молоді люди з релігійних спільнот
молоді люди, які ведуть самостійне домогосподарство	молоді люди, які не навчаються і не працюють
молоді люди, які живуть з батьками	молоді люди, які живуть в обласних центрах і передмістях
молоді люди з інвалідністю	молоді люди, які живуть у сільській місцевості
молоді люди, які мають інвалідність (пересуваються у кріслі колісному)	молоді люди, що живуть на прифронтових або прикордонних з Росією територіях
молоді люди, які є депутатами та депутатками місцевої ради	молоді люди, які тимчасово живуть за кордоном

29-35 років

молоді люди, які працюють на повну зайнятість	молоді люди в складних життєвих обставинах (бракує грошей)
молоді люди, які працюють на часткову зайнятість	молоді люди з дуже хорошим доходом
молоді безробітні	молоді внутрішньо переміщені особи
молоді люди, які мають власний бізнес	молоді ветерани та ветеранки
молоді люди, що живуть у прифронтових або прикордонних з Росією територіях	молоді люди, які мають інвалідність (пересуваються у кріслі колісному)
мають власне житло	молоді люди з релігійних спільнот
винаймають житло	молоді люди, які живуть в обласних центрах і передмістях
живуть з батьками	молоді люди, які живуть у сільській місцевості
живуть подружжям, виховують дитину/дітей	молоді люди з національних меншин
матері, які виховують дитину самостійно	молоді люди, які тимчасово живуть за кордоном
молоді татусі, які виховують дитину самостійно	молоді люди з ЛГБТ-спільноти

ДЛЯ ВПРАВИ «ПОХОДИТИ В ЧУЖОМУ ВЗУТТІ» (ситуації (кейси))

<p>Картка 1: Оля, 16 років, зазнає домашнього насильства. Вона не знає, до кого звернутися по допомогу, оскільки в містечку, де вона живе, відсутні соціальні служби, а в школі немає психолога. Оля почувається самотньою у своїй боротьбі.</p>	<p>Картка 2: Марина, 18 років, мріє стати IT-спеціалісткою, але в її районі немає спеціалізованих курсів, а відстань до найближчого навчального центру та вартість навчання роблять цю мету недосяжною. Вона відчуває, що її мрії та амбіції обмежені браком ресурсів.</p>
<p>Картка 3: Ірина, 21 рік, пересувається на кріслі колісному через інвалідність. Вона живе в місті, де багато будівель і громадський транспорт не пристосовані для людей з інвалідністю. Ірина стикається з труднощами щодня, намагаючись відвідувати заклад освіти та брати участь у соціальному житті. Вона хоче бути незалежною та активною учасницею суспільства, але відчуває, що її можливості обмежені через відсутність доступності та підтримки.</p>	<p>Картка 4: Максим, 28 років, молодий батько, який живе в маленькому селі в гірській місцевості. До найближчої школи його дитині потрібно долати велику відстань, а транспортний засіб відсутній. Максим має обмежені фінансові можливості, тому його дитина часто пропускає заняття через необхідність допомагати вдома або через брак коштів на проїзд. Максим мріє, щоб його дитина продовжила навчання, але відчуває, що його мрія недосяжна.</p>

ДЛЯ ВПРАВИ «ЩО ТАКЕ БОННСЬКИЙ ПРОЦЕС?»

У 2020 році відбулась Третя Європейська конвенція з молодіжної роботи за участю понад тисячу учасників та учасниць зі спільноти практичної молодіжної роботи з п'ятдесяти країн Європи. Ця Третя Конвенція стала початком так званого Боннського процесу (Bonn process). Фінальна декларація Конвенції спрямована на посилення політичної відданості на всіх рівнях для підтримки, розвитку та інновацій у забезпеченні молодіжної роботи у всій Європі.

У цій декларації підкреслено, що спільнота практичної молодіжної роботи повинна бути повністю інклюзивною, включаючи всі види молодіжної роботи, незалежно від методу або формату, на якому вона побудована, і всіх молодіжних працівників та працівниць, незалежно від того, оплачуються вони чи працюють без оплати, що мають тривалу кар'єру чи короткострокову або неповні робочі дні, які отримують освіту за формальними програмами або за допомогою неформального навчання, і у всіх п'ятдесяти країнах, представлених на події.

Спираючись на висновки Третьої Європейської конвенції з молодіжної роботи, було запропоновано наступні **пріоритетні напрямки для Боннського процесу:**

- Розробити та розширити пропозицію молодіжної роботи. Для посилення забезпечення молодіжної роботи в Європі європейська політика та формування місцевої політики відіграють важливу роль у підтримці подальшого розвитку якісної пропозиції місцевої молодіжної роботи. Потрібне збільшення інвестицій у її фінансування;

- Розвиток якості. Розвиток якості в молодіжній роботі вимагає кращого охоплення та отримання інформації про існуючі структури та механізми підтримки. Потрібні чіткі структури для співпраці та співтворчості на всіх рівнях та між ними, а також зміцнення та підключення існуючих мереж на всіх рівнях;
- Спільний напрям. Щоб робота з молоддю рухалася в одному напрямку, потрібно забезпечити простори для вивчення, обміну та розбудови на прикладах передового досвіду в різних стилях практики. Необхідний скоординований підхід до навчання, обміну, підтримки та розвитку молодіжної роботи та доброї практики на місцевому, регіональному, національному та європейському рівнях;
- На стороні спільноти молодіжної роботи. Важливо донести цінність молодіжної роботи та ефективно взаємодіяти з різними секторами. Потрібні стратегічні та оперативні підходи до міжсекторального та горизонтального співробітництва у сфері молоді (та молодіжної роботи) на всіх рівнях;
- Визнання. Потрібно більше інвестицій у стратегічні та скоординовані зусилля та ресурси, щоб зробити молодіжну роботу краще зрозумілою, видимою та надійною як самостійна робота. Розробка спільної мови, набору загальних термінів, які підтримують широко розповсюджене загальне визначення, що одночасно залишає достатньо місця для пристосування та зв'язку з місцевими контекстами та реаліями, допомагає створити спільний наратив;
- Інновації та нові виклики. Щоб бути безпечною мережею для всіх молодих людей у часи невизначеності, потрібні більш стійкі структури молодіжної роботи, що базуються на доказових інноваційних принципах, що охоплюють довгострокове мислення, рефлексивність та стратегічну молодіжну роботу;
- Політичні рамки. Молодіжна робота повинна бути невід'ємною частиною молодіжної політики, систематично включаючи потреби та заходи щодо молодіжної роботи в молодіжну політику як по вертикалі, так і по горизонталі;
- Стратегічна основа для розвитку молодіжної роботи. Розбудова молодіжної роботи у всій Європі буде найкраще служити через більш узгоджене бачення європейських установ щодо молодіжної роботи в рамках їх відповідних молодіжних стратегій. Це вимагає спільного листа про зобов'язання або меморандуму про взаєморозуміння, що пов'язує Боннський процес із ширшими загальноєвропейськими ініціативами у галузі освіти та навчання та партнерствами в контексті мереж і співпраці.

Назва
сесії

Методи дослідження та аналізу потреб молоді

Компетенції

Знання:

- методів дослідження та аналізу потреб молоді.

Уміння:

- аналізувати потреби молоді та розробляти програмні документи відповідно до таких потреб;
- визначати та враховувати потреби різних категорій/груп молоді під час організації та проведення молодіжної роботи.

Навички:

- використання у професійній діяльності методів збору та аналізу потреб молоді;
- планування та впровадження проєктів із молоддю.

Час сесії

115 хв

Цілі сесії

Сформувати розуміння сутності методів дослідження, переваги використання кожного з них. Ознайомити з основними аспектами підтеми «Методи дослідження та аналізу потреб молоді».

Необхідні матеріали

Аркуші фліпчарту, фломастери чи маркери, папір А4, презентація про методи (сутність, переваги/недоліки, приклади використання).
Матеріал для розповсюдження: картки із завданнями в рамках дослідження потреб молоді.

Передумови

–

Покрокова інструкція

1. ВСТУП – 25 хвилин

Запитайте в учасників та учасниць, чи знають вони, що таке дослідження, зокрема в контексті молодіжної роботи та політики. Які методи проведення дослідження вони знають? Які використовують у своїй роботі для аналізу потреб молоді? Підготуйте коротку презентацію про кількісні та якісні методи. Можна також виділити час для обговорення конкретних методів обох груп, їхні переваги, недоліки, приклади використання в молодіжній роботі (зразок в матеріалах для розповсюдження). Або ж підготуйте коротку презентацію загалом про методи дослідження.

2. ВАРІАНТ ВПРАВИ 1 «ДОСЛІДЖЕННЯ» – 90 хвилин

1. Формулювання завдань:

- Об'єднайте учасників у групи.
- Запропонуйте кожній групі завдання в межах дослідження потреб молоді (можна дати всім групам однаковий кейс, але запропонувати різні методи дослідження)

2. Вибір методів дослідження:

- Надайте групам інформацію про різні методи дослідження, такі як опитування, фокус-групи, інтерв'ю, аналіз даних тощо.
- Попросіть кожну групу обрати один або декілька методів, які найбільше підходять для вирішення їхніх завдань.

3. План дослідження:

- На основі вибраних методів дослідження кожна група має скласти план дослідження, включно з питаннями для опитування, сценарієм для фокус-групи, переліком тем для інтерв'ю тощо.

4. Аналіз результатів:

- Попросіть кожну групу обговорити потенційні результати їхнього дослідження.
- Визначте спільні та відмінні риси в підходах кожної групи до аналізу потреб молоді.

5. Підготовка презентацій:

- Кожна група має підготувати коротку презентацію, в якій представить свої методи дослідження та аналіз потреб молоді.

6. Обговорення та обмін досвідом:

- Після презентацій проведіть обговорення, в якому учасники зможуть обмінятися досвідом та враженнями щодо використаних методів.

7. Формування рекомендацій:

- На основі обговорення попросіть учасників тренінгу сформулювати рекомендації щодо вибору методів дослідження та аналізу потреб молоді для конкретних ситуацій.

Запитання для рефлексії:

- Які методи дослідження обрала ваша група, і чому ви вирішили, що вони найкраще підходять для дослідження потреб молоді?
- Чи змінилося ваше розуміння потреб молоді після розробки плану дослідження? В чому саме?
- Чи вважаєте ви, що результати вашого дослідження можуть бути використані для розробки ефективних програм для молоді?
- Яким чином процес дослідження вплинув на ваше розуміння важливості активної участі молоді у суспільному житті?
- Як ви вважаєте, які подальші кроки потрібно зробити, щоби потреби молоді були почуті та враховані під час розробки політик і програм?

Якщо у вас достатньо часу, можете презентувати групі інформацію про недоліки, переваги різних методів, а також приклади кейсів, які можна вирішити тим чи іншим методом. Приклад наведено в матеріалах для розповсюдження.

ВАРІАНТ ВПРАВИ 2 «ПОЛЬОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ» – 90 хвилин

1. Об'єднайте учасників у групи.
2. Завдання для груп – польове дослідження потреб молоді в громаді (опитування) або проведення самооцінки (чи опитування одне одного) стану молодіжної роботи в громаді.
3. Оберіть для учасників кілька методів дослідження – опитування, інтерв'ю, картографування тощо (різні варіації залежно від місця проведення тренінгу, наявних ресурсів (часу) тощо).
4. Кожна група повинна підготувати коротку презентацію, в якій представить свої методи дослідження та аналіз потреб молоді (чи стан молодіжної роботи).
5. Після презентацій проведіть обговорення, в якому учасники зможуть обмінятися досвідом та враженнями щодо використаних методів.

Запитання для рефлексії:

- Чи змінилося ваше розуміння потреб молоді (стану молодіжної роботи) після дослідження? В чому саме?
- Чи вважаєте ви, що результати вашого дослідження можуть бути використані для розробки ефективних програм для молоді?
- Як ви вважаєте, які подальші кроки необхідно зробити для забезпечення того, щоб потреби молоді були почуті та враховані під час розробки політик і програм?

ВАРІАНТ ВПРАВИ 3 «АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ» – 90 хвилин

1. Наголосіть на важливості аналізу результатів дослідження для розробки ефективних стратегій та програм молодіжної роботи в Україні.
2. Об'єднайте учасників у групи. Підготуйте (надрукуйте) звіти та інфографіку, що містять основні висновки та статистичні дані з дослідження «Стан молоді в Україні»⁵⁶. Учасники мають 10 хвилин для ознайомлення з матеріалами та підготовки до обговорення. Якщо не маєте можливості надрукувати, розішліть усім посилання.
3. Кожна група отримує завдання проаналізувати певний аспект дослідження (наприклад, статистику щодо зайнятості, освіти, репродуктивного здоров'я тощо). Групи обговорюють основні висновки, визначають проблеми та можливі шляхи вирішення цих проблем.
4. Кожна група представляє свій аналіз перед іншими учасниками. Після кожної презентації відбувається коротке обговорення, де учасники можуть висловлювати свої думки, додавати власні ідеї або задавати питання.
5. Наприкінці важливо ще раз наголосити на важливості вивчення досліджень для формування політики та програм молодіжної роботи в Україні.

Запитання для рефлексії:

- Як ми можемо використати отримані результати дослідження для вдосконалення наших стратегій та програм молодіжної роботи?
- Чи стане більше результативною наша діяльність, якщо враховувати результати дослідження? Якщо так, то чому?
- Як ми можемо забезпечити постійний моніторинг та оцінку наших програм та стратегій?

56 Вплив війни на молодь в Україні. URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/state%20of%20youth%20survey>

Матеріали для розповсюдження

1. ПРИКЛАДИ ЗАВДАННЯ В РАМКАХ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ МОЛОДІ.

Група 1: Підвищення доступності освіти для молоді з низьким рівнем доходу

Завдання: Дослідіть перешкоди, з якими стикаються молоді люди з низьким рівнем доходу у здобутті якісної освіти. Визначте основні причини, чому деякі молоді люди можуть не мати доступу до освітніх можливостей, та запропонуйте можливі шляхи вирішення цих проблем.

Група 2: Підтримка молоді у здобутті першого робочого досвіду

Завдання: Визначте перешкоди, які стоять на шляху молоді до отримання першої роботи або практики. Розгляньте різні аспекти, як-от відсутність досвіду, вимоги до роботодавців, конкуренція на ринку праці, та запропонуйте рекомендації щодо поліпшення ситуації.

Група 3: Розвиток підприємницьких навичок серед молоді

Завдання: Дослідіть потреби молоді в розвитку підприємницьких навичок та розгляньте можливі шляхи стимулювання їх підприємницького духу. Визначте, які конкретні навички та ресурси потрібні молоді для успішного підприємництва та як це можна забезпечити.

Група 4: Покращення ментального здоров'я серед молоді

Завдання: Дослідіть фактори, що впливають на ментальне здоров'я молоді, такі як стрес, депресія, соціальний тиск тощо. Розгляньте різні методи підтримки та запобігання ментальним проблемам серед молоді та визначте, які з них найефективніші.

2. ПРИКЛАД ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Метод	Сутність	Переваги	Недоліки	Приклад використання у МР
Фокус-група	метод кількісного дослідження, що передбачає збір даних через структуроване обговорення в групі з обмеженою кількістю учасників (зазвичай від 6 до 12 осіб), які вибрані за певними критеріями, що відповідають меті дослідження. Модератор направляє обговорення, ставлячи запитання та зосереджуючись на конкретних темах або проблемах, задля отримання глибокого розуміння думок, переконань, переживань та реакцій учасників.	Глибокий рівень розуміння думок, ставлення та поведінки учасників щодо певної теми. Через вільне обговорення у групі можуть з'явитися нові ідеї та підходи, які не були враховані на початкових етапах дослідження. Модератор може в процесі коригувати напрямок дискусії, залежно від того, як розгортається обговорення, що дає змогу глибше розкрити важливі теми. Взаємодія між учасниками може стимулювати додаткові коментарі та розкриття тем, які можуть не виникнути в індивідуальних інтерв'ю. Фокус-групи є порівняно економічно ефективним способом отримання великої кількості інформації за короткий час.	1. Результати можуть бути суб'єктивними та залежати від динаміки групи, модератора або особливостей окремих учасників. 2. Оскільки кількість учасників у фокус-групі обмежена, результати не завжди можна узагальнити на всю цільову аудиторію. 3. Стиль ведення обговорення модератором та його особистісні характеристики можуть впливати на відповіді учасників. 4. У групі можуть домінувати активніші учасники, пригнічуючи думки і досвід інших, менш активних. 5. Дані з фокус-груп потребують ретельного та кваліфікованого аналізу для виявлення корисної інформації, що може бути довготривалим та складним процесом.	Молодіжний центр хоче запустити програму розвитку лідерських навичок для молоді віком від 14 до 18 років. Однак перед створенням програми центр прагне зрозуміти, які саме аспекти лідерства цікавлять молодь, які виклики вони відчувають у своєму лідерському розвитку, та які формати навчання вони вважають кращими. Учасники фокус-групи – учні з різних шкіл та громад, щоб забезпечити різноманіття думок. На основі зібраної інформації молодіжний центр розробляє структуру програми, яка включає воркшопи з розвитку конкретних лідерських навичок (наприклад, публічний виступ, вирішення конфліктів, командна робота), менторство від місцевих лідерів та практичні проекти в громаді.

Назва
сесії

Сутність молодіжної політики

Компетенції

Знання:

- сутності молодіжної політики;
- історії становлення та законодавчого забезпечення молодіжної політики в Україні.

Уміння:

- застосовувати різні форми залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики.

Навички:

- розробляти цикл політики та визначати дії на кожному етапі розробки;
- визначати стейкхолдерів молодіжної політики в громаді.

Час сесії

110 хв.

Цілі сесії

Сформувати розуміння сутності молодіжної політики, етапів її розробки та ролі основних стейкхолдерів у її реалізації. Ознайомити з основними аспектами підтеми.

Необхідні матеріали

Аркуші фліпчарту, фломастери чи маркери, папір А4, слайди або оформлений листок фліпчарту з визначенням політики та молодіжної політики, схема загального циклу політики, презентація з описом кожного етапу циклу.

Матеріал для розповсюдження: картки зі стейкхолдерами, картки з описом громади, смужки з діями (завдання) циклу політики.

Передумови

Нормативно-правові документи, що визначають основи молодіжної політики. Розуміння в учасників поняття «політика» (policy).

Покрокова інструкція

1. Запитайте в учасників та учасниць що вони знають про політику, молодіжну політику та її цикл. Презентуйте коротко інформацію на слайді – 10 хвилин.
2. Вправа в групах – 25 хвилин.

ВАРІАНТ 1. «ЕТАПІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ»

1. Підготуйте картки з основними подіями в молодіжній політиці та роками, коли вони відбувалися (Матеріал для розповсюдження)
2. Об'єднайте учасників у 2 рівноцінні групи. Учасникам однієї групи роздайте картки з роками, а іншим – опис подій.
3. Підготуйте на підлозі або ж на стіні чи фасилітаційній тканині шкалу часу.
4. Попросіть учасників знайти свою пару (рік-подія) та розмістити картки з роками та описами подій на шкалі часу. Це допоможе учасникам візуалізувати послідовність та зв'язок між подіями в молодіжній політиці.
5. Обговоріть послідовність подій та їхній вплив на розвиток молодіжної політики. Визначте ключові моменти та переломні моменти, а також проаналізуйте, які фактори сприяли або перешкоджали впровадженню нових ініціатив у молодіжній сфері.
6. Зробіть підсумок вправи, наголошуючи на важливості розуміння історії та етапів розвитку молодіжної політики для формування ефективних стратегій та програм у майбутньому.

Запитання для рефлексії:

- Яку подію ви вважаєте найбільш значущою для формування молодіжної політики?
- Як можна забезпечити участь молоді у процесі розробки та впровадження молодіжної політики, враховуючи історичний досвід та здобуті знання?

ВАРІАНТ 2. «КОЛА МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ»

1. Запитайте в учасників та учасниць що таке молодіжна політика? Покажіть кілька визначень, в тому числі із Закону «Про основні засади молодіжної політики».
2. Далі запитайте, що вони знають про цільову аудиторію та стейкгоल्дерів. Зобразіть на фліпчарті (або ж підготуйте слайд), хто такі ці дві категорії та за якими характеристиками можна об'єднувати стейкгоल्дерів у групи (наприклад, матриця «впливовості-заінтересованості»).
3. Об'єднайте учасників у 4 мікрогрупи. Попросіть методом «мозкового штурму» нагенерувати відомих їм стейкхолдерів молодіжної політики, незалежно від того в якій частині матриці вони будуть розміщені. Скажіть учасникам та учасницям, що обговорення буде у вигляді гри-змагання, тому важливо нагенерувати якомога більше стейкхолдерів у молодіжній політиці.
4. Запропонуйте одній з груп зачитувати пропозиції у списку, а інші групи, якщо це теж є в їхніх списках, викреслювати назване. Та група, у якої лишилося найбільше незакреслених позицій, і перемогла.
5. Запропонуйте учасникам об'єднати всіх стейкхолдерів в різні квадранти матриці, обговоріть чому одні і ті ж стейкголдери можуть з часом змінювати квадрант або ж займати різні позиції у різних громадах.

Запитання для рефлексії:

- Як можна забезпечити ефективне взаємодію між різними стейкхолдерами у розробці та впровадженні молодіжної політики?
- Як зміни в позиціях та ролях стейкхолдерів можуть впливати на ефективність молодіжної політики та її впровадження в майбутньому?

3. Вправа в групах

ВАРІАНТ 1. «ЦИКЛ ПОЛІТИКИ» – 75 хвилин

1. Об'єднайте учасників у 4 мікрогрупи відповідно до циклу молодіжної політики (4 етапи). Роздайте усім групам однаковий набір папірців-смужок (Матеріал для розповсюдження) і попросіть лишити тільки те, що стосується їхнього етапу.
2. Обговоріть отримані результати, паралельно показуючи на екрані слайд із діями відповідно до кожного етапу.
3. Запропонуйте групі опис громади (характеристики, стан молодіжної роботи тощо) та запитайте, які ключові кроки та дії необхідно виконати кожній підгрупі, щоб успішно виконати свій етап (Матеріал для розповсюдження).
4. Кожна група ділиться своїми результатами та рекомендаціями.
5. Після обміну інформацією всі групи обговорюють, як можна поєднати їхні ідеї та рекомендації, щоб сформувати повну молодіжну політику громади.
6. Закінчіть вправу рефлексією, відзначивши важливість співпраці та розуміння етапів розробки молодіжної політики.

Питання на рефлексію.

- Як відбувається процес формування та впровадження молодіжної політики у ваших громадах?
- Як здобуті знання та навички під час вправи можуть допомогти у вашій діяльності?
- Як можна покращити/вдосконалити процес формування й реалізації молодіжної політики у вашій громаді?

У цьому варіанті вправи можна ускладнити завдання, надавши класичний цикл політики (Матеріал для розповсюдження).

ВАРІАНТ 2. «АРХІТЕКТОРИ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ» – 75 хвилин

1. Об'єднайте учасників у 4 мікрогрупи. Кожній групі дайте набір карток з різними стейкхолдерами молодіжної політики (уряд, НУО, місцеві громади, освітні установи тощо) та ключовими аспектами (або етапами циклу) молодіжної політики.
2. Групи використовують картки для розробки схеми взаємодії стейкхолдерів у процесі формування та реалізації молодіжної політики. Вони повинні враховувати міжсекторність та інтеграцію різних аспектів молодіжної політики.
3. Після завершення роботи групи презентують свої схеми та обговорюють, як різні стейкхолдери можуть впливати на ефективність/результативність молодіжної політики.

Запитання для рефлексії:

- Як відбувається процес формування та впровадження молодіжної політики у ваших громадах?
- Як здобуті знання та навички під час вправи можуть допомогти у вашій діяльності?
- Як можна покращити/вдосконалити процес формування й реалізації молодіжної політики у вашій громаді?
- Які стейкхолдери у вашій громаді впливають / беруть участь у формуванні та реалізації молодіжної політики?

ВАРІАНТ 3. СИМУЛЯЦІЯ «АНАВІЩО?»

1. Поясніть учасникам, що вони зараз візьмуть участь в симуляційній грі.
2. Об'єднайте учасників в три групи: одна (до 3 осіб) – міський голова, дві інші (більш менш рівнозначні) – працівники міської ради та громадськість.
3. Поясніть, що у вашій громаді з'явився новий голова, який прагне долучити до написання молодіжної політики усіх стейкхолдерів, а його працівники наводять йому 10 аргументів (Матеріал для розповсюдження) чому цього робити не потрібно. Завдання групи «працівників» обґрунтувати ці аргументи, завдання «громадськості» спростувати їх та переконати в кінцевому підсумку у важливості залучення.

Запитання для рефлексії:

- Які аспекти залучення стейкхолдерів ви розглядаєте як найважливіші для успішної розробки молодіжної політики?
- Які виклики можуть виникнути при залученні різних стейкхолдерів до процесу прийняття рішень?
- Які висновки ви зробили щодо важливості залучення різних стейкхолдерів до процесу розробки молодіжної політики після участі у цій вправі?

ВАРІАНТ 4. ДИСКУСІЯ «ЩО ТАКЕ МІЖСЕКТОРНІСТЬ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ НА РІВНІ ГРОМАДИ ТА ЯК ЗАЛУЧАТИ МОЛОДЬ ДО РОБОТИ РІЗНИХ ВІДДІЛІВ/ДЕПАРТАМЕНТІВ/ДИРЕКТОРАТІВ?»

1. Запитайте в учасників як вони розуміють міжсекторність в контексті молодіжної політики та про що це на рівні громади.
2. Попросіть учасників та учасниць поділитися власним досвідом як і навіщо залучати молодь до роботи різних відділів/департаментів/директоратів. Також запросіть обговорити стратегії залучення молоді до роботи різних відділів/департаментів/директоратів.
3. Запросіть учасників та учасниць обговорити переваги та виклики міжсекторної співпраці в контексті молодіжної політики та проаналізувати, як залучення молоді до роботи різних відділів може сприяти ефективнішому вирішенню проблем та потреб молоді у громаді.
4. Зробіть короткий підсумок дискусії, підкреслюючи ключові ідеї та висновки. Учасники також мають можливість висловити свої останні думки та запитання. Наприкінці наголосіть на важливості подальшого вдосконалення міжсекторних підходів у молодіжній політиці та залученні молоді до роботи органів влади.

Запитання для рефлексії:

- Які висновки ви зробили щодо важливості міжсекторної співпраці в молодіжній політиці після участі у цій дискусії?
- Які дії ви плануєте після цієї дискусії, щоб долучитися до розвитку міжсекторних підходів у молодіжній політиці вашої громади?

Матеріали для розповсюдження

ДО ВПРАВИ «ЕТАПІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ»

Картки з роками

1992	1993	1995	1995	1996
1998	1998	2001	2001	2008
2008	2009	2010	2013	2013
2012	2013	2014	2015	2019
2015	2017	2017	2017	2017
2017	2018	2018	2019	2019
2020	2020	2021	2021	2021

Картки з подіями

Закон України «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні»	Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»	Створення Національної ради з питань молодіжної політики	Перші парламентські слухання про молодіжну політику	Створення Міністерства України у справах сім'ї та молоді
Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації»	Прийняття постанови «Про Комплексні заходи Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні («Молодь України»)»	Створення всеукраїнської студентської ради – консультативно-дорадчого органу при Президентові України	Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»	Проведення в Україні Восьмої конференції міністрів європейських країн з питань молоді
Указ «Про заходи щодо сприяння розвитку пластового (скаутського) руху в Україні»	Ухвалено «Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2009–2015 роки»	Реформування Міністерства сім'ї, молоді та спорту спочатку в Міністерство освіти і науки, молоді та спорту	Реформування Міністерство освіти і науки, молоді та спорту в окремі Міністерство освіти і науки України та Міністерство молоді та спорту України	Всеукраїнський фестиваль молоді

<p>Департамент молоді Ради Європи та Державна служба молоді та спорту України співпрацювали в рамках Плану дій Ради Європи для України «Партнерство заради реформ»</p>	<p>Підготовка огляду «Молодіжна політика в Україні», яку презентували у як комплекс рекомендацій для розвитку молодіжної політики в Україні</p>	<p>Створено програму «Молодіжний працівник»</p>	<p>Оприлюднено презентаційний матеріал «Дорожня карта реформування молодіжної політики», який поставив на порядок денний оновлення молодіжного законодавства</p>	<p>Створено Національну молодіжну раду України</p>
<p>Запущено U-Report – міжнародний молодіжний проєкт Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ)</p>	<p>Затверджено типові положення про молодіжний центр та експертну раду при молодіжному центрі</p>	<p>Започатковано Всеукраїнський конкурс кращих практик молодіжної роботи, а також</p>	<p>Започатковано Форум молодіжних працівників і працівниць для розвитку і мережування спільноти</p>	<p>Заснування конкурсу «Молодіжна столиця України»</p>
<p>Створення Національного знаку якості та критеріїв якості для молодіжних центрів</p>	<p>Сформовано типові положення про молодіжні консультативно-дорадчі органи місцевого та регіонального рівнів – молодіжні ради</p>	<p>Створено Асоціацію молодіжних центрів України</p>	<p>Засновано Всеукраїнський молодіжний центр як експертно-ресурсний центр молодіжної роботи</p>	<p>Ухвалено Закон «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху»</p>
<p>Створено ГО «Асоціацію молодіжних працівників України» для мережування та кооперації між молодіжними працівниками України</p>	<p>Засновано ГО «Українська асоціація молодіжних рад»</p>	<p>Ухвалено Закон «Про основні засади молодіжної політики», який повністю оновив молодіжне законодавство, скасувавши чимало попередніх законів</p>	<p>Розроблено «Національну молодіжну стратегію до 2030 року»</p>	<p>Створено Раду з молодіжних питань – консультативно-дорадчий орган при Президентові України</p>

ДЛЯ ВПРАВИ «ЦИКЛ ПОЛІТИКИ»

1. Дії в межах циклу молодіжної політики (смужки)

Визначення пріоритетів, цілей та завдань

Визначення індикаторів досягнення результату

Формулювання стратегії – плану дій

Виокремлення ресурсів

Написання проєкту документів

Узгодження з заінтересованими сторонами

Збір інформації

Аналіз потреб молоді на території

Залучення партнерів та експертів

Врахування національних даних

Аналіз попереднього досвіду

Проведення оцінювання заздалегідь визначеними методами

Аналіз змін ситуації

Проведення оцінювання відповідно до визначених індикаторів

Аналіз ефективності програм

Визначення кращих та гірших практик

Інформування молоді

Впровадження механізмів

Проведення заходів

Здійснення моніторингу

2. Дії в межах класичного циклу політики (смужки)

Виявити ознаки проблеми

Зміни в суміжних сферах політики

Нове визначення проблеми

Започаткування нової політики

Продовження

Відмова

Виявити впливи заходів інших політик

З'ясувати реакцію стейкхолдерів (зацікавлені сторони)

Виявити непередбачувані наслідки

З'ясувати очікувані результати

Встановити успішність

Розробити та ухвалити нормативно-правові акти

Використати кошти

Поширювати інформацію

Проводити моніторинг

Здійснювати корегування

Підібрати критерії порівняння

Розрахувати ефективність

Спланувати результативність

Оцінити здійсненність

З'ясувати прийнятність

Встановити цілі

Обрати інструменти

Спрогнозувати вплив

Виявити обмеження

Визначити ризики

Виокремити ресурси

Сформулювати варіанти

Встановити причини проблеми

З'ясувати потреби

Ідентифікувати стейкхолдерів (зацікавлені сторони)

Встановити масштаб проблеми

Визначити гостроту та резонансність проблеми

З'ясувати динаміку проблеми

Артикулювати пріоритети

ПРИКЛАД ОПИСУ ГРОМАДИ ДО ВПРАВИ «ЦИКЛ ПОЛІТИКИ»

Громада «Сонячне Поле» розташована в мальовничій околиці, оточена зеленими луками та лісами. Вона знаходиться на південному сході країни, віддалена від великих міст та промислових зон. У громаді проживає близько 10 000 осіб, з яких понад 30% – молоді люди віком від 14 до 35 років. Це різноманітне населення, представлене різними соціальними та етнічними групами. У громаді є кілька загальноосвітніх шкіл та технікумів, але доступ до якісної вищої освіти відсутній. Багато молодих людей їдуть шукати можливості навчання в інших містах. Існує проблема відсутності робочих місць для молоді у громаді. Більшість молодих людей працює на місцевих сільськогосподарських підприємствах, проте ця робота нерідко непостійна та малооплачувана. Молодь у громаді має обмежені можливості для участі у громадському житті та ухваленні рішень. Бракує програм та ініціатив, спрямованих на залучення молоді до місцевого самоврядування та розвитку громадських ініціатив.

ДО ВПРАВИ «АНАВІЩО?»

- 1. Широке представництво:** Залучення інших стейкхолдерів може ускладнити процес прийняття рішень, оскільки різні групи молоді можуть мати протилежні інтереси та вимоги.
- 2. Додаткові ідеї та ресурси:** Залучення більш широкого кола стейкхолдерів може призвести до конфліктів щодо розподілу ресурсів та підтримки проектів, що може ускладнити реалізацію молодіжної політики.
- 3. Легітимність і підтримка:** Погодження зі всіма стейкхолдерами може виявитися неможливим, що призведе до недовіри до владних органів.
- 4. Систематичність і комплексність:** Залучення багатьох стейкхолдерів може ускладнити процес розробки систематичної та комплексної молодіжної політики, оскільки різні групи можуть мати різні пріоритети та підходи.
- 5. Представлення різних груп інтересів:** Представлення різних груп інтересів може призвести до виникнення конфліктів та незгод, що ускладнить процес прийняття рішень та реалізації молодіжної політики.
- 6. Експертна думка:** Впровадження експертної думки може призвести до втрати автентичності та участі молоді у процесі прийняття рішень, оскільки експерти можуть не враховувати реальні потреби та погляди молоді.
- 7. Демократичний процес:** Демократичний процес може призвести до ускладнень у виборі оптимальних рішень та до втрати ефективності молодіжної політики через довготривалі дискусії та компроміси.
- 8. Створення партнерств:** Створення партнерств може призвести до конфліктів інтересів між різними стейкхолдерами та до ускладнень у вирішенні питань, що стосуються молоді.
- 9. Максимізація результативності:** Залучення багатьох стейкхолдерів може ускладнити визначення стратегічних пріоритетів та досягнення конкретних цілей, що може призвести до неефективності молодіжної політики.
- 10. Відкритий та прозорий процес:** Відкритий процес може призвести до розголосу та критики з боку громадськості, що ускладнить прийняття рішень та реалізацію молодіжної політики.

Назва
сесії

Молодіжна робота та участь молоді

Компетенції**Знання:**

- основних принципів та форм участі молоді в молодіжній роботі;
- інструментів взаємодії суб'єктів молодіжної роботи;
- вимог до професійних компетенцій фахівця з питань молоді (молодіжного працівника).

Уміння:

- застосовувати різні форми залучення молоді до проведення молодіжної роботи.

Навички:

- застосування різних інструментів формування та реалізації молодіжної роботи;
- взаємодії з молоддю.

Час сесії**160 хв.****Цілі сесії**

Сформувати розуміння основних принципів та форм участі молоді, ознайомитися з професійним стандартом «Фахівець з питань молоді, молодіжний працівник», зрозуміти роль та функції основних суб'єктів молодіжної роботи.

Необхідні матеріали

Аркуші фліпчарту, фломастери чи маркери, підготовлений макет драбини (сходинок за Гартом), презентація щодо професійного стандарту.

Матеріал для розповсюдження: картки з ролями, картки з описом громади та картки з ходом гри (або слайди).

Передумови

Професійний стандарт «Фахівець з питань молоді, молодіжний працівник». Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. Нормативно-правові акти, які стосуються молодіжної інфраструктури та суб'єктів молодіжної роботи.

Покрокова інструкція

1. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА. ДИСКУСІЯ – 30 хвилин

Поясніть учасникам «Рівні участі молоді» з «Драбини Харта» (можна зобразити на підлозі, підготувавши сходинки заздалегідь) та запросіть їх поділитися, на яких рівнях формування та реалізації молодіжної політики найчастіше перебувають молоді люди в їхній громаді (якщо «драбина» буде на підлозі, то учасники можуть стати біля відповідної сходинки).

Запитайте:

1. Які виклики вони бачать для участі молодих людей у формуванні молодіжної політики? Якою є роль молодіжних працівників, а також представників органів місцевого самоврядування у підвищенні залученості молодих людей до розробки та реалізації молодіжної політики? – 30 хвилин
2. Об'єднайте учасників та учасниць в 4 групи. Підготуйте 8 ситуацій (Матеріал для розповсюдження) та роздайте по 2 картки кожній групі, наприклад ситуація зі сходинки 2 та 7.
3. Попросіть учасників та учасниць визначитися у групі з якою сходинкою пов'язана ситуація та по завершенню обговорення по одному учаснику від групи стати на відповідну сходинку чи сходинки.

Питання для рефлексії:

- Які фактори сприяють підвищенню рівня участі молоді в прийнятті рішень на різних рівнях?
- Яка роль молодіжних працівників та представників органів місцевого самоврядування та державної влади у підвищенні залученості молоді до розробки та реалізації молодіжної політики? (просування по драбині)
- Які можливості ви бачите для підвищення рівня участі молоді в прийнятті рішень на різних рівнях у вашій громаді?

2. ГРУПОВА ВПРАВА. ХТО ТАКІ МОЛОДІЖНІ ПРАЦІВНИКИ І ПРАЦІВНИЦІ? – 35 хвилин

1. Нагадайте учасникам, хто такі МП відповідно до Закону України. Зробіть короткий огляд професійного стандарту.
2. Об'єднайте учасників у мікрогрупи (щоб у кожній групі було 3-4 людини) та попросіть змалювати образ МП (метелик, дерево тощо) та ті основні компетентності, якими він чи вона мають володіти.
3. Запросіть учасників створити галерею картин та прогулятися нею. Біля кожної картини має залишитися по одному представнику групи, щоб у разі виникнення запитань надати відповідь.
4. Запитайте в учасників, які спільні риси вони помітили? Та чи було у когось щось, що кардинально відрізнялося від інших.
5. Продовжте огляд презентації, обговорюючи загальні компетентності МП згідно з професійним стандартом.
6. Попросіть учасників індивідуально подумати, яка з 11 загальних компетентностей у них особисто найбільш розвинута, завдяки чому було досягнуто такого рівня та рівень яку б із компетентностей вони хотіли б покращити.

Питання для рефлексії:

- Які ключові компетентності були визначені для молодіжних працівників у ході вправи? Як вони відображають сучасні вимоги та потреби роботодавців у цій сфері?

3. СИМУЛЯЦІЙНА ГРА – ЗАСІДАННЯ МОЛОДІЖНОЇ РАДИ – 95 хвилин

1. Запропонуйте учасникам та учасницям взяти участь у симуляційній грі «Розробка стратегії молодіжної роботи містечка Х».
2. Коротко розкажіть про гру, поясніть у загальних рисах сенс гри та послідовність етапів. Надайте учасникам інформацію про громаду та роздайте ролі.

Хід гри:

- **перший етап:** учасники витягують ролі і сідають відповідно до них (члени молодіжної ради разом, представники влади окремо, всі інші займають вільні місця). Серед членів Молодіжної ради обирають Голову і Секретаря засідання, вони займають місця перед аудиторією. Починається засідання, зачитується порядок денний, запрошуються до слова гості (наприклад, міський голова або заступник).
- **другий етап:** йде засідання, ухвалюються рішення, виносяться питання на обговорення, тривають дискусії. Кожен виконує свою роль відповідно до характеристик, зазначених у картці.
- **третій етап:** приходять до спільного рішення. Визначають основні напрями/розділи Стратегії. Завершення засідання.
- **четвертий етап:** рефлексія учасників гри. Коментарі від модератора.

Завершення гри:

Запросіть усіх учасників та учасниць стати в коло. Скажіть, що для завершення симуляційної гри необхідно вийти з ролей і «повернутись» у власне тіло, до своїх ідентичностей. Для цього попросіть їх зімітувати рухи, начебто вони знімають із себе скафандр. Покажіть ці рухи на власному прикладі. Після того як всі учасники здійснять символічну процедуру «зняття скафандра», запросіть кожного по черзі назвати своє ім'я і свій улюблений десерт. Ви можете розпочати з себе і далі рухатися по колу в будь-якому напрямку або запропонувати комусь із учасників запустити цей процес. Це допоможе остаточно вийти з ролі і знову «стати собою». Подякуйте усім за участь у симуляційній грі та запросіть сісти в загальне коло.

Перейдіть до обговорення гри в загальному колі:

- Поділіться враженнями від своєї ролі. Як вам було в цій ролі? Чому?
- Як вам працювалося в групах по осередках? Наскільки ви були залучені до командної роботи?
- Чи було враховано вашу думку? Чому так? Чому ні? Чому вам було важливо бути почутим/почутою?
- Як у грі проявилась участь молоді? Чого не вистачало?
- Хто в грі мав менше можливостей впливати на рішення? Чому?
- Чи така ситуація можлива в реальності? З яким результатом?
- Що потрібно врахувати для розробки подібної стратегії?
- Як досвід, отриманий під час гри, може допомогти нам посилити молодіжну роботу в громаді?

Порада для тренера:

Запропонуйте учасникам зголоситись за бажанням на роль голови МР. Зазначте, що ця роль потребуватиме модерації процесів – пленарне засідання, голосування та ухвалення остаточного рішення. Після цього перейдіть до випадкового розподілу ролей – учасники та учасниці витягують картки з описом своєї ролі. Відведіть кілька хвилин на ознайомлення кожного учасника зі своєю роллю.

Ви також можете запропонувати інший варіант стратегії.

Якщо учасників та учасниць менше, ніж кількість запропонованих ролей, то зменшіть їх кількість так, аби в кожному осередку була приблизно однакова кількість учасників та учасниць. І, навпаки, якщо учасників та учасниць більше, ніж кількість запропонованих ролей, то збільшіть їх кількість так, аби в кожному осередку була приблизно однакова кількість учасників та учасниць.

Матеріали для розповсюдження**ДО ВПРАВИ 1.****Картки з ситуаціями⁵⁷**

 1 сходинка. Маніпуляція	 <i>Екологічна громадська організація запросила школярів потримати плакати під час акції «Не дамо знищити міський парк».</i>
 2 сходинка. Декорація	 <i>Учнів міської гімназії, учасників міжнародних обмінів, запросили на концерт з нагоди Дня молоді до мерії міста та урочисто вручили блокноти і сумки з логотипом міста.</i>
 3 сходинка. Символічне залучення (токенізм)	 <i>Громадська організація вирішила подати проєкт на створення молодіжного центру. Написали заявку, склали план. Потім зібрали старшокласників найближчої школи, розповіли про ідею, отримали схвалення і попросили підписати заявку, як ініціативну групу, яка хоче створити центр.</i>
 4 сходинка. Інформування та призначення	 <i>Громада планує пофарбувати навесні лавочки в міському парку та обладнати дитячий майданчик, розроблено відповідний проєкт. Керівництво проєкту доручають 11-класникам та студентам 1 курсу аграрного коледжу, реалізацію проєкту місцеві журналісти висвітлюють в міській газеті.</i>

<p> 5 сходинка. Інформування та консультація</p>	<p> Після успішної реалізації україно-литовського молодіжного проекту «Наша спільна спадщина» між гімназіями Клайпеди та Одеси керівники проекту підбивають зі своїми учнями підсумки та обговорюють можливі напрями продовження україно-литовської молодіжної співпраці.</p>
<p> 6 сходинка. Діалог</p>	<p> Вчителі сільської школи на Волині разом з польськими колегами подали грантову заявку на реалізацію міжнародного проекту з дослідження спільних історичних сторінок. Як буде реалізовуватися проект в Польщі та Україні, вчителі обговорюють разом зі своїми учнями, проговорюючи сильні та слабкі сторони проекту.</p>
<p> 7 сходинка. Проектами керують молоді люди</p>	<p> Учні київського ліцею ініціювали проект створення щотижневої радіогазети «Ліцей-інфо» та самі відповідають за її випуск, дорослі лише періодично контролюють технічний стан радіовузла.</p>
<p> 8 сходинка. Партнерство</p>	<p> Молоді активісти вирішили організувати новий молодіжний центр у місті, що вимагає значних інвестицій та ресурсів. Представники молоді разом з представниками міської ради обговорили всі деталі, визначили бюджет, розподілили відповідальність та разом ухвалили рішення про запуск центру.</p>

ДО ВПРАВИ 3⁵⁸.

Інформація про громаду

У хмарній області, оточеній зеленими долинами та гірськими вершинами, розташоване особливе містечко Х. Це місто, де живе багато активних громадян, зокрема молоді. Вони часто збираються для обміну ідеями, розвитку талантів та створення стратегій для майбутнього, зокрема там вже 3 місяці функціонує Молодіжна рада.

Жителі містечка Х завжди віддавали особливу увагу розвитку своїх молодих громадян, вважаючи, що саме вони є теперішнім та майбутнім міста. Тож в урочистий день, коли містечко планує відзначити свою тисячну річницю, буде ухвалено цільову стратегію молодіжної роботи. Щоб до її написання змогли приєднатися всі охочі мешканці міста, молодіжна рада запросила на відкрите засідання всіх стейкхолдерів для обговорення напрямів Стратегії.

58 Ця гра є адаптацією симуляційної гри «Червоні лінії», яку було розроблено і підготовлено Львівським обласним молодіжним центром у 2021 році в межах діяльності Проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні», що реалізується в межах Плану дій Ради Європи для України на 2018 – 2022 рр. Доступ: <https://rm.coe.int/yfdua-red-lines-simulation-game/1680a4f420>

Опис ролей – картки

Міський голова / міська голова

(місцева влада)

Ти – міський голова / міська голова міста. Ти візіонер, який бачить майбутнє свого міста в яскравих кольорах. Ти відчуваєш велику відповідальність за свою громаду і хочеш надихнути людей на досягнення спільних цілей. Ти завжди виявляєш співчуття до потреб та проблем мешканців міста і намагаєшся знайти оптимальні стратегії для їх вирішення. Ти виступаєш на початку засідання, говориш про віру в молодь і її потенціал, креативні ідеї, які мають увійти до Стратегії. Далі просто спостерігаєш за ходом засідання, іноді відповідаєш на запитання молоді або представників громадськості, які присутні на засіданні.

Заступник/заступниця міського голови з питань молоді та спорту

(місцева влада)

Відомий своїм консервативним підходом та відсутністю підтримки новаторських ініціатив. На твою думку, більше уваги слід зосередити на традиційних аспектах міського життя, таких як інфраструктура чи економіка. Ти не вважаєш пріоритетним розвиток програм для молоді. Заступник міського голови може відчувати вплив консервативних сил у міському управлінні і боятися ризику, пов'язаного з нововведеннями або змінами у молодіжній політиці. На засідання спізнився, не втручався і не просив додаткового слова. Сидів під час засідання і мовчки спостерігав, але взяв слово під час обговорення Стратегії і надав доволі жорсткі коментарі стосовно креативних ідей молоді. Не задоволений змінами в роботі. Він за «старий підхід».

Голова депутатської комісії з питань молоді міської ради

(місцева влада)

Для тебе важливий піар. Ти не дуже розбираєшся в питаннях молодіжної політики, бо це для тебе нова сфера. Ти хочеш використовувати молодь у власних цілях, вона для тебе – ресурс і прекрасна можливість для піару. Тобі важливі всенародна любов, визнання, імідж, використання людей, усунення конкурентів, не втратити рейтинг. Твоє кредо: я знаю краще, що потрібно молоді, бо я голова комітету з питань молоді й маю на неї вплив.

Керівник/керівниця відділу молоді та спорту міської ради

(місцева влада)

Ти вже кілька років очолюєш міський відділ, який опікується питаннями молоді та спорту. Ти завжди на зв'язку з молоддю, слухаючи їхні ідеї та потреби. Твій відділ активно співпрацює з молодіжними організаціями, спортивними клубами та школами, щоб забезпечити різноманітні можливості для розвитку молодіжних ініціатив. Завжди намагаєшся відстоювати ідеї молоді на робочих нарадах із профільним заступником та намагаєшся залучати фінансування на молодіжні проекти. Під час засідання активно береш участь в обговоренні, даєш поради та підтримуєш молодь.

Голова бюджетної комісії в міській раді / Голова департаменту фінансів міської ради

(місцева влада)

Цього року ти був шокований малим бюджетом громади. Тому ти дуже детально аналізуєш кожне рішення, яке стосується виділення коштів. До цільової програми, яка буде ухвалена згодом, ставишся дещо вороже, адже розумієш, що на втілення Стратегії необхідні кошти, яких і так бракує в бюджеті. Тобі важливо закрити першочергові потреби громади: енергетику, освіту, медицину. Ти піддаєш сумніву доцільність проведення того чи іншого заходу для молоді, оскільки твоя мета – економія бюджетних коштів.

Молодий депутат / молода депутатка міської ради

(місцева влада)

Ти завжди був(ла) активною молодою людиною, з високими цілями і великими амбіціями. Наразі твоя головна мета – побудова політичної кар'єри. Ти цікавишся потребами молодих людей та соціально корисними проектами, але не забуваєш і про власний піар. Ти готовий/готова підтримати будь-яку важливу ініціативу, але маєш чітко розуміти, які переваги отримаєш для себе.

Депутат/депутатка від опозиційної партії

(місцева влада)

Ти сильний голос опозиції, який не боїться порушити статус-кво і ставити на порядок денний питання, що можуть бути непопулярними серед інших представників влади. Ти виступаєш за зміни та реформи, спрямовані на поліпшення якості життя громадян і розвиток демократії в нашій країні. Ти завжди готовий/готова виступити за права меншин, захищаючи їхні інтереси на рівних умовах з усіма іншими групами суспільства. Але ти і твоя партія перебуваєте в опозиції до провладної партії, тому ти гостро критикуєш будь-які пропозиції від їхніх представників і представниць.

Працівник/працівниця молодіжного центру

(молодіжні працівники/працівниці)

Ти працюєш в молодіжному центрі від початку його створення (упродовж року). Ти багато спілкуєшся з молоддю, знаєш їхні проблеми, розумієш їхні потреби. Молодь тобі довіряє. Тобі важливо відстоювати інтереси молоді, консультувати й підтримувати молодь, обговорювати з молодими людьми їхній розвиток та відкривати їм можливості. Тобі принципово важливо, щоб під час ухвалення будь-яких рішень, які стосуються молоді, були максимально враховані інтереси і потреби різних груп молодих людей.

Працівник/працівниця центру позашкільної освіти

(молодіжні працівники/працівниці)

Ти керівник/керівниця гуртка з лідерства для школярів міста, що функціонує на базі комунального центру позашкільної освіти. Ти любиш працювати з дітьми та молоддю, вважаєш це своїм покликанням, але взаємодієш здебільшого з активними і «талановитими» дітьми і молодими людьми, які відвідують цей центр, і мало орієнтуєшся в потребах та інтересах інших груп молоді. Тобі важливо, щоб у новій Стратегії були передбачені проекти і заходи для дітей і молоді з твоєї цільової аудиторії.

Ректор/ректорка міського державного університету

(громадськість)

Ти створюєш сприятливе та захопливе навчально-дослідницьке середовище для студентів, викладачів та дослідників. Любиш і можеш впроваджувати нові програми, ініціативи та проекти для підвищення якості освіти в університеті. Часто представляєш університет у громадському просторі та розвиваєш партнерські відносини. Під час засідання підтримуєш діяльність Молодіжної ради та їхні пропозиції. У рамках нової Стратегії наголошуєш на співпраці з молоддю міста, зокрема дві особи від ЗВО є у складі МР.

Голова Ради з питань ВПО

(громадськість)

Ти активно лобюєш інтереси внутрішньо переміщених осіб перед урядовими структурами, міжнародними організаціями та іншими стейкхолдерами. Забезпечуєш захист їхніх прав та інтересів, зокрема виробляєш стратегії та політики для забезпечення захисту й допомоги внутрішньо переміщеним особам. Під час засідання активно представляєш права ВПО і залученість їх у написання Стратегії.

Представник місцевого ЗМІ

(громадськість)

Ти – представник ЗМІ, який прийшов на засідання, щоб надати розголосу цій темі, а саме: адвокації написання Стратегії молоддю міста. Під час засідання ти можеш брати інтерв'ю, цікавитися думками, коментарями та реакцією учасників. Ти плануєш розмістити новину та коментарі про подію на вебресурсі та надати матеріал для офіційного сайту міської ради. Ти підтримуєш позицію міського голови та прагнення молоді зробити місто кращим.

Голова батьківського комітету загальноосвітньої школи

(громадськість)

Ти – ключова особа для взаємодії між школою та батьками, забезпечуєш підтримку шкільних ініціатив та вирішуєш різні питання, пов'язані з навчанням та вихованням в учнях активної громадянської позиції. До складу Молодіжної ради входить молодь з цієї школи, тому цікавишся тим, як приймаються рішення і чи справді враховано голос кожного. Ти граєш як позитивну так і негативну роль – залежить від ситуації.

Голова Громадської організації «За мир та безпеку»

(молодіжні організації)

Ти – відданий захисник міжнародного миру та безпеки. Ти глибоко віриш у важливість співпраці між країнами, мирного вирішення конфліктів та забезпечення глобальної стабільності. Ти береш активну участь у просвітницькій діяльності та підвищенні обізнаності широкої громадськості з питань міжнародної безпеки. Часто організуєш семінари, конференції та інші заходи, спрямовані на підвищення обізнаності та активної участі у вирішенні міжнародних проблем. Ти, як і голова, є голосом миру, який прагне побудувати більш безпечний та гармонійний світ для майбутніх поколінь. Тобі важливо, щоб європейські практики і підходи застосовувались і у вашій громаді, саме тому ти і долучився/долучилася до розробки Стратегії.

Активний громадянин / громадянка міста

(молодіжні організації)

Ти завжди береш участь у громадських обговореннях, ініціативах та заходах, спрямованих на поліпшення якості життя у місті. Маєш розуміння, які процеси відбуваються в місті, як влада співпрацює з громадськістю тощо. Ти підтримуєш різні спільноти у місті, такі як молодіжні організації, благодійні фонди, екологічні групи тощо. Можеш організовувати заходи, спрямовані на підтримку та розвиток цих спільнот, якщо бачиш у цьому також і свою вигоду.

Представник/представниця молодіжної релігійної організації «Голуби надії»

(молодіжні організації)

Ти – представник/представниця молодіжної релігійної організації «Голуби надії», яка активно працює в громаді. Ти з однодумцями намагаєшся активно залучати молодих людей громади до вашої діяльності через організацію та проведення різноманітних молодіжних заходів в місті – концертів, театральних вистав, літніх таборів. Ти з однодумцями виступаєш за традиційні сімейні та духовні цінності. Ти дещо з недовірою ставишся до ухвалення нової Стратегії, адже побоюєшся, що вона сприятиме поширенню «нетрадиційних» цінностей серед молоді міста.

Представник студентської ради міського державного університету

(молодіжні організації)

Ти активний і впливовий член студентської спільноти. Представляєш інтереси студентів перед адміністрацією університету та міською владою, працюючи на благо студентів та їхнього навчального середовища. Ти є голосом студентів у процесі ухвалення рішень та розробки університетської політики. Ти – важлива сполучна ланка між адміністрацією, викладачами та студентами, що сприяє створенню спільного та продуктивного середовища для навчання та розвитку.

Голова Асоціації організацій учнівського самоврядування

(молодіжні організації)

Ти – важливий ланцюжок зв'язку між учнівськими організаціями та адміністрацією шкіл. Ти відомий/відома своєю активною позицією та здатністю до співпраці з різними сторонами для досягнення спільних цілей. Ти демонструєш відданість ідеям демократії та активної участі учнів в ухваленні рішень, що стосуються їхнього навчання та життя в школі. Захищаєш інтереси учнів, допомагаючи вирішувати проблеми та вносити пропозиції щодо покращення умов навчання та життя в школі. Представники Асоціації входять до складу Молодіжної ради.

Представник/представниця Молодіжної ради міста 1-го скликання

(Молодіжна рада)

Ти – представник/представниця Молодіжної ради, створеної три місяці тому. За цей час тобі та іншим молодим людям вдалося реалізувати кілька молодіжних проєктів. Твоя Молодіжна рада має амбітні плани просування інтересів молодих людей у громаді. Ти усвідомлюєш, що Молодіжна рада – це представницький орган, метою якого є відстоювання інтересів і реагування на потреби різних молодих людей в громаді. Але як ексголова студентського самоврядування училища, в якому ти навчався/навчалася, ти найбільше опікуєшся інтересами студентів свого закладу освіти.

Голова молодіжної ради міста (дієвої)

(молодіжна рада)

Ти – представник/представниця Молодіжної ради, створеної три місяці тому. За цей час тобі разом з іншими молодими людьми вдалося реалізувати декілька молодіжних проєктів. Твоя Молодіжна рада має амбітні плани просування інтересів молодих людей в громаді. Ще кілька років тому ти очолював/очолювала Раду старшокласників у місті, тому тобі небайдужі інтереси і потреби шкільної молоді, ти прагнеш, щоб до них більше дослухалися і частіше враховували їхню думку. Тобі важливо, щоб участь молоді була не лише на папері, а й на практиці. Під час засідання ти виконуєш роль модератора, відкриваєш і закриваєш засідання, озвучуєш регламент роботи, надаєш слово присутнім, стежиш за часом, проводиш голосування за напрямки Стратегії, озвучуєш остаточний варіант напрацьованої Стратегії.

Волонтер Молодіжної ради міста

(Молодіжна рада)

Ти – молодіжний активіст / молодіжна активістка, що представляє ромську громаду в містечку X. Тобі довелося пройти нелегкий шлях, щоб здолати упереджене ставлення до себе і здобути вищу освіту в обласному центрі. Ти повернувся/повернулася в рідне місто, бо тут твоя родина, друзі, люди твоєї культури, яку ти дуже поважаєш і цінуєш. Ти прагнеш змінити ставлення до ромів з боку громади та зменшити напруження. Ти також занепокоєний/занепокоєна нападами на ромів з боку радикально налаштованих молодиків. Ти віриш, що нова Стратегія допоможе об'єднати мешканців громади і зробити життя в місті більш комфортним для кожного.

Член Молодіжної ради міста (3 особи)

(Молодіжна рада)

Ти – активний член діючої молодіжної ради. Повністю підтримуєш рішення Голови. Іноді пропонуєш свої ідеї або надаєш коментарі під час ходу засідання. Загалом дуже позитивно налаштований, допоки вашу діяльність не починає критикувати влада.

Молода людина з числа ВПО

(молоді люди громади)

Ти – внутрішньо переміщена особа, переїхав/переїхала з містечка Y до містечка X. Ти – студент/студентка, навчаєшся дистанційно. Ти – активна молода людина, тобі важливо домогтися розвитку молоді в громаді й донести позицію від імені внутрішньо переміщених осіб. Ти підтримуєш молодіжні активності та категорично проти будь-якого роду дискримінацій, упереджень та утисків як щодо молоді з числа ВПО, так і до представників інших груп, що проживають у місті.

Молода людина з сільської місцевості

(молоді люди громади)

Ти – молода людина, яка проживає в селі неподалік містечка X. Тобі 18 років, ти щойно закінчив/закінчила школу. У твоєму селі поганий інтернет-зв'язок і відсутні можливості для молоді реалізувати себе та брати участь у змістовному дозвіллі, окрім маленької кімнатки в сільському будинку культури, де ти з однодумцями збираєшся раз на тиждень, щоб організувати для місцевої молоді бодай щось – ігри, кіноперегляди, творчі вечори чи дискотеки. Ти долучився/долучилася до робочої групи із написання нової Стратегії, щоб створити більше можливостей для сільської молоді.

Молода людина з інвалідністю

(молоді люди громади)

Ти людина з інвалідністю (маєш проблеми із зором). Тобі 27 років, ти майже повністю незрячий/незряча, відчуваєш самотнім/самотньою. Тебе дратує, що тебе всі жаліють. Ти маєш активну громадянську позицію і хочеш себе реалізувати. Ти – творча особистість. Незважаючи на проблеми з зором, виготовляєш вдома авторське мило ручної роботи. Не всі розуміють, як важко тобі самому/самій пересуватися містом. Немарковані світлим бордюри та сходи є для тебе викликом. Один світлофор з озвученням трохи полегшує пересування містом, але цього недостатньо. Ти трохи читаєш шрифтом Брайля, але в місті мало об'єктів, які марковані цим шрифтом. Про тактильну плитку, яка б давала орієнтир під час пересування, варто тільки мріяти. Ти мрієш, що колись твоє місто стане повністю доступним для таких, як ти, і активно працюєш у цьому напрямку, долучаєшся до різного роду обговорень та робочих груп.

Представник/представниця ЛГБТІК+ спільноти

(молоді люди громади)

Ти представляєш одну з найбільш незахищених категорій у твоїй громаді. Тобі 25 років, ти працюєш і навчаєшся в університеті заочно. Ти маєш бісексуальну орієнтацію, про яку відкрито заявляєш. Ти молода, активна й амбітна людина, яка прагне себе реалізувати в житті. Однак тобі перешкоджає упереджене ставлення більшої частини громади, особливо старших людей. Ти розумієш, що не кожен представник/представниця ЛГБТІК+ спільноти може відкрито говорити про свою ідентичність. За те, що ти гей, лесбійка, трансгендерна або квір-персона, тебе можуть звільнити з роботи, виселити з орендованого житла або просто побити. Ти долучився/долучилася до напрацювання нової Стратегії, бо вбачаєш в цьому шанс змінити ситуацію на краще для представників і представниць своєї спільноти та зробити життя в громаді більш комфортним для людей з різними ідентичностями.

Молода мати

(молоді люди громади)

Ти часто береш участь у волонтерських ініціативах та проєктах розвитку громади. Допомогаєш у влаштуванні шкільних заходів, організації благоустрою місцевих територій. Ти активно залучаєш свою сім'ю до громадського життя. А також стимулюєш своїх дітей до участі у спортивних змаганнях, культурних заходах, молодіжних організаціях тощо. Тому ти зацікавлена у написанні нової Стратегії, де будуть враховані інтереси всіх груп населення.

Молодий ветеран

(молоді люди громади)

Ти особа, яка пройшла службу в армії та повернулася до цивільного життя зі значним досвідом та відданістю своїй країні. Ти – символ мужності, відваги та самопожертви. Часто виступаєш голосом підтримки ветеранів, які потребують медичної допомоги, психологічної реабілітації та соціальної інтеграції.

Ти також часто виступаєш як наставник для молодих людей, тому тобі цікаво брати участь в обговоренні Стратегії і додати до неї інфраструктурні рішення/проєкти, які будуть необхідні в громаді.

Назва сесії

Партнерство та адвокація в молодіжній роботі

Компетенції

Знання:

- сутності та ролі адвокації;
- основних принципів партнерства у молодіжній роботі.

Уміння:

- застосовувати різні інструменти адвокації та налагодження партнерства.

Навички:

- взаємодії з молоддю.

Час сесії

105 хв.

Цілі сесії

Сформувати розуміння партнерства та адвокації, їх ролі в молодіжній роботі. Ознайомити з основними аспектами підтеми.

Необхідні матеріали

Аркуші фліпчарту, фломастери чи маркери, слайди або оформлений листок фліпчарту з алгоритм адвокаційної кампанії, картки із ситуаціями.

Покрокова інструкція

Групова робота

ВАРІАНТ ВПРАВИ 1. «АДВОКАЦІЙНА КАМΠΑНІЯ» – 60 хвилин

1. Нагадайте учасникам та учасницям, що таке адвокація, які її основні етапи та кроки реалізації.
2. Об'єднайте учасників у групи та запропонуйте їм продумати адвокаційну кампанію (визначивши проблему, мішені, стейкхолдерів, партнерів, комунікаційні повідомлення тощо) історії про Попелюшку або надайте проблемні ситуації в громаді, які можна вирішити завдяки адвокаційним кампаніям. Нагадайте учасникам, що ми говоримо про молодіжну роботу.

Обговорення та рефлексія

- Як і чому ви обрали саме цю проблему кампанії?
- Які методи ви використали для ідентифікації цільової аудиторії та стейкхолдерів вашої кампанії?
- Які засоби комунікації ви запропонували для досягнення цілей вашої кампанії? Як їх ефективність можна оцінити?
- Як ви оціните успішність вашої кампанії, основні досягнення та вплив?

ВАРІАНТ ВПРАВИ 2. «ДЕБАТИ» – 60 хвилин

1. Поясніть учасникам, що зараз буде відбуватися симуляційна вправа – дебати.
2. Об'єднайте учасників у 3 групи (підготуйте наперед листочки з написом ролі і попросіть учасників витягнути кожному та кожній 1 папірець) – молодь, ОМС, судді (або бізнес, інвестори, міжнародні донори тощо). Група молоді та ОМС має бути рівнозначною, третя група по чисельності має бути найменшою, але не менше 3 осіб.
3. Поясніть, що відповідно до опису ситуації (теми дебатів) учасникам потрібно буде протягом 5-10 хвилин (в залежності від кількості учасників) придумати аргументи аби відстояти свою точку зору.
4. Виведіть на екран інструкцію щодо проведення дебатів та власне ситуацію до обговорення (Матеріал до розповсюдження)
5. Промодеруйте дебати.
6. Якщо третя група у вправі «судді», то варто надати учасникам та учасницям критерії, за якими вони мають оцінювати виступи (аргументи) команд і у підсумку визначити переможців. Якщо ж третя група – це бізнес, інвестори, міжнародні донори тощо, то вони повинні прийняти рішення щодо того, наприклад, чи мають бажання та можливості підтримати розвиток молодіжної роботи та молодіжної політики в громаді. Якщо так, то що конкретно вони пропонують.

Обговорення та рефлексія:

- Які аспекти ситуації виявилися найбільш складними для аргументації?
- Чи були у вас особисті переконання чи погляди, які змінилися після цієї вправи? Якщо так, то які саме?
- Які важливі уроки ви вивчили з ролі, яку ви грали в цій симуляційній грі?
- Що можемо вважати компромісом у даній ситуації? Чому важлива стратегія «перемога-перемога»?
- Як може виглядати адвокаційна кампанія по вирішенню такого питання?

Додатково: після дебатів ви можете запропонувати учасникам та учасницям продумати адвокаційну кампанію щодо вирішення проблеми.

Групова робота

«АНАЛІЗ СИТУАЦІЙ» – 55 хвилин

1. Підготуйте картки з різними ситуаціями, які можуть виникнути в молодіжній роботі, наприклад: молодіжна громадська організація виявила бажання співпрацювати з вашим молодіжним центром для проведення спільного проекту або бюджет на молодіжні ініціативи скорочено на 50% тощо.

2. Об'єднайте учасників у групи. Кожна група отримує одну або кілька карток із ситуаціями. Групам потрібно обговорити, як вони реагуватимуть на ці ситуації та як вони можуть використати можливості для партнерства або подолати виклики.
3. Після того як усі групи пройшли свої ситуації, проведіть загальну дискусію. Групи можуть поділитися своїми стратегіями та рекомендаціями. Обговоріть, які можливості та виклики є спільними для всіх ситуацій та як можна використати партнерство для досягнення кращих результатів.
4. Завершіть вправу короткими висновками та наголосіть на важливості партнерства в молодіжній роботі.

Матеріали для розповсюдження

ДО ВПРАВИ «ДЕБАТИ»

Хід дебатів:

1. Дебати відбуваються у два раунди. Перший раунд розпочинає молодь. Роль «ОМС» наводити переконливі контраргументи, а «молоді» наводити свої аргументи, але намагаючись реагувати на контраргументи. Другий раунд розпочинає ОМС, наводячи свої аргументи. Роль «Молоді» наводити переконливі контраргументи, а «ОМС» наводити свої аргументи, але намагаючись реагувати на контраргументи. Між раундами команди мають до 5 хвилин часу або змінити учасників та домовитися про «лінію гри» наступного раунду.

Раунди відбуваються за схемою: перший/перша учасник/учасниця групи «Молодь» наводить аргумент для першого/першої учасника/учасниці групи «ОМС», а він/вона вже наводить аргумент другому/другій учаснику/учасниці команди «Молоді». В другому раунді схема та ж, лише починає команда «ОМС». Наприклад, якщо у вас в групі 19 учасників, з яких 3 – це судді, то схема раундів буде виглядати наступним чином:

2. Запропонуйте командам історію:

В громаді N, що розташована на півночі країни серед густих лісів, проживає 60000 населення. У молоді виникла пропозиція створити молодіжний центр. Молодь звернулася до органів влади з таким проханням. ОМС відповіли, що наразі, під час повномасштабного вторгнення, це питання не на часі.

Молодь дізналася, що в громаді є два приміщення, які наразі пустують. Одне з приміщень нещодавно відремонтоване, а інше – потребує ремонту. Також молоді стало відомо, що у відділі молоді та спорту є вакантні місця.

Завдання «Молоді» – домовитися про виділення приміщення та створення МЦ.

Завдання «ОМС» – обґрунтувати неможливість створення МЦ.

Назва
сесії

Комунікація та взаємодія суб'єктів молодіжної роботи

Компетенції

Знання:

- форм і методів комунікації з питань молодіжної роботи.

Уміння:

- налагоджувати співпрацю з різними групами молоді.

Навички:

- комунікації для ефективної співпраці суб'єктів молодіжної роботи.

Час сесії

120 хв

Цілі сесії

Сформувати розуміння способів комунікації з молоддю та іншими суб'єктами в молодіжній роботі. Ознайомити з основними аспектами підтеми

Необхідні матеріали

Аркуші фліпчарту, фломастери чи маркери, літери для активності щодо формування команд, картки зі способами комунікації, картки з ролями.

Передумови

–

Покрокова інструкція

1. Індивідуальна робота – 25 хвилин

Запропонуйте учасникам в колі поділитися тими ефективними способами комунікації, які вони застосовують у своїй громаді. Підготуйте заздалегідь презентацію про різні канали комунікації, про особливості їх використання тощо.

2. Групова вправа

ВАРІАНТ ВПРАВИ 1. «КОМУНІКАЦІЙНІ КАНАЛИ 1.0» – 60 хвилин

1. Об'єднайте учасників у групи. Для цього заздалегідь підготуйте слова з молодіжного сленгу (комунікації), наприклад, краш, закшквар тощо та роздрукуйте (напишіть) кожну літеру кожного слова на окремому папірці. Слова мають бути недовгими аби у вас сформува-лося 4 групи учасників (можуть бути неоднорідні). Роздайте учасникам літери та нехай вони спробують здогадатися, що це за слова і «скластися» в них.
2. Роздайте (навмання) групам такі способи комунікації з молоддю, як Соціальні мережі, Мобільні додатки, Блоги, Офлайн-події чи Онлайн-події тощо. І так само навмання роздайте ролі – відділ молодіжної роботи в ОДА, молодіжна громадська організація, молодіж-ний працівник у громаді, міжнародна організація тощо.
3. Запропонуйте кожній групі підготувати коротку сценку, де вони продемонструють, як планують використовувати свої способи комуні-кації у своїй ролі для підвищення активності молоді в громаді.
4. Проведіть рефлексію про переваги та недоліки кожного способу.

ВАРІАНТ ВПРАВИ 2. «КОМУНІКАЦІЙНІ КАНАЛИ 2.0» – 60 хв.

1. Об'єднайте учасників у групи. Для цього заздалегідь підготуйте слова з молодіжного сленгу (комунікації), наприклад, краш, закшквар тощо та роздрукуйте (напишіть) кожну літеру кожного слова на окремому папірці. Слова мають бути недовгими аби у вас сформува-лося 4 групи учасників (можуть бути неоднорідні). Роздайте учасникам літери та нехай вони спробують здогадатися, що це за слова і «скластися» в них.
2. Роздайте (навмання) групам такі канали комунікації з молоддю як Instagram, TikTok, Facebook, Telegram-канал тощо та запропонуйте придумати повідомлення для молоді про 1) якусь подію; 2) відкриття молодіжного центру тощо у ролі ОМС. Тематику повідомлення можна придумати самостійно, але головна мета – підвищення активності молоді в громаді. Ви можете запропонувати зняти відео до 2 хвилин, написати пост на 2 абзаци тощо.
3. Проведіть рефлексію про переваги та недоліки кожного каналу комунікації.

3. ГРУПОВА ВПРАВА «РІВНІ СЛУХАННЯ» – 35 хв.

1. Попросіть учасників сформувані два рівнозначні кола – зовнішнє та внутрішнє – та стати обличчям одне до одного.
2. Поясніть, що рухатися буде лише зовнішнє коло, а внутрішнє залишатися на місці. Загалом у вправі буде 4 раунди, кожен з яких три-ватиме 3 хвилини, а завдання та тема для обговорення (Матеріал для розповсюдження) будуть озвучуватися перед кожним раундом. Відповідно, буде відбуватися і зміна партнера у парі.
3. Попросіть учасників нотувати (або запам'ятовувати) свої відчуття у кожному раунді вправи.

Дебрифінг:

- Які відчуття ви мали під час кожного раунду, коли вам потрібно було тільки слухати?
- Чи відчували ви різницю в рівнях уваги між раундами, коли ви були активним слухачем та коли були розповідачем?
- Чи було важко утриматися від відповідей чи коментарів під час тих моментів, коли було завдання мовчати?
- Які навички активного слухання ви вважаєте найважливішими для молодіжної роботи?
- Які виклики пов'язані з активним слуханням можуть зустрічатися у молодіжній роботі і як їх можна подолати?
- Яке значення має активне слухання для побудови довіри та взаєморозуміння у взаємодії з молоддю?

АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ ОБОХ ГРУПОВИХ ВПРАВ «УЗИ СПІВПРАЦІ»⁵⁹ – 95 хв.

1. Поясніть, що мета цієї вправи – скласти «карту» взаємовідносин між чотирма «акторами»
2. Об'єднайте учасників/учасниць в чотири рівні групи, які представляють чотирьох «акторів» у молодіжній роботі та політиці: Міністерство молоді та спорту України, ОМС, Молодіжний центр (або Молодіжна Рада), соціально відповідальний бізнес. Ви можете змінити ролі під групу, учасників тощо.
3. Видайте кожній групі маркер та аркуш паперу А4 для записів і попросіть їх, щоб протягом 10 хвилин вони разом визначили роль, яку відіграє в молодіжній роботі та молодіжній політиці їхній «актор», його природу, головні функції, які він виконує. Під кінець обговорення їм слід визначитися з п'ятьма найважливішими функціями.
4. Потім вони мають підготувати свої «листки для запису». Видайте кожній групі великий аркуш паперу (А3 або папір для фліпчарту) і червоний маркер, попросіть їх написати вгорі аркуша «актора», якого вони представляють, а нижче – його п'ять найважливіших функцій.
5. Об'єднайте групи, щоб вони представили свої «листки для запису». Нехай групи обмінюються своїми думками. Спитайте їх, чи згодні вони щодо основних функцій цих чотирьох «акторів». За бажанням під час обговорення групи можуть доповнити відповідні списки.
6. Потім знову кожній групі видайте зелений маркер. Дайте їм 15 хвилин, щоб визначити, що їм потрібно одне від одного для виконання своїх функцій. Коли час буде добігати кінця, попросіть групи визначити дві найбільш важливі вимоги, які вони висунуть іншим «акторам», і перелічити їх в окремому списку під заголовком, зробленим зеленим кольором.
7. Роздайте копії «правил гри», продивіться їх та з'ясуйте, що повинен робити кожен учасник/кожна учасниця. Потім зберіть «листки для запису» та розкладіть їх у середині кімнати у формі квадрата на відстані близько 1 м. Попросіть кожен групу зайняти місце біля свого «кутка».
8. Роздайте кожній групі шість ниток з клубка або пряжі, скотч та синій маркер.
9. Тепер почніть переговори. Кожен раунд переговорів повинен тривати 10 хвилин. Нагадайте учасникам/учасницям, що їхня мета – створити «мапу» відносин між різними «акторами», і при досягненні згоди одна нитка з'єднає за допомогою скотча два листки, що означає приймання на себе відповідальності.

59 Адаптована під тему посібника вправа «Узи співпраці». URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/making-links>

Дебрифінг:

- Які основні взаємозалежності та взаємовідносини між різними акторами вам вдалося виявити?
- Чи змінилося ваше розуміння ролі вашої групи та її взаємодії з іншими акторами під час вправи?
- Які виклики виникали під час визначення функцій та потреб вашого «актора»?
- Які компроміси або спільні рішення були досягнуті під час переговорів?

Матеріали для розповсюдження**ДО ВПРАВИ «РІВНІ СЛУХАННЯ»**

- 1 раунд – «учасники зовнішнього кола» мовчки слухають, як «учасники внутрішнього кола» розповідають про найкращий день свого життя.
- 2 раунд – «учасники внутрішнього кола» мовчки слухають та подумки планують свій наступний день, поки «учасники зовнішнього кола» розповідають рецепт улюбленої страви,
- 3 раунд – «учасники зовнішнього кола» розповідають, що їх надихає в молодіжній роботі (або просто в своїй роботі), а «учасники внутрішнього кола» порівнюють це зі своїми відчуттями/почуттями.
- 4 раунд – «учасники внутрішнього кола» розповідають про фільм чи книгу, яка запам'яталася, а «учасники зовнішнього кола» уважно слухають, намагаючись запам'ятати усі деталі.

Назва
сесії

Лідерство та командна робота

Компетенції

Знання:

- ролі лідерства та комунікації в молодіжній роботі.

Уміння:

- розвивати навички слухання, впливу та співпраці з молоддю.

Навички:

- комунікації для ефективної співпраці суб'єктів молодіжної роботи;
- командної роботи.

Час сесії

90 хвилин

Цілі сесії

Акцентувати увагу на важливості діалогу, обговорити про роботу в команді (ролі) та взаємодія з різними групами молоді. Ознайомити з основними аспектами підтеми

Необхідні матеріали

Аркуші фліпчарту, фломастери чи маркери, ручки, папір А4.
Матеріал для розповсюдження: сценарії конфліктної ситуації.

Передумови

-

Покрокова інструкція

ВАРІАНТ ВПРАВИ 1. «ДІАЛОГ» – 90 хвилин

Об'єднайте учасників на дві більш-менш рівнозначні групи.

Поясніть учасникам, що вони будуть обговорювати тему з позиції «за» та «проти». ВИ можете їм запропонувати тему або учасники та учасниці можуть обрати тему, пов'язану з молодіжною роботою, самостійно. Тема повинна бути також аби в ній було місце позиції «за» та «проти». Якщо вибір за учасниками та учасницями, то оберіть кілька тем, де можна чітко визначити позиції «за» та «проти» та проголосуйте за одну з тем.

Поясніть, що кожна група матиме до 10 хвилин на те, щоб придумати свої аргументи. Принцип спілкування полягає в тому, що учасники по черзі говорять аргументи одне одному, а слухачі перефразовують їх, щоб переконатися, що зрозуміли правильно.

Після виконання вправи запропонуйте учасникам сісти в коло й обговорити прожитий досвід.

Механіка вправи полягає в тому, що перший учасник із команди «за» висловлює свій аргумент представнику команди «проти», що сидить навпроти. Слухач не вносить ніяких додаткових елементів, лише вислуховує аргумент і коротко перефразовує його суть. Якщо спікер погоджується, що його почули правильно, тоді його опонент перетворюється зі слухача на розповідача і висловлює свій аргумент наступному представнику команди «за». Таким чином ми говоримо та повертаємо сенс наших слів по черзі, доки кожен не матиме розуміння, що його почули правильно. Останньому учаснику сенс його аргументу повертає той, хто говорив свій аргумент першим. Якщо у вас непарна кількість учасників, починайте з більшої групи.

Запитання для рефлексії:

- Як ви себе відчуваєте після вправи?
- Що вам було легше: висловлювати свій аргумент чи намагатися зрозуміти аргумент опонента?
- Які фактори допомагали вам почути та повернути сенс? Що ускладнювало цей процес?
- Як ви думаєте, які з цих навичок можуть бути корисними у молодіжній роботі?

ВАРІАНТ ВПРАВИ 2. «ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ В МОЛОДІЖНІЙ РОБОТІ» – 90 хвилин

1. Об'єднайте учасників та учасниць у 4 групи.
2. Кожній групі надайте сценарій конфліктної ситуації, яка може виникнути в молодіжній роботі (Матеріал для розповсюдження).
3. Кожна група має обговорити свій сценарій вирішення та продемонструвати сценку, в якій показати іншим групам суть конфлікту і його вирішення.
4. Учасники можуть застосовувати різноманітні стратегії комунікації, лідерства та співпраці для досягнення консенсусу та вирішення конфлікту.
5. Після презентації запитайте в інших учасників, чи зрозуміли вони суть конфлікту та стратегію вирішення.
6. Далі учасники можуть пояснити обрані стратегії та аргументувати свої рішення.
7. Після презентацій усіх груп обговоріть результативність кожного рішення.
8. Завершіть вправу короткими висновками, відзначивши важливість ефективної комунікації, лідерства та співпраці у вирішенні конфліктів у молодіжній роботі.

Запитання для рефлексії:

- Чи були у вашій групі різні точки зору на конфліктну ситуацію? Як ви їх враховували під час ухвалення рішення?
- Які стратегії комунікації та взаємодії з молоддю ви вважаєте найбільш ефективними у вашій громаді?

ВАРІАНТ ВПРАВИ 3. «СТВОРЕННЯ МОЛОДІЖНОГО ЦЕНТРУ» – 90 хв.

1. Об'єднайте учасників в три групи.
2. Підготуйте наперед стіл, на якому будуть розміщені різноманітні матеріали, з яких можна зробити молодіжний центр/простір. Наприклад, пластилін, папір, клей, фломастери, фігурки людей, можливо коробки тощо.
3. Скажіть учасникам, що вони можуть взяти на столі той матеріал, який їм потрібний аби побудувати молодіжний центр. У них на це буде 15 хвилин. Наприкінці кожна команда має розповісти коротко історію свого МЦ/МГП, мету, наповнення тощо.
4. В процесі створення центру (через хвилин 7) кожній команді дайте додаткове завдання, написане на папері, наприклад, «біля вашого МЦ обов'язково має бути велопарковка або пандус» тощо.
5. Після представлення (до 2 хвилин кожне) зберіться в спільне коло та обговоріть такі питання:
 - Як ви розподілили ролі у вашій команді під час виконання завдання? Чи був у вас лідер?
 - Як додаткові завдання вплинули на ваш процес роботи та як ваша команда впоралася з ними?
 - Які аспекти вашого молодіжного центру ви вважаєте найважливішими і чому?

ВАРІАНТ ВПРАВИ 4. «МІСІЯ (НЕ)ЗДІЙСНЕНА» – 90 хв.

1. Приготуйте для групи на фліпчарті 10 завдань (Матеріал для розповсюдження), які вони повинні всі разом виконати протягом 25 хвилин, а потім презентувати. Завдання повинні бути не складними, а якщо для їх виконання потрібні додаткові матеріали, то підготуйте їх заздалегідь. Якщо у вас достатньо велика кількість учасників, то ви можете об'єднати їх у 2-3 групи і роздати їм однакові питання на фліпчарті. Але тоді зважте на час для презентації і зменшіть час для підготовки відповідей.
2. Попросіть учасників представити відповіді.
3. **Зберіться в спільне фото й проведіть дебрифінг:**
 - Як ви організували свою роботу для виконання всіх завдань?
 - Чи змінили ви свої підходи до розв'язання завдань у процесі виконання вправи?
 - Як взаємодія всередині команди вплинула на результати виконання завдань?
 - Що б ви змінили в організації вашої командної роботи, якби мали можливість виконати вправу знову?

Після вправ на командотворення запропонуйте учасникам слайд про етапи формування команди, наприклад за Токменом, та обговоріть цей процес у їхніх командах/колективах та у роботі з молоддю.

Матеріали для розповсюдження

СЦЕНАРІЇ КОНФЛІКТНОЇ СИТУАЦІЇ ДО ВПРАВИ 2. «ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТУ В МОЛОДІЖНІЙ РОБОТІ»

1. Молодіжна організація, що займається питаннями сексуальної освіти серед молоді, має конфлікт інтересів з іншими громадськими організаціями, які дотримуються консервативних поглядів і виступають проти внесення таких тем до шкільної програми.
2. У команді молодіжного центру, яка працює над новим освітнім проектом для молоді, виникають конфлікти через відсутність ефективної комунікації та взаєморозуміння. Деякі учасники відчують, що їхні ідеї та пропозиції не враховуються, що призводить до розчарування та недовіри в команді.
3. Молодіжна організація, що працює над поширенням інформації про права молоді, зіткнулася з конфліктом із місцевими ЗМІ, які не бажають публікувати матеріали про їхні ініціативи через власні інтереси чи політичні погляди.
4. Молодіжний проект із підтримки розвитку творчих здібностей учнів стикається з опозицією деяких батьків, які вважають, що участь у проекті відволікає дітей від навчання та загрожує їхньому майбутньому.

ЗАПИТАННЯ ДО ВПРАВИ 4. «МІСІЯ (НЕ)ЗДІЙСНЕНА»

Приклади завдань/питань:

1. Запишіть найменший та найбільший розмір взуття членів команди
2. Перелічіть місяці народження учасників
3. Придумайте символ, який характеризує вас як спільну групу та намалюйте його.
4. Порахуйте кількість ламп в приміщенні
5. Напишіть список країн, куди мріють потрапити члени команди
6. Запишіть на картках ті групи молоді, які сьогодні є у ваших громадах.
7. Запишіть не менше 5 найактуальніших потреб молоді у ваших громадах (у вашій громаді)
8. Зліпіть з пластилину або намалюйте символ, який для всіх в групі символізує молодіжну роботу.
9. Зробіть спільне фото, яке б відображало тему « Молодіжна політика»
10. Заспівайте разом пісню або розкажіть вірш, де в тексті є слово «Україна»

Назва
сесії

Планування та реалізація молодіжних проєктів

Компетенції

Знання:

- сутності проєктного циклу.

Уміння:

- розробляти молодіжні проєкти.

Навички:

- застосування різних методів управління часом;
- планування проєктів із молоддю.

Час сесії

90 хвилин

Цілі сесії

Ознайомити з основними аспектами підтеми, розширити знання та навички з проєктного менеджменту.

Необхідні матеріали

Аркуші фліпчарту, фломастери чи маркери, ручки, папір А4, фасилітаційна тканина, наліпки або клейкі папірці, презентація про етапи проєктного циклу, картки з описом проблем чи назвою теми.

Передумови

-

Покрокова інструкція

Групова вправа

ВАРІАНТ 1. «СВІТОВЕ КАФЕ» – 90 хвилин

1. Попросіть учасників проговорити ті сфери/напрямки, в межах яких вони бачать потребу у своїй громаді реалізувати молодіжні проєкти/ ініціативи (найімовірніше, це буде освіта, дозвілля, спорт, екологія тощо).
2. Запросіть учасників індивідуально згенерувати 2 ідеї до кожного напрямку та записати на папірцях.

3. Підготуйте тим часом на фасилітаційній тканині, на стіні чи на підлозі назви сфер/напрямів. Запросіть учасників покласти свої ідеї під ними.
4. Роздайте учасникам по 3 наліпки і скажіть, що вони можуть обрати ті 3 ідеї, які їм найбільше подобаються.
5. Оберіть ті 4-5 ідеї, які набрали найбільше голосів та об'єднайте учасників у групи.
6. Далі буде відбуватися «Світове кафе», в межах якого команди попрацюють із заходами, стейкхолдерами та ін. щодо реалізації проєкту для втілення цієї ідеї.

«Світове кафе» – форма обговорення, що дає змогу кожному висловити власні думки. Ця форма роботи передбачає наявність столів з темами обговорень (в цьому випадку – ідеями) та обрання «хранителів» столів з-поміж учасників, які будуть модерувати обговорення за столом і вести записи на папері. «Світове кафе» складається з кількох раундів.

За кожним столом група має обрати хранителя/хранительку столу – людину, яка модеруватиме обговорення й вести записи. Важливо, щоб хранителі не нав'язували власну позицію, уміли слухати й формулювати думки, а також були готові взяти на себе відповідальність за результат обговорень і могли презентувати кінцевий результат роботи груп за цим питанням.

Кожен раунд обговорення за одним столом триває 7-10 хв. Після цього група змінює стіл, а хранитель залишається й розповідає новій групі про вже накопичені ідеї та пропозиції, до яких нові учасники обговорення протягом раунду додають власні.

Після останнього раунду хранителі презентують результати обговорення в загальному колі

ВАРІАНТ 2. ВПРАВА «СТВОРЕННЯ МОЛОДІЖНОГО ПРОЄКТУ» – 90 хвилин

1. Нагадайте учасникам коротко етапи проєктного циклу.
2. Об'єднайте учасників у групи.
3. Кожній групі дайте завдання розробити конкретний молодіжний проєкт на певну тему або проблему.
4. Кожна група повинна визначити мету проєкту, цілі, завдання, методи реалізації, терміни та ресурси.
5. Після певного часу на розробку проєкту кожна група представляє свій проєкт перед іншими учасниками та отримує конструктивний фідбек.

Назва
сесії

Ключові підходи та практики роботи з молоддю

Компетенції

Знання:

- групових методів роботи;
- інноваційних та цифрових технологій у молодіжній роботі.

Уміння:

- застосовувати різні методи роботи з молоддю;
- управляти конфліктами;
- використовувати різноманітні технології в молодіжній роботі.

Навички:

- застосування різних інструментів формування та реалізації молодіжної роботи;
- взаємодії з молоддю;
- планування та впровадження проєктів з молоддю;
- комунікації для ефективної співпраці суб'єктів молодіжної роботи.

Час сесії

90 хвилин

Цілі сесії

Ознайомити з ключовими підходами та практиками роботи з молоддю

Необхідні матеріали

Аркуші фліпчарту, фломастери чи маркери, ручки, папір А4, картки з описом кращих практик, візуалізація очікувань (з першого дня тренінгу), оформлений аркуш фліпчарту з фразами для продовження.

Передумови

Каталог кращих практик молодіжної роботи. URL: <https://youth-worker.org.ua/library-category/katalogy-krashhyh-praktyk/>

Покрокова інструкція

1. ВАРІАНТ ВПРАВИ 1. АНАЛІЗ КРАЩИХ ПРАКТИК – 50 хвилин

Об'єднайте учасників у групи та надайте кожній групі одну кращу практику для виявлення сильних та слабких сторін тої чи іншої ініціативи. Після аналізу кожна група має представити свої висновки та рекомендації.

ВАРІАНТ ВПРАВИ 2. «МЕНТОРСЬКА ТРАЄКТОРІЯ РУХУ» – 50 хвилин

1. Об'єднайте учасників у пари.
2. Учасники мають допомогти одне одному скласти план професійного розвитку. Це може охоплювати визначення цілей, виявлення сильних і слабких сторін, розробку стратегій розвитку тощо.
3. Кожна пара презентує свій план перед групою. Після презентації проводиться обговорення, під час якого учасники надають зворотний зв'язок та поради.

ВАРІАНТ ВПРАВИ 3. «КАРТОГРАФУВАННЯ ІННОВАЦІЙ» – 50 хв.

1. Об'єднайте учасників у групи.
2. Попросіть поділитися інноваційними ідеями або проектами, які вони хочуть реалізувати або вже реалізують у молодіжній роботі.
3. Запропонуйте кожній групі створити «карту інновацій», яка відобразатиме основні етапи реалізації їхніх ідей, включно з ресурсами, стратегіями впровадження та очікуваними результатами.
4. Після створення карт учасники можуть обмінятися своїми ідеями та отримати зворотний зв'язок від інших груп щодо можливих покращень або співпраці.

2. ПРИГАДУВАННЯ ОЧІКУВАНЬ – 10 хвилин

Запросіть учасників та учасниць домалювати до своїх зерняток паростки, стеблини, листя, квітки, плоди, які демонструють прогрес у навчанні.

3. «МІЙ НАСТУПНИЙ КРОК» – 15 хвилин

Підготуйте на фліпчарті кілька фраз та запропонуйте учасникам та учасницям по черзі продовжити одну з них.

Приклади фраз:

- «Мені стало зрозуміліше, що ...»
- «Після цього тренінгу я відчуваю, що мої навички...»
- «Я більш впевнений/впевнена в своїй здатності...»

- «Із цього тренінгу я зрозумів/зрозуміла, що...»
- «Після цього тренінгу я розумію, що успіх у роботі з молоддю залежить від...»
- «Тепер я можу сказати, що...»
- «Тепер я готовий/готова до...»
- «Мені дуже подобається ідея про...»
- «Мені особливо корисною була інформація про...»
- «Цей тренінг надав мені нові ідеї щодо...»

4. «Я ВДЯЧНИЙ ТОБІ ЗА...» – 10 хвилин

Запросіть учасників та учасниць у коло та попросіть подякувати кожному наступному учаснику в колі за час, який вони провели разом, навчаючись, і побажати щось на майбутнє.

АЛЬТЕРНАТИВНА ВПРАВА «МЕТАФОРИЧНІ КАРТКИ»

Роздайте учасникам по одній картці (підберіть відповідну серію) та попросіть поділитися асоціацією з тренінгом.

Теми для індивідуальних робіт

1. Порівняльний аналіз молодіжної політики різних країн.
2. Роль молоді у вирішенні екологічних проблем.
3. Вплив молодіжних обмінів на міжкультурне співробітництво.
4. Аналіз програм підтримки молодіжного підприємництва.
5. Вплив молодіжних об'єднань на політичні процеси в країні.
6. Аналіз програми «Erasmus+» у контексті молодіжної мобільності.
7. Інтерактивні методи в роботі з молоддю: переваги та недоліки.
8. Психологічна підтримка молоді в умовах кризи.
9. Ефективність молодіжних програм у зменшенні безробіття.
10. Вплив молодіжних об'єднань на формування ідентичності молоді.
11. Профорієнтаційна робота з молоддю: виклики та перспективи.
12. Психологічний супровід молоді в період переходу до дорослого.
13. Використання медіації у вирішенні конфліктів серед молоді.
14. Стратегії розвитку лідерських якостей у молоді.
15. Роль менторства у підтримці та розвитку молодих лідерів.
16. Використання ігрових технік у молодіжній роботі.
17. Роль мистецтва та культури у розвитку креативності та самовираження молоді.
18. Вплив соціальних мереж на молодь та їх використання для молодіжних ініціатив.
19. Роль молодіжних об'єднань у формуванні толерантного суспільства.
20. Використання спорту як інструменту соціалізації та реабілітації молоді.
21. Віртуальна реальність та її потенціал у молодіжній освіті та розвитку.
22. Молодіжна культура та її вплив на формування ціннісних орієнтацій молоді.
23. Вплив медіа на формування ідентичності молоді.
24. Роль молоді в розвитку громадянського суспільства та демократії.
25. Молодіжні стратегії протидії дискримінації та соціальній нерівності.
26. Волонтерство як інструмент соціалізації молоді.
27. Співпраця між державними та неурядовими організаціями в молодіжній сфері.
28. Співпраця молодіжних організацій з університетами та науковими інститутами.
29. Використання молодіжних форумів та конференцій для обміну досвідом та знаннями.
30. Вплив молодіжної активності на розвиток місцевого самоврядування та демократії.

Використана література

1. Бумери, міленіали, покоління Z – хто це? Розбираємось у теорії. Українська правда. 2020. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/02/9/239843/>
2. Донець А. Навчальний посібник для тренерів у сфері підготовки молодіжних працівників. Київ: Міністерство молоді та спорту України, UNDP в Україні, ДУ «Всеукраїнський молодіжний центр», 2023. 136 с.
3. Дослідження потреб молодих людей: Крок за кроком: посібник, 2021. URL: <https://rm.coe.int/research-on-the-needs-of-youngpeople-practical-guide-yfdua/1680a4f3b8>
4. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді. 2012. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/introduction-to-the-2012-edition>
5. Курикулум для експертів та експерток проекту Ради Європи «Молодь за демократію в Україні». 2021. URL: <https://rm.coe.int/curriculum-draft-youth-for-democracy-in-ukraine/1680a40ea6>
6. Місце, де молодь чують: історія сучасної молодіжної роботи в молодіжних центрах України. URL: <https://auyc.org.ua/blog/mistse-de-molod-chuiut-istoriia-suchasnoi-molodizhnoi-roboty-v-molodizhnykh-tsentrakh-ukrainy/>
7. Молодіжна робота: запитання та відповіді. Навчально-методичний посібник для фахівців, які працюють з молоддю. Київ: ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», 2020. 84 с.
8. Навчальний посібник для проведення навчання за Типовою загальною короткостроковою програмою підвищення кваліфікації для державних службовців та службовиць і посадових осіб місцевого самоврядування «Молодіжна політика, заснована на підходах участі». 2023. URL: <https://rm.coe.int/-/1680ae0ef2>
9. «Основи аналізу державної політики»: матеріали тренінгу. Програма «USAID ПАДА: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво» — сприяти становленню відповідального, підзвітного і демократичного представницького органу – Парламенту України, 2018.
10. Переглянута Європейська Хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті, Конгрес місцевих та регіональних рад Ради Європи. 2015. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>
11. Посібник «Адвокація для молодіжних рад». 2021. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/advocacy_for_youth_councils_manual.pdf
12. Посібник для навчання з питань соціальної згуртованості й безбар'єрного середовища в молодіжному секторі. 2022. URL: <https://rm.coe.int/training-manual-on-social-cohesion-and-barrier-free-environment-in-the/1680ab260e>
13. Посібник до Рекомендації CM/Rec(2017)4 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу «У центрі уваги – молодіжна робота». 2017. URL: <https://rm.coe.int/ukr-youth-work-in-the-spotlight/1680a4bd04>

14. Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті «Скажи Своє Слово!». 2015. URL: <https://rm.coe.int/have-your-say-manual-ukr/1680789a84>
15. Постанова Кабінету Міністрів України № 1198 від 18.12.20218 «Про затвердження типових положень про молодіжні консультативно-дорадчі органи».
16. Про основні засади молодіжної політики. Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20>
17. Рекомендація CM/Rec(2015)3 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав». 2015. URL: <https://rm.coe.int/access-to-social-rights-cmrec-2015-3-ukr/1680a0f164>
18. Рекомендація CM/Rec(2016)7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про доступ молодих людей до прав. 2016. URL: <https://rm.coe.int/access-to-rights-for-young-people-cm-2016-7-ua-ukr/1680a0f163>
19. Сайт проекту “Enter!”. URL: <https://www.coe.int/en/web/enter/home?desktop=true>
20. Словник термінів, що використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти. 2021. URL: <https://rm.coe.int/ukr-eng-dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the/1680a1b388>
21. Участь молоді: нотатник для молодіжних центрів. 2021. URL: <https://rm.coe.int/notebook-on-youth-participation-for-youth-centres-yfdua/1680a4e8a8>
22. Хронологія. Молодіжна політика в незалежній Україні. URL: <https://auyc.org.ua/blog/strong-khronolohiia-molodizhna-polityka-v-nezalezhniy-ukraini-strong/>
23. Jans, M. and De Backer, K., Youth (work) and social participation. Elements for a practical theory, Flemish Youth Council YeP!, 2002.
24. Hart, R., Children’s participation from tokenism to citizenship, UNICEF Innocenti Research Centre, Florence, 1992.

Рекомендована додаткова література

1. Бородин Є., Резніченко О., Яцук В. Інструменти публічного управління : навчальний посібник. Київ: Міністерство молоді та спорту, ПРООН в Україні, 2021. URL: <https://youth-worker.org.ua/library/instrumenty-publichnogo-upravlinnya-u-sferi-molodizhnoyi-polityky/>.
2. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/331/pmr.pdf>.
3. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року. Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>.
4. Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 року № 1014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2017-%D0%BF#Text>.
5. Про затвердження типових положень про молодіжні ради. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-%D0%BF#Text>.
6. Про утворення державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр» та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2019 року № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2019-%D0%BF#Text>.
7. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021 – 2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 02 червня 2021 року № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#Text>.
8. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021 – 2025 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 року № 1669. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-2020-%D1%80#Text>.
9. Про затвердження Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник». Наказ Міністерства молоді та спорту України від 19 вересня 2018 року № 4334, зареєстрований в Міністерстві України 18 жовтня 2018 року за № 1178/32630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1178-18#Text>.
10. Про затвердження типових положень про молодіжні ради. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-%D0%BF#Text>.
11. Про Деякі питання Українського молодіжного фонду. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2023 року № 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2023-%D0%BF#Text>.
12. Професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)». URL: <https://register.nqa.gov.ua/profstandart/fahivec-z-pitan-molodi-molodiznij-pracivnik>.

